

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

**5378 SAYILI KANUN KAPSAMINDA İLLER BANKASI A.Ş. FAALİYET
ALANINDA BULUNAN YAPILARDA TASARIM ÖNERİLERİ VE YEREL
YÖNETİMLERDE FARKINDALIK**

Mehmet Akif ÇELİMLİ

UZMANLIK TEZİ

NİSAN 2017

İLBANK
TÜRKİYE'NİN YAPICI GÜCÜ

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

**5378 SAYILI KANUN KAPSAMINDA İLLER BANKASI A.Ş. FAALİYET
ALANINDA BULUNAN YAPILARDA TASARIM ÖNERİLERİ VE YEREL
YÖNETİMLERDE FARKINDALIK**

Mehmet Akif ÇELİMLİ

UZMANLIK TEZİ

Tez Danışmanı (Kurum)

Dr. İsmail KOÇAK

Tez Danışmanı (Üniversite)

Doç. Dr. Neşe GURALLAR

ETİK BEYAN

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ Uzmanlık Tezi Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mehmet Akif ÇELİMLİ

4 Nisan 2017

5378 Sayılı Kanun Kapsamında İller Bankası A.Ş. Faaliyet Alanında Bulunan Yapılarda
Tasarım Önerileri Ve Yerel Yönetimlerde Farkındalık

(Uzmanlık Tezi)

Mehmet Akif ÇELİMLİ

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

Nisan 2017

ÖZET

Günümüzde dünya nüfusunun %8'i engelli bireylerden oluşmaktadır. Ülkemizde yaşayan insanların %12.29'u engellidir. Engellilik kavramı sadece ortopedik engelli bireyleri değil, görme engelli bireyleri, yaşlıları, hamile veya bebek arabalı bayanları da kapsamaktadır. Engelli bireyler sosyal hayata katılım noktasında birçok mimari engele maruz kalmaktadır. Yaşadığımız çevrenin mimari engellerden arındırılması, engelli bireyler için gerekli olan mimari düzenlemelerin, doğru ve eksiksiz şekilde yapılması yasal zorunluluktur. Ülkemizde 5378 sayılı Kanun engelli bireylerin erişilebilirliğinin sağlanmasını yasal güvence altına almaktadır. 5378 sayılı Kanun kapsamında, kamu kurumları da faaliyet alanında bulunan yapılarda gerekli düzenlemeleri yapmak zorundadır. Çalışmanın amacı 5378 sayılı Kanun kapsamında İller Bankası faaliyet alanında bulunan yapılarda gerekli engelli düzenlemelerinin ortaya konulmasıdır. Aynı zamanda İller Bankasının çözüm ortağı konumundaki yerel yönetimlerin de konu ile ilgili taşıdığı sorumluluk konusunda bilinçlendirilmesi temel hedeftir. Çalışma kapsamında, Sivas ve Tokat illerine bağlı 20 adet yerel yönetimin konu ile ilgili farkındalığını sorgulayan anket çalışması yapılmıştır. Anket sonuçları doğrultusunda mimari düzenlemelere ait teknik bilgiler içeren özet doküman ihtiyacı tespit edilmiştir. İller Bankası ve yerel yönetimlerde çalışan, proje ve uygulama aşamasında görevli teknik personellerin yararlanabileceği teknik bilgiler, çalışma içerisinde düzenlenmiştir. 5378 sayılı Kanunun mimari düzenlemeler için kamu kurumlarına tanıdığı süre 2018 yılı sonu ile sona erecektir. İller Bankası ve yerel yönetimlerin gerekli düzenlemeleri gerçekleştirememesi durumunda, cezai yaptırımlara maruz kalması kaçınılmazdır. Engelli bireylerin yaşam standartlarını yükseltecek mimari düzenlemelerin yapılması, hem etik açıdan, hem de kurumların maddi-manevi tazminatlara maruz kalmaması açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda gerekli mimari düzenlemeler 5 ana başlık altında toplanmıştır. Engelli WC tasarımı, engelli asansörü tasarımı, engelsiz saha, rampa ve korkuluk çözümleri, hissedilebilir yüzey uygulamaları ve engelli otopark düzenlemeleri, TS 9111, TS 12460 ve TS 12576 standartları doğrultusunda ele alınarak, doğru tasarımların nasıl olması gerektiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Engelli, 5378 sayılı Kanun, Erişilebilirlik, Yerel Yönetim
Sayfa Adedi : 126
Tez Danışmanı (Kurum) : Dr. İsmail KOÇAK
Tez Danışmanı (Üniversite) : Doç. Dr. Neşe GURALLAR

In Accordance With Law Number of 5378, Suggestions On Constructions Taken Place In
Bussiness Of Iller Bank And Awareness Of Local Governments At This Point

(ILBANK Expertise Thesis)

Mehmet Akif ÇELİMLİ

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

April 2017

ABSTRACT

Today, 8 percent of the world's population is composed of people with disabilities. 12.29 percent of people also living with disabilities in our country. The term of disability is not only means of orthopedic disabilities but also includes visually impaired individuals, elderly, pregnant or ladies with baby strollers. Disabled individuals are exposed to many architectural barriers to point of participation in social life. When solving of architectural obstacles in where we live, making accurate and completing manner of the architecture necessary arrangements for disabled people is a legal requirement. In our country, 5378 Law is provided the accessibility of people with disabilities under legal protection. Under this law, public institutions make the necessary arrangements in construction activity in the area of it. For purpose of the study is to demonstrate the necessary arrangements with disabilities in Iller Bank building activity area under 5378 Law. At the same time, the main target is raise awareness of the responsibility of carried by local governments on the issue with the solution partner of Iller Bank. In the field of this study, a survey was conducted about questioning the awareness on the issue of 20 local governments which connected to Sivas and Tokat. With the results of the survey, it has been identified is needed for effective document which contains technical information for the architecture in accordance. Working in Iller Bank and local government, technical information available to the project and implementation of technical personnel, is arranged in the study. 5378 law recognizes for the architectural arrangement time will be ended by the end of 2018 on public institutions. In case of Iller Bank and local government will be failed to perform of the arrangements, it is inevitable exposure to criminal sanctions. Making arrangements by Iller Bank and Local governments to raise living standards of disabled people, is very important both ethically and the institution's exposure to financial and moral compensation. In this context, necessary architectural arrangements are gathered under five main headings. Disabled toilet design, handicapped elevator design, unobstructed field, ramp and railing solutions, tactile surface treatments and handicapped parking regulations taken into consideration in accordance with TS 9111, TS 12460 and TS 12576 standard was studied that how it should be the right design.

Key Words : Disabled, 5378 Law, Accessibility, Local government,
Page Number : 126
Supervisor (Corporate) : Dr. İsmail KOÇAK
Supervisor (University) : Assoc. Prof. Neşe GURALLAR

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütülmesi sırasında desteğini esirgemeyen, farklı bakış açıları sunarak bilimsel katkıları ile beni aydınlatan sayın hocam Doç. Dr. Neşe GURALLAR’a ve her aşamada önemli tecrübeleri ile çalışmama katkı sunan kurum danışmanım Tek. Uzm. Dr. İsmail KOÇAK’a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmalarım esnasında değerli fikirlerinden faydalandığım ve anket çalışmaları esnasında yerel yönetimlerle iletişim konusunda destek aldığım Sayın Bölge Müdürüm Harun CESUR’a ve çalışma arkadaşım Harun SUNGUR’a teşekkür ederim.

Ayrıca; çalışmalarım sırasında sabır göstererek beni her zaman destekleyen eşim Derya’ya ve kızım Rüya Betül’e en içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	vii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
1. GENEL BİLGİLER VE LİTERATÜR ÇALIŞMASI	5
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	5
1.1.1. Çalışmanın özgün değeri	6
1.1.2. Literatür taraması	7
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	8
1.3. Genel Bilgiler, Kavramlar ve Tanımlamalar	8
1.3.1. Yetersizlik, özürlülük ve engellilik kavramları.....	9
1.3.2. Engelliliğin gruplandırılması.....	11
1.3.3. Ergonomi ve antropometri kavramları	17
2. ENGELLİLERE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER VE STANDARTLAR.....	21
2.1. Engelli Haklarının Tarihsel Süreçteki Gelişimi	21
2.1.1. Dünyada yasal düzenlemelerin tarihsel gelişimi	21
2.1.2. Türkiye’de yasal düzenlemeler ve 5378 sayılı “Engelliler Kanunu”	24
2.2. Engellilere Yönelik Standartlar	27
2.2.1. Uluslararası standartlar ve “ADA” standardı	28
2.2.2. Ulusal standartlar - (TSE) standartları	29
2.3. İller Bankası A.Ş. Faaliyet Alanında Bulunan Yapılarda Yasal Zorunluluklar	31

3. İLLER BANKASI A.Ş. VE YEREL YÖNETİMLERİN İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ	35
3.1. İller Bankasının Yerel Yönetimlere Sunduğu Hizmetler Ve Yöntemleri	36
3.1.1. İzleme yolu ile yapılan işler	37
3.1.2. Müşterek kontrollük yolu ile yapılan işler	41
3.1.3. Tam kontrollük yolu ile yapılan işler	43
3.2. Yerel Yönetimlere Engelli Düzenlemeleri Konusunda Farkındalık Kazandırılması	46
3.2.1. Yerel yönetimlerce gerçekleştirilen yapım işlerinde engelli düzenlemeleri.....	47
3.2.2. Yerel yönetimlerde farkındalık anketi.....	49
 4. İLLER BANKASI A.Ş. FAALİYET ALANINDAKİ YAPILARDA ENGELLİ DÜZENLEMELERİ.....	 63
4.1. İller Bankası A.Ş. Faaliyet Alanında Bulunan Yapıların İncelenmesi.....	63
4.2. Doğru Engelli Düzenleme Kriterlerinin (Proje ve Uygulama Kriterleri) Ortaya Konulması	65
4.2.1. Engelli WC çözümlerinin geliştirilmesi	74
4.2.2. Engelli asansörü ve platform çözümlerinin geliştirilmesi.....	79
4.2.3. Engelsiz saha, rampa ve korkuluk düzenlemeleri	84
4.2.4. Engelliler için otopark düzenlemeleri	90
4.2.5. Görme engelliler için hissedilebilir yüzey-Braille alfabeli harita uygulamaları.....	93
 SONUÇ VE ÖNERİLER	 116
 KAYNAKLAR.....	 121
ÖZGEÇMİŞ.....	126

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Literatür taraması- konu ile ilgili yapılmış çalışmalar.....	7
Çizelge 1.2. Yetersizlik, özürlülük ve engellilik kavramlarının uluslararası sınıflandırılması (WHO, 1980).....	10
Çizelge 1.3. Engel gruplarının tanımlanması (Bilir, 1986).....	12
Çizelge 1.4. Ortopedik engelli grubunun sınıflandırılması (Mutluer, 1997)	15
Çizelge 1.5. Ortopedik engelli grubunun sınıflandırılması (Raschko, 1991)	16
Çizelge 2.1. Konu ile ilgili Türk Standartları	29
Çizelge 3.1. İzleme yolu ile gerçekleştirilen işlere ait bilgiler	38
Çizelge 3.2. Müşterek kontrollük yolu ile gerçekleştirilen işlere ait bilgiler.....	42
Çizelge 3.3. Tam kontrollük yolu ile gerçekleştirilen işlere ait bilgiler	44
Çizelge 3.4. Yerel yönetimlere uygulanan 1 numaralı anket çalışması.....	49
Çizelge 3.5. Yerel yönetimlere uygulanan 2 numaralı anket çalışması.....	50
Çizelge 3.6. Sivas İl nüfusu (www.nufusu.com/il/sivas-nufusu erişim:13.09.2016)	50
Çizelge 3.7. Tokat İl nüfusu(www.nufusu.com/il/tokat-nufusu erişim:13.09.2016).....	51
Çizelge 3.8. Anket uygulanan Sivas ve Tokat illerine bağlı 20 yerel yönetim.....	51
Çizelge 4.1. İller Bankası A.Ş. faaliyet alanlarında bulunan bina ve açık alan düzenlemeleri.....	64
Çizelge 4.2. Standartlara uygun rampa eğim ve ölçüleri (TS 9111).....	87

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Dünya Sağlık Örgütü engellilik modeli (WHO, 2001).....	11
Şekil 1.2. Hareketsel antropometrik veriler (İBB Teknik Şartnamesi,2010).....	18
Şekil 1.3. Antropometrik verilerle hazırlanan geçiş mesafeleri (ADA)	19
Şekil 3.1. İller Bankası Hizmet Şeması (www.İlbank.gov.tr)	36
Şekil 3.2. Zile Atıksu arıtma tesisi idari binasında engelli WC çözümü	39
Şekil 3.3. Zile Atıksu arıtma tesisi idari binasında rampa çözümü	39
Şekil 3.4. Sivas et entegre tesisi idari bina-misafirhanede katlar arası erişim problemi	41
Şekil 3.5. Katılımcıların 1. anketin 1. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	53
Şekil 3.6. Katılımcıların 1. anketin 2. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	53
Şekil 3.7. Katılımcıların 1. anketin 3. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	53
Şekil 3.8. Katılımcıların 1. anketin 4. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	54
Şekil 3.9. Katılımcıların 1. anketin 5. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	55
Şekil 3.10. Katılımcıların 1. anketin 6. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	55
Şekil 3.11. Katılımcıların 1. anketin 7. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	56
Şekil 3.12. Katılımcıların 1. anketin 8. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	56
Şekil 3.13. Katılımcıların 1. anketin 9. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	57
Şekil 3.14. Katılımcıların 1. anketin 10. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	57
Şekil 3.15. Katılımcıların 2. anketin 1. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	58
Şekil 3.16. Katılımcıların 2. anketin 2. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	58
Şekil 3.17. Katılımcıların 2. anketin 3. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	59
Şekil 3.18. Katılımcıların 2. anketin 4. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	59
Şekil 3.19. Katılımcıların 2. anketin 5. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	60
Şekil 3.20. Katılımcıların 2. anketin 6. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	60
Şekil 3.21. Katılımcıların 2. anketin 7. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	61
Şekil 3.22. Katılımcıların 2. anketin 8. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	61
Şekil 3.23. Katılımcıların 2. anketin 9. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	62
Şekil 3.24. Katılımcıların 2. anketin 10. sorusuna verdiği cevapların istatistiği	62
Şekil 4.1. Farklı grupta engelli bireyler ve onlara ait antropometrik ölçüler (ADA)	65
Şekil 4.2. Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler ve araç ile en boy mesafeleri	66
Şekil 4.3. Manuel tipte tekerlekli sandalye ölçüleri (ADA)	67
Şekil 4.4. Tekerlekli sandalyeli kullanıcı ölçüleri üstten ve yandan görünüşü (ADA)	67

Şekil 4.5. Tekerlekli sandalyeli kullanıcılar için çeşitli ölçüler (ADA)	68
Şekil 4.6. Görme engelli kullanıcı boyutları (Polat, 1998'den derlenmiştir).....	69
Şekil 4.7. Kılavuz köpekli engelli ölçüleri (Toronto erişilebilirlik Standartları, 2010).....	69
Şekil 4.8. Hareketli erişim mesafeleri (ADA)	70
Şekil 4.9. Tekerlekli sandalyede kol erişim mesafeleri (ADA)	70
Şekil 4.10. Sabit ve uzanmış halde erişim yayı ölçüleri (ADA)	70
Şekil 4.11. Tekerlekli sandalyeli öne erişebilme ölçüleri(ADA).....	71
Şekil 4.12. Tekerlekli sandalyeli yana erişebilme ölçüleri(ADA).....	71
Şekil 4.13. Koridorlarda engelli geçiş ölçüleri	72
Şekil 4.14. Koridorlarda engelli kullanıcı geçiş ölçüleri (TS 9111)	72
Şekil 4.15. Tekerlekli sandalye manevra ölçüleri (Renhold, 1991).....	73
Şekil 4.16. Tekerlekli sandalye dönüş ölçüleri (Belir, 2009)	73
Şekil 4.17. Klozet için gerekli ölçüler (TS 9111)	75
Şekil 4.18. Düz yaklaşımda transfer (TS 9111).....	75
Şekil 4.19. Örnek engelli WC tasarımı planı	78
Şekil 4.20. Örnek engelli WC tasarımı kesiti	78
Şekil 4.21. Örnek engelli WC tasarımında perspektif	79
Şekil 4.22. Engelli asansörü ideal kabin ölçüleri (ADA, 2010).....	80
Şekil 4.23. Asansör kontrol paneli için alternatif yerleşim (TS 9111)	81
Şekil 4.24. Engelli platformu (merdiven asansörü)	82
Şekil 4.25. Engelli platformları ve merdiven asansörü çözümleri (Belir, 2009)	83
Şekil 4.26. Yaya yürüyüş güzergâhında bulunan rampalarda eğim ve genişlik	84
Şekil 4.27. Yaya yolu üzerinde rampa engelleri (Belir, 2009)	85
Şekil 4.28. Zeminde meydana gelen seviye farkı ve peyzaj elemanı engelleri	85
Şekil 4.29. Hareket yönüne dik ızgara yerleşimi (Verhe, 1995'den derlenmiştir)	86
Şekil 4.30. Bina girişlerinde doğru rampa tasarımı örneği (TS 9111, şekil 27)	87
Şekil 4.31. Rampa eğimlerinin incelenmesi (Belir, 2009).....	88
Şekil 4.32. Bina girişinde doğru rampa düzenlemesi (TS 9111, şekil 28).....	88
Şekil 4.33. Kaldırım üzerinde üç yönde eğime sahip rampa (TS 12576, şekil 23)	89
Şekil 4.34. İdeal korkuluk ve küpeşte tasarımı (TS 9111, şekil 24)	90
Şekil 4.35. Engelli araç otoparkı tasarımında gerekli mesafeler (BM, 2004).....	91
Şekil 4.36. Mevcut otoparkların engelli kullanımına uygun hale getirilmesi.....	91
Şekil 4.37. Engelli araç otoparkı işaretlemeleri (TS 12576, şekil 53)	92
Şekil 4.38. Kılavuz iz (Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı II, 2011. sayfa 4).....	94

Şekil 4.39. Kılavuz iz Ölçüleri (Hissedilebilir Yüzey Çalıştay II, 2011. sayfa 4).....	94
Şekil 4.40. Kılavuz iz uygulaması (Hissedilebilir Yüzey Çalıştay II, 2011. sayfa 4)	94
Şekil 4.41. Uyarıcı yüzey (Hissedilebilir Yüzey Çalıştay II, 2011)	96
Şekil 4.42. Uyarıcı yüzey derz ve kubbe ölçüleri	97
Şekil 4.43. Uyarıcı Yüzey kubbe dizilimi (Hissedilebilir Yüzey Çalıştay II, 2011)	97
Şekil 4.44. Eliptik yüzey ölçüleri (Hissedilebilir Yüzey Çalıştay II, 2011)	98
Şekil 4.45. Tretuvar üzerinde kılavuz iz uygulaması (HYÇ II, 2011)	100
Şekil 4.46. Hissedilebilir yüzey uygulamalarında 90° ve 135° dönüşler.....	100
Şekil 4.47. Yaya geçitlerinde hissedilebilir yüzey uygulamaları (HYÇ II, 2011).....	100
Şekil 4.48. Yaya geçitleri ve tretuvar da hissedilebilir yüzey uygulamaları	101
Şekil 4.49. Asansör önünde hissedilebilir yüzey uygulamaları (HYÇ II, 2011)	102
Şekil 4.50. Merdivenlerde hissedilebilir yüzey uygulaması kesiti	102
Şekil 4.51. Merdiven başlangıcında uyarıcı yüzey (TS 9111, Şekil 56).....	103
Şekil 4.52. Merdiven başlangıç ve bitiminde uyarıcı yüzey (TS 12576, Şekil 27-b).....	103
Şekil 4.53. Kapı girişlerinde hissedilebilir yüzey uygulamaları (HYÇ II, 2011)	104
Şekil 4.54. Raylı sistem istasyonu peronlarında eliptik yüzey uygulaması.....	104

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Sivas Yıldızdağı kayak merkezi binalarında erişilebilirlik.....	40
Resim 3.2. Sivas Yıldızdağı kayak merkezi günübirlik tesisi problemlili rampa çözümleri.....	40
Resim 3.3. Erbaa kongre ve kültür merkezi yapımı işi engelli düzenlemeleri	43
Resim 3.4. Tam kontrollük ile yapılan Muhtelif Belediyelerde Tip Park Yapım İşinde engel çözümleri	45
Resim 3.5. Sivas Bölge Müdürlüğü sosyal tesisleri bakım ve onarım işinde engelli düzenlemeleri	46
Resim 4.1. Engelli WC kapısı iç cephesinde bulunması gereken panik barı örneği	76
Resim 4.2. Engelli tutunma barları	76
Resim 4.3. Örnek engelli WC ayna, lavabo ve batarya çözümü.....	77
Resim 4.4. Tokat İl Özel İdaresi idari binası engelli asansörü paneli.....	81
Resim 4.5. Erbaa (Tokat) Belediyesi Kültür Merkezinde engelli platformu	83
Resim 4.6. Belçika, Leuven kentinde sokak üzerinde engelli otoparkı.	92
Resim 4.7. Sivas Belediyesi tarafından yapılan beton malzemeden kılavuz iz uygulaması.	95
Resim 4.8. Alüminyum alaşımlı metal kılavuz iz örneği Leuven / Belçika	95
Resim 4.9. Sivas Havaalanında termo plastik poliüretan malzemeden kılavuz iz uygulaması	96
Resim 4.10. Farklı malzemelerden üretilmiş uyarıcı yüzey örnekleri	97
Resim 4.11. Tren yolu kenarında eliptik yüzey uygulaması.....	99
Resim 4.12. Sivas Belediyesi yaya geçidinde hissedilebilir yüzey uygulaması	101
Resim 4.13. Sivas Numune hastanesinde Braille alfabeli kabartmalı harita örneği	105
Resim 4.14. Sivas Havaalanında Braille alfabeli kabartmalı harita örneği	106
Resim 4.15. Hanımlar Kültür Merkezi otopark örneği	107
Resim 4.16. Hanımlar Kültür Merkezi bina girişinde engelli rampası örneği.....	107
Resim 4.17. Hanımlar Kültür Merkezi tekerlekli sandalyeli kullanımı için uygun asansör örneği	108
Resim 4.18. Hanımlar Kültür Merkezi uygun asansör örneği	108
Resim 4.19. Hanımlar Kültür Merkezi uygun asansör kapı genişliği.....	109
Resim 4.20. Hanımlar Kültür Merkezi erişim mesafesinde olmayan kontrol panosu	109
Resim 4.21. Hanımlar Kültür Merkezi engelli platformu örneği.....	110

Resim 4.22. Hanımlar Kùltür Merkezi engelli wc öncesi eşik örneği	111
Resim 4.23. Hanımlar Kùltür Merkezi engelli wc girişinde kot farkı örneği	111
Resim 4.24. Depo olarak kullanılan engelli wc problemi örneği	112
Resim 4.25. Bina içerisinde eksik olan hissedilebilir yüzey uygulaması	112
Resim 4.26. Sivas otobüs terminali girişinde rampa örneği	113
Resim 4.27. Sivas otobüs terminalinde erişilemeyen engelli WC örneği.....	114
Resim 4.28. Sivas otobüs terminali uygun olmayan batarya ve ayna seçimi	114
Resim 4.29. Tek katlı olarak çözümlenen Sivas terminal binası iç mekân görünümü	115
Resim 4.30. Sivas terminal binası peronlardan görünüm	115

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış olan simgeler, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
R	Daire çapı
r	Yarıçap
°	Açı-derece
%	Yüzde

Bu çalışmada kullanılmış olan kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ADA	American Disability Acts
BANKA	İller Bankası A.Ş.
BM	Birleşmiş Milletler
CM	Santimetre
DDK	Devlet Denetleme Kurumu
DE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DB	Desibel
HYÇ	Hissedilebilir Yüzey Çalıştay
ICF	International Classification of Functioning
ICIDH	International Classification of Functioning, Disability and Health
ILO	International Labour Organization
ISO	International Organization for Standardization
M	Metre
MM	Milimetre
ÖZİDA	Özürlüler İdaresi Başkanlığı
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
WHO	World Health Organization

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler (BM) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yürütülen araştırmalar neticesinde hazırlanmış raporlara göre, dünya nüfusunun %8'i engelli bireylerden oluşmaktadır. Bu verilere göre dünya üzerinde yaklaşık 600 milyon engelli insan yaşamını sürdürmektedir. Ülkemizde TÜİK tarafından yapılan araştırmalarda nüfusun %12.29'unun engelli bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir. Bu durumda Türkiye'de yaklaşık olarak 9 milyon engelli insan yaşamaktadır. Engelli bireylerin ve onlarla birlikte engellere karşı mücadele veren aile bireylerinin toplam sayısı düşünüldüğünde, engelliler için yapılan ve yapılacak olan düzenlemelerin toplumun önemli bir kısmını etkilemekte olduğu görülmektedir (Müftüoğlu, 2006).

İnsanlar arasında eşitliğin sağlanması çağdaşlığın temel şartlarından birisidir. Çağdaş bir devlet, bireylere eşit ve özgür yaşam standartlarını sunmak zorundadır. Ayrıca 1975 yılı 9 Aralık günü yayınlanan, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Engelli Hakları Bildirisi, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün bildirgesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Asya-Pasifik Bölgesinde Engellilerin Tam Katılımı ve Eşitliği Hakkında Bildirisi ve Anayasamızın ilgili maddelerinde temel hak ve eşitlik kavramlarından sıklıkla bahsedilmektedir (Özcan, 2008).

Avrupa Kentsel Şartı'nda kent içerisinde var olan her bireyin, yaş, ırk, bedensel ve zihinsel durumlarından bağımsız olarak, kendi hür iradeleri ile her yere erişebilme hakkına sahip oldukları vurgulanmaktadır. Engelli bireylerin kent yaşamına katılmaları noktasında ihtiyaçları, fiziksel engelleri olmayan insanlara göre farklılıklar göstermektedir. Hareket yeteneği doğuştan ya da sonradan oluşan bir engel nedeniyle kısıtlı olan bireylerin, yaşadığı çevredeki sınırlamalar, yanlış ve eksik uygulamalar nedeniyle toplum hayatından soyutlandıkları gözlemlenmektedir. Bu nedenle engelli bireylerin toplum hayatı içinde her alanda yer edinin, aktif rol üstlenebilmeleri için evlerinden çıkabilmelerine, eşit ve özgürce dış mekânda zaman geçirebilmelerine olanak sağlanmalıdır. Eşitliğin sağlanması noktasında ilk adım, engelli bireylerin temel haklarından birisi olan "erişilebilirlik" kavramının yaşadığımız kentler için uygun hale getirilmesidir. Engelli bireylerin kent içerisinde başka kimsenin yardımı olmadan, özgür şekilde istediği her noktaya ulaşabileceği çözüm önerilerinin getirilmesi, toplumsal etik gereksinimin yanında aynı zamanda yasal bir zorunluluktur (Keskin, 2011).

Ülkemizde de 1 Temmuz 2005 yılında yürürlüğe giren, “5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun” ile kentlerde kapsamlı engelli düzenlemelerinin yapılması, engelli bireylerin toplumsal hayatta ve gündelik yaşamda eşit hak ve standartlara sahip olarak yaşayabilmelerine olanak sağlayacak çözümlerin geliştirilmesi yasal zorunluluk haline getirilmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren yasa kapsamında kamu kurumlarına, yerel yönetimlere ve engellilerin yaşadığı çevrenin düzenlenmesinde görev ve sorumluluğu olan bütün kurumlara 7 yıl süre verilmiştir. 7 yıl içerisinde gerekli düzenlemeleri yaparak, kentleri engelli bireylerin konforlu şekilde kullanımına uygun hale getirilmesi istenilmiştir. İlgili yasa kapsamında 1 Temmuz 2012 tarihinde gerekli düzenlemelerin kamu kurumlarınca henüz gerçekleştirilememiş olduğu tespit edilerek, kanun koyucu tarafından ek 3 yıl daha süre tanınması kararlaştırılmıştır. 5378 sayılı Kanun kapsamında zorunlu olan düzenlemelerin hayata geçirilmesi için son tarih 1 Temmuz 2015 olarak belirlenmiştir. 1 Temmuz 2015 yılında kesin olarak yürürlüğe giren yasa kapsamında toplu taşıma araçlarının uygun hale getirilmesi gibi bazı alt düzenlemeler için bir 3 yıl daha ek süre verilerek 7 Temmuz 2018 tarihi son düzenleme tarihi olarak belirlenmiş olsa da diğer zorunluluklar günümüzde bağlayıcı niteliktedir.

Çalışmada 5378 sayılı Engelliler Kanunu kapsamında yasal zorunluluk haline getirilen, yaşadığımız çevrenin mimari çözümler sayesinde engelsiz ve erişilebilir hale getirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. İlgili yasa kapsamında kamu kurumları, sorumluluk alanlarındaki yapılarda dikey ve yatay sirkülasyonu sağlamak zorundadır. Bu bağlamda engelsiz saha tasarımı, merdiven ve rampa çözümleri, standartlara uygun engelli asansörleri ve engelli WC çözümleri geliştirilmesi, görme engelli vatandaşlar için hissedilebilir yüzey uygulamaları ve Braille alfabeli haritaların düzenlenmesi konuları önem kazanmaktadır.

İller Bankası A.Ş. hem T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ilgili kuruluşu olması dolayısıyla hem de hizmet sağladığı yerel yönetimler vasıtasıyla 5378 sayılı Engelliler Kanunu’nun yasal yaptırımları noktasında birincil muhataplardandır. Modern kentlerin geliştirilmesi ve kentlerin daha yaşanabilir hale getirilmesini vizyon edinmiş Bankamıza, engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi noktasında önemli görevler düşmektedir. Çalışma kapsamında 5378 sayılı yasa ve TS 9111 – TS 12576 – TS 12460 standartları ışığında engelli bireyler için uygun tasarım önerilerinin geliştirilmesi ve çözüm

ortaklarımız durumunda bulunan yerel yönetimlere bu konuda bilinç ve farkındalık kazandırılması hedeflenmiştir.

Çalışma dört bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde konu ile ilgili kavramsal tanımlamalar yapılarak; engellilik, erişilebilirlik, herkes için tasarım gibi evrensel kabul görmüş kavramlar tanıtılmıştır. Ayrıca farklı engelli grupları analiz edilerek, ergonomi ve antropometri kavramlarının engelli bireyler için tasarımlarda nasıl veri haline dönüştüğüne dair temel bilgiler ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde konu ile ilgili dünyada ve Türkiye’de yasal altyapı incelenerek 5378 sayılı Engelliler Kanununun ayrıntılı özümlemesi gerçekleştirilmiştir. Uluslararası ve ulusal bağlamda engelli bireylerin yaşam kalitelerini yükseltmeyi hedefleyen standartların oluşum süreçleri araştırılmıştır. Aynı zamanda konu ile ilgili TSE standartları tanıtılarak uygun çözüm önerilerinin standartlara uyumunun nasıl olması gerektiği vurgulanmıştır.

Üçüncü bölümde İller Bankası A. Ş.’nin yerel yönetimlerle ilişkileri incelenerek sunulan hizmet seçenekleri analiz edilmiştir. Kontrollük hizmeti sunulan farklı yöntemlerde engelli düzenlemelerinin başarı oranları karşılaştırılarak olumlu ve olumsuz durumlar incelenmiştir. Yerel yönetimlerin konu ile farkındalığının tespit edilmesi amacıyla Sivas ve Tokat İllerine bağlı 20 farklı yerel yönetim üzerinde anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde ise İller Bankası A.Ş.’nin faaliyet kapsamında bulunan üstyapılar incelenerek, bu yapılarda proje ve uygulama noktasında standartlar doğrultusunda çözüm önerileri ortaya konulmuştur. Bankamızın 5378 sayılı yasa kapsamında faaliyet alanında bulunan yapılarında gerçekleştirilmesi gereken *mimari* düzenlemeler; engelli WC çözümleri, engelli asansörü ve platform çözümleri, engelsiz saha, rampa ve korkuluk düzenlemeleri, engelli otopark düzenlemeleri ve hissedilebilir yüzey uygulamaları olmak üzere beş başlık altında toparlanmış ve bütün teknik personellerin faydalanabileceği özet doküman oluşturulmaya çalışılmıştır.

1. GENEL BİLGİLER VE LİTERATÜR ÇALIŞMASI

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine göre, herkesin koşulsuz ve şartsız olarak yaşama, özgür olma ve kişisel güvenliğe sahip olma hakkı vardır. T.C. Anayasasının 61. maddesinde “ Devlet, sakat insanların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.” İfadeleri yer almaktadır (Tuncer, 2011). Yasalarda belirtildiği üzere engelli bireyler de engelsiz bireylerle aynı yaşamsal haklara sahiptir.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın temel amacı engelli bireylerin toplum yaşantısına katılımlarının sağlanması noktasında sosyal açıdan farkındalık yaratmak, fiziksel bağlamda da gerekli düzenlemelerin teknik boyutlarıyla değerlendirilerek doğru çözüm önerilerinin getirilebilmesine katkı sunmaktır.

Ülkemizde 1 Temmuz 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı Engelliler Kanunu engelli bireylerin hayata intibaklarının sağlanması noktasında çeşitli düzenlemeleri yasal zorunluluk haline getirmiştir. Yasaya göre engelli bireyler engelsiz bireyler gibi başka insanların yardımlarına muhtaç kalmadan gündelik yaşamlarını sürdürebilmesi noktasında sorumluluğu olan bütün kurum ve kuruluşlar üzerine düşen görevleri yerine getirmekle mükelleftir. Çalışma kapsamında 5378 sayılı kanunun zorunlu kıldığı düzenlemelerin mimari boyutu üzerine tespitler gerçekleştirilerek, İller Bankası A.Ş.’nin bu düzenlemelerin hayata geçirilmesi noktasında gerçekleştirmesi gereken adımlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Engelli bireyler için erişilebilir bir çevrenin oluşturulması konusu kamu kurumlarının faaliyet gösterdiği alanlardaki çevrelerde ve yapılarda düzenlemelerin hayata geçirilmesini kapsamaktadır. Söz konusu düzenlemeleri, verilen yasal süre içerisinde gerçekleştiremeyen kamu kurumlarının tazminat davalarına ve diğer cezai işlemlere maruz kalması muhtemel durumdadır. Hem engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesine yapılacak katkının sosyal kazanç boyutu, hem de kamu kurumlarına açılan davalar sonucu ortaya çıkabilecek maddi tazminat yükümlülüklerinin önlenmesi konunun seçilmesinde teşvik edici olmuştur.

İller Bankası A.Ş.'nin faaliyet alanında bulunan üstyapılarda engelli çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve çözüm ortağımız durumunda bulunan yerel yönetimlerden il özel idareleri ve belediyelerin konu ile ilgili farkındalığının artırılması çalışmanın temel hedeflerindendir.

Çalışma, yaşadığımız çevreye her türlü fiziki müdahaleyi yöneten, çeşitli proje ve uygulamaları hayata geçiren başta İller Bankası A.Ş. olmak üzere bütün kamu kurumları için engelli erişilebilirliğinin sağlanması noktasında öz teknik bilgi sunmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda;

1. Engelli WC çözümlerinin geliştirilmesi,
2. Engelli asansörü ve platform çözümlerinin geliştirilmesi,
3. Engelsiz saha, rampa ve korkuluk düzenlemeleri,
4. Engelliler için otopark düzenlemeleri,
5. Görme engelliler için hissedilebilir yüzey-Braille alfabeli harita uygulamaları,

alt başlıklarında teknik bilgiler, ilgili standartlar ve dünyada kabul görmüş evrensel tasarım ilkeleri özümzenerek görsel materyallerle ve kolay anlaşılır şekilde sunulmaya çalışılmıştır.

1.1.1. Çalışmanın özgün değeri

Çalışma kapsamında anketler sonucunda elde edilen bilgiler İç Anadolu Bölgesinin önemli iki şehri olan Sivas ve Tokat ölçeğinde yerel yönetimlerin engelli çözümleri konusunda farkındalığının ortaya konulmasını hedeflemektedir. Aynı zamanda 5378 sayılı kanunun yürürlüğü girdiği tarih olan 1 Temmuz 2005 tarihinden günümüze kadar geçen sürede, mimari düzenlemeler bağlamında alınan yolun tespit edilmesi noktasında mikro çapta bir tespit niteliğindedir.

Çalışmayı özgün kılacağı düşünülen bir diğer önemli nokta; engelli bireylerin de rahatlıkla kullanabileceği WC, asansör, platform, rampa, korkuluk, otopark çözümleri ve hissedilebilir yüzey uygulamaları gibi engelli erişilebilirliğini sağlayacak düzenleme konularında yerel yönetimler için kolay anlaşılır, özet bir el kitapçığı niteliğinde çalışma meydana getirme hedefidir.

1.1.2. Literatür taraması

Çizelge 1.1. Literatür taraması- konu ile ilgili yapılmış çalışmalar.

"5378 Sayılı Kanun kapsamında İller Bankası A.Ş. Faaliyet alanında bulunan yapılarda tasarım önerileri ve yerel yönetimlerde farkındalık" Konulu tez için literatür taraması, konu ile ilgili yapılmış çalışmalar.				
SIRA	ÇALIŞMA ADI	ANA BİLİM DALI	YILI	TÜRÜ
1	ENGELLİ KULLANICILAR İÇİN TEMEL EĞİTİM BİNALARININ TASARIMININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNE YÖNELİK İNCELENMESİ	Mimarlık	2004	Yüksek Lisans Tezi
2	ENGELLİ STANDARTLARININ ADANA KENTİ AÇIK VE YEŞİL ALANLARINDA ANALİZİ VE UYGULAMA ÖNERİLERİ	Peyzaj Mimarlığı	2008	Yüksek Lisans Tezi
3	TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANAN BEDENSEL ENGELLİLERİN KENTSEL MEKANLARI KULLANIM OLANAKLARININ TRABZON KENT MERKEZİ ÖRNEĞİ ÜZERİNDE İNCELENMESİ	Şehir ve Bölge Planlama	2006	Yüksek Lisans Tezi
4	ENGELLİLER İÇİN BİR İSTİHDAM SEÇENEĞİ OLARAK TELE ÇALIŞMA;MODELLENMESİ VE MODELİN KENT PLANLAMA AÇISINDA İNCELENMESİ	Mimarlık	2006	Doktora Tezi
5	BEDENSEL ÖZÜRLÜLER İÇİN MİMARİ MEKÂN TASARIMI	Mimarlık	2009	Yüksek Lisans Tezi
6	ENGELLİLERE YÖNELİK İZMİR İLİ BORNOVA İLÇESİ ÖRNEĞİNDE KENTSEL YEŞİL ALAN STANDARTLARININ İNCELENMESİ	Peyzaj Mimarlığı	2011	Yüksek Lisans Tezi
7	TÜRKİYE'DE BEDENSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN ANAOKULU ORTAMINDA KARŞILAŞTIKLARI FİZİKSEL VE SOSYAL ENGELLER	İç Mimarlık	2009	Yüksek Lisans Tezi
8	HUZUR EVLERİNDE YAŞLI VE ENGELLİ BİREYLERİN (TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANICILARI) YAŞAMSAL KALİTESİNİN İRDELENMESİ, SORUNLARIN TESPİTİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi	2011	Yüksek Lisans Tezi
9	ENGELLİLERE YÖNELİK EĞİTİM YAPILARININ TASARIM PRENSİPLERİ VE ÖRNEKLER ÜZERİNDE İNCELENMESİ	Mimarlık	2012	Yüksek Lisans Tezi
10	ANTALYA ATATÜRK KÜLTÜR PARKI ÖRNEĞİNDE PARKLARIN ENGELLİ BİREYLER TARAFINDAN KULLANIM OLANAKLARI	Peyzaj Mimarlığı	2012	Yüksek Lisans Tezi
11	"ENGELSİZ HAVALİMANI" PROJESİ VE HAVALİMANI TERMİNAL BİNALARININ ENGELLİLER AÇISINDAN ÖRNEKLERLE İNCELENMESİ	Mimarlık	2013	Yüksek Lisans Tezi
12	PARKLARDA ERİŞİLEBİLİRLİĞİN ENGELLİLER AÇISINDAN İRDELENMESİ: İSTANBUL-GÖZTEPE 60.YIL PARKI ÖRNEĞİ	Peyzaj Mimarlığı	2014	Yüksek Lisans Tezi
13	ENGELLİLER İÇİN DIŞ MEKAN KULLANIM OLANAKLARININ ARAŞTIRILMASI: İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ BEYAZIT YERLEŞKESİ ÖRNEĞİ	Peyzaj Mimarlığı	2014	Yüksek Lisans Tezi
14	KENT İÇİ TOPLU TAŞIMADA ENGELLİ BİREYLERİN ULAŞIM MODU SEÇİMLERİ	Denizcilik İşletmeleri Yönetimi	2014	Yüksek Lisans Tezi
15	ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİNDEKİ PEYZAJ ERİŞİLEBİLİRLİĞİNİN ENGELLİLER AÇISINDAN İRDELENMESİ	Peyzaj Mimarlığı	2010	Yüksek Lisans Tezi
16	İSTANBUL ÖLÇEĞİNDE KONAKLAMA YAPILARININ ENGELLİLER İÇİN ERİŞİLEBİLİRLİĞİ	İç Mekan Tasarımı	2014	Yüksek Lisans Tezi
17	ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUĞUN EĞİTİMİNDE REHABİLİTASYON MEKANLARINDAKİ RENGİN ETKİSİ	Mimarlık	2014	Doktora Tezi
18	HAVALİMANLARININ GÖRME VE BEDENSEL ENGELLİLERİN ERİŞİLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ; İSTANBUL ATATÜRK HAVALİMANI ÖRNEĞİ	İç Mekan Tasarımı	2015	Yüksek Lisans Tezi
19	AN INCLUSIVE WORKPLACE ACCOMMODATION EVALUATION FOR EMPLOYEES WITH DISABILITIES	Mimarlık	2007	Yüksek Lisans Tezi
20	ANALYZING THE MULTI-STORY RESIDENTIAL BUILDINGS IN TERMS OF SUSTAINABILITY, DISABILITY ACCESS AND EARTHQUAKE DURABILITY; EXAMPLE PROJECTS FROM1980-1990,1990-2000,2000-2013 PERIODS	Mimarlık	2014	Yüksek Lisans Tezi
21	GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK TASARLANAN MEKANLARIN ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI KAPSAMINDA İRDELENMESİ: GÖRME ENGELLİ KÜTÜPHANELERİ	Mimarlık	2015	Yüksek Lisans Tezi
22	ENGELLİLER İÇİN KENT FİZİKİ MEKÂNININ DEĞERLENDİRİLMESİ – KOSOVA ÖRNEĞİ	Mimarlık	2014	Yüksek Lisans Tezi
23	TS 9111: ÖZÜRLÜLER VE HAREKET KISITLILIĞI BULUNAN KİŞİLER İÇİN BİNALARDA ULAŞILABİLİRLİK GEREKLERİ	–	2011	TSE Standart
24	TS 12576: ŞEHİR İÇİ YOLLAR-ÖZÜRLÜ VE YAŞLILAR İÇİN SOKAK, CADDE, MEYDAN VE YOLLARDA YAPISAL ÖNLEMLERİN TASARIM KURALLARI	–	1999	TSE Standart
25	TS 12460- RAYLI TAŞIMA SİSTEMLERİ: ÖZÜRLÜ VE YAŞLILAR İÇİN TESİSLERDE TASARIM KURALLARI	–	1998	TSE Standart
26	YEREL YÖNETİMLER İÇİN ULAŞILABİLİRLİK TEMEL BİLGİLER TEKNİK EL KİTABI	–	2010	Başbakanlık Yayını

Çalışma kapsamında engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi amacı ile hazırlanan bilimsel çalışmalar taranmış ve bilgi birikimi oluşturulmaya çalışılmıştır (Çizelge 1.1). Mimarlık, şehir ve bölge planlama, peyzaj mimarlığı ve iç mimarlık gibi farklı disiplinlerde engelli bireyleri konu edinen birçok bilimsel çalışma yapılmıştır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında literatür taraması yapılarak konu ile ilgili daha önceden gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar incelenmiştir. Literatür taramalarında engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi konusunun yoğun biçimde araştırıldığı görülmektedir. Fakat Türkiye’de engelli bireylerin erişilebilirliğinin sağlanması noktasında mimari çözümleri ortaya koyan çalışmalar, 2005 yılından sonra hazırlanmaya başlanılmıştır. Türkiye’de akademik çalışmaların gecikmesinin, uygulamaların yavaş ve yanlış ilerlemesine neden olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında önemsenen bir diğer konu, yerel yönetimlerin engelli düzenlemeleri noktasında farkındalığının artırılmasıdır. Bu bağlamda Sivas ve Tokat İllerine bağlı yerel yönetimlerde anket çalışmaları düzenlenerek, bilinç seviyesi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İller Bankası A.Ş.’nin faaliyet gösterdiği alanlarda bulunan üst yapıların, 5378 sayılı kanunda belirtilen uygun engelli çözümlerini içerecek hale getirilmesi adına düzenlemelere ait teknik bilgiler sunulmuştur. Yapılardaki mevcut durum yerinde fotoğraflama tekniği ile ortaya konularak, standartlar doğrultusunda olması gereken uygun çözümler plan, kesit, görünüş, perspektif gösterimleri ve nokta detay çizimleri yardımıyla konu ile ilgili faaliyet gösteren teknik personellerin ve araştırmacıların bilgilerine sunulmuştur.

1.3. Genel Bilgiler, Kavramlar ve Tanımlamalar

Dünya üzerinde birçok birey, belirli zihinsel ve fiziksel fonksiyonları gerçekleştirebilme kabiliyetlerinde eksiklikler ya da engellenmeler gibi fizyolojik sorunlarla yaşamını sürdürmek zorunda kalmaktadır (Burcu, 1999). Engellilik, doğuştan olan veya sonradan meydana gelen sebeplerle bireylerin bedensel ve zihinsel yeti kaybı durumudur. Doğuştan veya sonradan birtakım yeteneklerini kaybeden insanlar, yaşamsal aktiviteleri çeşitli oranlarda engellendiği için sosyal yaşamlarını sürdürmekte güçlüklerle maruz kalmaktadır (Aytaç, 2005).

1.3.1. Yetersizlik, özürlülük ve engellilik kavramları

Özürlülük kavramı en genel manada, yetenek ve güç üzerindeki sınırlandırılmış olma ya da eksiklik durumu olarak tanımlanmaktadır. Özürlülük, bireylerin bazı yaşamsal aktivitelerini gerçekleştirmesini ve sosyal yaşamda var olabilmesini sağlayan “ideal-normal” kapasiteden farklı bir durumda olmak olarak nitelendirilir. Özürlü olarak adlandırılan bireylerin tedavi ve tekrar düzelme olanaklarının mümkün olmadığı, fakat rehabilite edilebilecek durumda oldukları kabul edilir. Özürlülük kavramı, bireyin zihinsel veya bedensel fonksiyonlarından birkaçında yaşanan kayıplar sonucu oluşan sınırlılık ve kısıtlılık durumu olarak ifade edilmektedir (Whyte ve Ingstad, 1995: 159-173).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) engelli bireyi; fiziksel veya zihinsel kabiliyetlerin belirli oranda yitilmesi durumlarında, bir iş ya da eylemi sürdürme ve gerçekleştirme yeteneklerinde ileri derecede azalma meydana gelen kişi olarak tanımlamaktadır (ILO, 2008). Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) engelli tanımına göre; engellilik durumu doğum itibarıyla veya daha sonra meydana gelen bir sebeple, beden, zihin, duyu ve sosyal kabiliyetlerin farklı derecelerde kaybolmasından kaynaklanmaktadır. Tanımlamada engelli birey; gündelik yaşam gereksinimlerine uyum zorlukları yaşayan, bağımsız olarak hareket edebilmek için yapı ve açık yaşam alanlarında duruma özel bazı düzenlemelere ihtiyaç duyan kişi olarak belirtilmiştir. (DİE, 2004). Türk Standartları Enstitüsü ise engelli bireyi; bedensel fonksiyonların kullanımında fiziksel ve zihinsel kısıtlamalar ve kayıplar yaşayan kişi olarak ifade etmektedir (TS, 1991).

Konunun çalışma kapsamında kalan mimari boyutu ile ele alındığında, engelli tanımı; fiziksel eksiklikler dolayısıyla genel ihtiyaçlara göre tasarlanan yapıları kullanırken, uygun çözümlerin yokluğundan dolayı engellere maruz kalan insan olarak karşımıza çıkmaktadır (Goldsmith, 1976: 70-75).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engellilik-özürlülük kavramını bir bireyden veya bütün olan bedenden beklenmekte olan davranış, kabiliyet ve görevlerin toplamı olan “normal” faaliyetlerin gerçekleştirilmesi noktasındaki eksiklik veya sınırlılık durumu şeklinde tanımlamıştır (WHO, 1980). Engellilik kavramı ile ilgili literatürde birçok farklı tanımlama mevcuttur. 1980 yılında yayınlanan, Dünya Sağlık Örgütü bildirgesinde engellilik ile ilgili üç ayrı kategorik tanımlama gerçekleştirilmiştir (Arıcı, 2010).

Yetersizlik (Impairment) Kavramı

Anatomik, fizyolojik ve psikolojik durumda meydana gelen kayıp ve normalden sapma halidir. Bu tanımlama daha çok uzuv seviyesindeki olumsuzlukları ifade etmektedir.

Özürlülük (Disability) Kavramı

Bu tanım fiziksel ve zihinsel yeteneklerde meydana gelen kayıpları dikkate almaktadır. Sağlık durumunda meydana gelen bozulma sonucunda oluşan yetersizlik dolayısıyla, bireyin bir yeteneğinin normal seviyenin altına düşmesi veya tamamen kaybolması şeklinde ifade edilmektedir.

Engellilik (Handicap) Kavramı

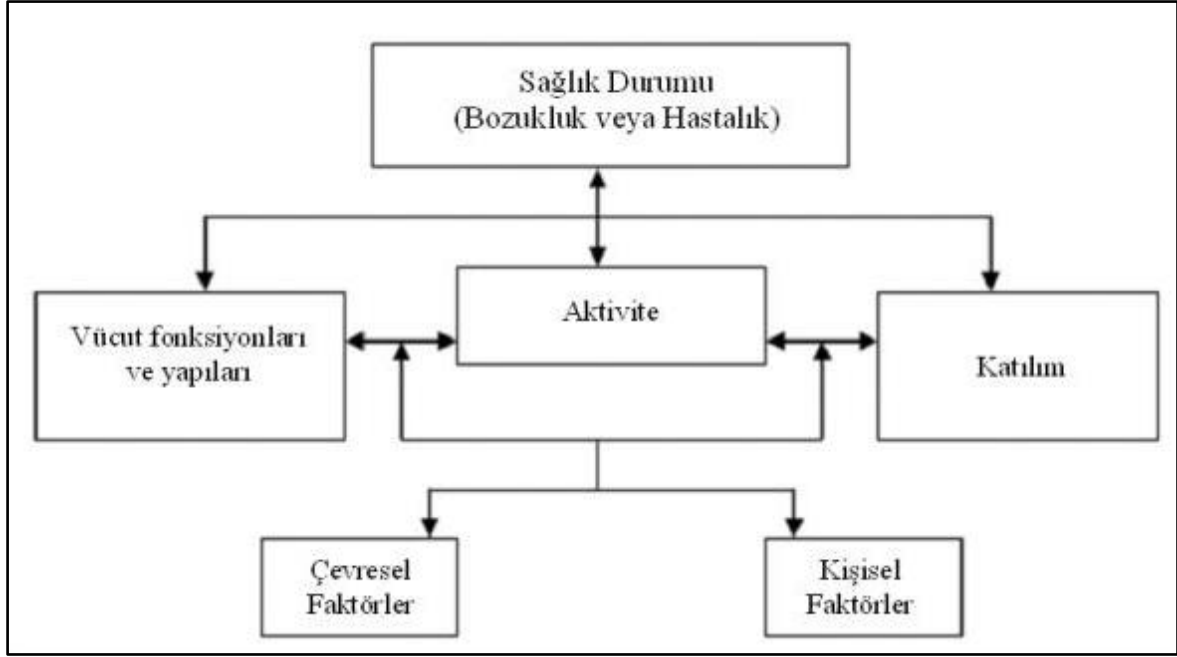
Daha önce açıklanan yetersizlik veya özürlülük hallerinden kaynaklanan bireyin cinsiyet, yaş, kültürel ve sosyal düzeyine bakılarak sıradan bulunan aktiviteleri gerçekleştirememesi durumu olarak açıklanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak, engellilik daha çok fiziksel yetersizlik durumu olarak değerlendirilmektedir (Özçelik, 1982).

Çizelge 1.2. Yetersizlik, özürlülük ve engellilik kavramlarının uluslararası sınıflandırılması (WHO, 1980)

Terim	YETERSİZLİK	ÖZÜRLÜLÜK	ENGELLİLİK
Derece	Organ	Kişi	Sosyal Çevre
Yetersizlik	Vücut yapısı ve fonksiyonu	Aktivite	Roller
Örnek	Bir gözün olmaması	Derin görüşte kısıtlanma	Sürücü belgesi alamama

Dünya sağlık örgütünün Uluslararası Yetersizlik, Özürlülük ve Engellilik Sınıflaması (ICIDH) 2001 yılında revize edilerek, Uluslararası Fonksiyon, Özürlülük ve Sağlık Sınıflaması (ICF) olacak şekilde yayınlanmıştır (Kaya, 2006).

ICF; engelliliğin sınıflandırılmasında bireyin bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve işitsel fonksiyonlarının azalması veya tamamen yok olmasını; kişinin aktivite ve sosyal hayata katılım sınırlanmalarını, kişisel ve çevresel etmenleri barındıran kapsamlı bir değerlendirme sistemidir. ICF; Dünya Sağlık Örgütünün yürüttüğü sağlık durumuna göre fonksiyonel durumun belirlendiği bilimsel araştırmalara temel oluşturma, başka ilgili sektörler ve engelli bireyler arasında bağlantıyı artıracak standart dili oluşturma, ülkelerdeki sağlık sistemi hizmetlerinin değerlendirilmesini sağlama ve sistematik bir kodlama oluşturma amaçları taşımaktadır (Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2009).

Şekil 1.1. Dünya Sağlık Örgütü engellilik modeli (WHO, 2001)

Engellilik ve engelli bireylere ait tüm tanımlamaların yanı sıra bir başka yaklaşım çocuk olmaları nedeni ile 12 yaşından küçük insanları ve işitme ile duyu organlarındaki kısıtlılık nedeni ile 60 yaşından büyük insanları “engelli” olarak kabul etmektedir. Ayrıca tanımların dışında kalan kalıcı ve geçici rahatsızlıklar nedeniyle hareket özgürlüğü kısıtlanan bireyler de engelli sayılabilmektedir. Sağlıklı haldeki her birey yaşamının bir döneminde farklı zamanlar boyunca devam eden geçici engelli haline gelebilmektedir. Bu insanlar bazı gereksinimlerini yerine getiremedikleri dönem boyuna engelli olarak kabul edilebilir. Engelli tanımı içerisine hamile kadın, çocuk arabası süren veya çocuklu anne, ağır bavul veya yük taşıyan kimseler de eklenebilir. Bu bağlamda bakıldığında yapılacak düzenlemelerde düşünülmesi gereken engelli birey kavramı geniş bir kullanıcı perspektifini kapsamaktadır (Bekiroğlu, 1998).

1.3.2. Engelliliğin gruplandırılması

Engel gruplarının sınıflandırılmasında farklı çalışmalar mevcuttur. 1986 yılında Bilir tarafından yapılan engel grubu sınıflandırmasında dokuz farklı grup tespit edilmiştir (Çizelge 1.3).

Çizelge 1.3. Engel gruplarının tanımlanması (Bilir, 1986)

1-Hareketle ilgili engeller	a. Çevrede hareket edememek, b. Vücut kısımlarının birbirine uyumsuzluğu, c. El hareketleri imkansızlığı, d. Egzersizlere karşı tahammülsüzlük.
2-Görmeyle ilgili engeller	a. Tam körlük, b. Kısmi körlükler.
3-İletişimle ilgili engeller	a. İşitme kaybı, b. Konuşma bozuklukları, c. Okuma güçlüğü, d. Yazma yetersizliği.
4-Sistem hastalıkları	a. Sindirim sistemi hastalıkları, b. Boşaltım ile ilgili hastalıklar, c. Ağır kalp, dolaşım sistemi hastalıkları, d. Hayat kurtarıcı bir makineye bağımlı olma.
5-Zihinsel engeller	a. Doğuştan zeka gerilikleri, b. Sonradan oluşan zeka gerilikleri, c. Öğrenme güçlüğü, d. Bilinç kaybı, e. Bellek kaybı, f. Yön tayini bozukluğu.
6-Duygusal engeller	a. Psikozlar, nevrozlar c. Davranış bozuklukları, d. Alkol ve ilaç alışkanlıkları, e. Anti-sosyal davranışlar, f. Duygusal bakımdan gelişme geriliği
7-Bağımlılık yaratmayan engeller	a. Vücudun bir kısmında fiziksel kusur, b. Deride yara izi veya bir deri hastalığı, c. İstem dışı hareketler (tik, korea, atetoz), d. Ses çirkinliği, cildin fena kokusu, nefes kokusu.
8-Gözle görülemeyen engeller	a. Devamlı tedavi gerektiren metabolik hastalıklar b. Epilepsi ve çeşitli bilinç kayıpları, c. Travmalara karşı aşırı duyarlı olan hastalıklar d. Tekrarlayan hastalıklar (migren, astım)
9-Yaşlılığa bağlı engeller	a. Derinin buruşup sarkması, b. Fizik ve mental fonksiyonların yavaşlaması, c. Belleğin zayıflaması.

Konu ile ilgili çalışmalar gerçekleştiren bir diğer araştırmacı Mutluer (1997), daha sade bir sınıflandırma tercih ederek konuyu genel hatları ile özetleyen sınıflandırmayı geliştirmiştir. Mutluer engel gruplarını altı ana başlıkta toplamıştır. Bunlar;

- A- Zihinsel Engelli Grubu
- B- İşitme Engelli Grubu
- C- Konuşma Engelli Grubu
- D- Görme Engelli Grubu

E- Ortopedik (Fiziksel) Engelli Grubu

F- Diğer Engelli Grupları (Mutluer, 1997).

Çalışmanın kapsamı ve konusu dâhilinde Mutluer'in gruplandırma sisteminden yararlanılacaktır. Konu ile ilgili olarak bedensel engelli ve görme engelli grupları ilerleyen bölümlerde daha kapsamlı olarak ele alınacaktır.

Zihinsel engelli grubu

Zekâ yaşı zihinsel engelliliğin belirlenmesinde önemli bir veridir. Zihinsel engelli bireyler iş yapabilme, duygularını ifade etme ve sosyal ilişki konularında yaşıtlarından daha geriden gelirler (Küçükkaraca, 1997).

İşitme engelli grubu

İşitme yetisinin tamamını ya da bir kısmını kaybetmiş bireyleri kapsayan fiziki engelli grubudur (TS, 1991). İşitme engelli grubu “sağır” ve “ağır işiten” olarak iki ayrı sınıftan oluşmaktadır.

Sağır olarak adlandırılan bireyler görsel bilgiler veren donanımlara bağlı olarak yaşamlarını sürdürmektedir (Aköz, 2001: 32-40). İşitme kaybı bütün düzenlemelere rağmen 70 desibelden daha yüksek olan, gündelik yaşamdaki aktivitelerini yerine getirme de işitme gücünden yararlanamayacak halde özel eğitime ihtiyaç duyan insanlar sağır olarak adlandırılmaktadır (Enç, Çağlar, Özsoy, 1975).

Ağır işiten bireyler ise gündelik hayattaki aktivitelerini sürdürmede; işitme cihazları ve görsel bilgi veren donanımlar gibi yardımcı gereçlere ihtiyaç duyan kişilerdir. İşitme kaybı 25-70 db arasında olan bu bireyler, söz konusu cihazlar yardımı ile normal yaşamlarını sürdürmelerine rağmen özel eğitime ihtiyaç duymaktadır (Enç, Çağlar, Özsoy, 1975).

Konuşma engelli grubu

Konuşma sırasında bazı aksaklıklar, uyumsuzlukların gözlemlendiği bireyler kendilerini ifade etme noktasında sesli iletişim kuramamaktadır. Bireyler iletişim esnasında ne söyleyeceklerinden çok nasıl söyleyeceklerine odaklanmaktadır ve özel eğitime ihtiyaç duymaktadırlar (Özsoy, 1971: 61-64).

Görme Engelli Grubu

Duyusal engelli gruplarının başında görme engelli bireyler yer almaktadır. Görme kaybı yaşayan bireylerin tanımlaması da bazı farklılıklar göstermektedir. Örneğin Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından açıklanan tanıma göre; bütün tedavi ve tedbirlere karşın, daha fazla görebilen gözde görebilme kabiliyetinin azami %5'i tespit edilen ve görme açısı 20°'ye ulaşamayan insanlar görme engelli olarak adlandırılır (Tipi, 1998: 27-28). Türk Standartları Enstitüsü ise görme engelli grubunu; görebilme fonksiyonunun hepsini ya da bütüne yakını yitirmiş haldeki fiziki engelli bireyler grubu olarak tanımlamaktadır. (TS, 1998).

Ortopedik Engelli Grubu

Fiziksel engelli grubu olarak kabul edilmekte olan ortopedik engellilik durumu bireyin; belli bir amaca ulaşmasını, çalışabilmesini, aktivitelerini yerine getirebilmesini ve çevresine uyum sağlayabilmesini zorlaştırır. Doğuştan ya da herhangi bir kaza veya hastalık neticesinde, iskelet, kas ve sinir sisteminde meydana gelen hasarlardan kaynaklanan yaşamsal aktivitelerini tam anlamıyla gerçekleştiremeyecek derecede fizyolojik yetersizliğe maruz kalan bireyler “ortopedik engelli” olarak tanımlanmaktadır (Çağlar, 1982: 41-42).

Ortopedik engelli tanımlamaları farklılıklar göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü ortopedik engelli çocuğu tanımınlarken; iskelet, kas, sinir sistemi ve eklemlerdeki aksaklık ve sakatlıktan kaynaklanan sebeplerle eğitim ve öğretim çalışmalarına yeteri düzeyde katılamamış çocuk ifadesini kullanmaktadır. Ortopedik engelliliğe dair mevzuatlarda geçen ilk tanımlama 1962 senesinde Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliğinde; kemik ve eklemlerin yapısı ve şeklinde engeller mevcut olan veya adale (kas) kabiliyeti gelişimi, koordinasyonu ve kontrolü sırasında zorlanma yaşayan bireyler olarak yapılmaktadır (Çağlar, 1982). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan tanımlamada ise, bütün düzenlemelere karşın iskelet, kas, sinir sistemi ve eklemlerinden eğitim öğretim faaliyetlerinde yeterince faydalanamayacak düzeyde olumsuzluklar taşıyan bireyleri, ortopedik engelli olarak adlandırılmaktadır (Polat,1998).

Tanımlamalardan anlaşılacağı üzere ortopedik engel, vücudun hareketine ilişkin işlevlerin gerçekleştirilmesinde olumsuzluklar doğurmaktadır. Bu nedenle ortopedik engel grubu denildiğinde bedensel yetersizlik ve bedensel engel kavramları öne çıkmaktadır. Polat, bedensel ve ortopedik engellerin niteliklerini şu şekilde sıralamıştır;

- 1- İskelet sistemi sorunları ve engeller,
- 2- Kas problemleri ve zayıflıklar,
- 3- Eklem sorunları ve hastalıkları,
- 4- Sinir sistemi bozuklukları ve yetersizlikleri,
- 5- Devimsel bozukluklar ve yetersizlikler. (Polat, 1998)

Ortopedik engel grubu kendi içerisinde yürüyebilen engelli grubu ve tekerlekli sandalye ile hareket edebilen engel grubu olarak ikiye ayrılabilir (Mutluer, 1997). Bu gruplar da yardıma ve ek aparatlara duydukları ihtiyaçlara göre kendi içlerinde sınıflandırılabilir (Çizelge 1.5).

Çizelge 1.4. Ortopedik engelli grubunun sınıflandırılması (Mutluer, 1997)

1-Yürüyebilen engelliler	a.Hiç bir yardıma gerek olmadan yürüyebilenler
	b.Tutanak ya da bastonla yürüyebilenler
	c.Koltuk değneği ya da daha komplike bir aparatla yürüyebilenler
2-Tekerlekli sandalyeye bağlı engelliler	a.Tekerlekli sandalyeye bağlı olup zaman zaman yürüyebilenler
	b.Vücudunun üst kısmını tamamen kullanabilen tekerlekli sandalyeye bağımlı engelliler
	c.Vücudunun üst kısmını da kullanmayan ağır bedensel engelliler ve vücudunun üst kısmını tamamen kullanabilen tekerlekli sandalyeli engelliler

Bir diğer araştırmacı Raschko ise ortopedik engelli grubunu çeşitli durumlara göre ayırarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflamaya göre refleks kaybı, koordinasyon bozukluğu, dayanıksızlık, üst uzuvları kullanamama, kola ilişkin hasarlar, el hasarları, alt uzuvları kullanamama, eğilme ve diz çökme sorunları ve yürüme araçlarına bağımlılık gibi çeşitli engel sınıfları oluşturulmuş her biri için ayrı tespitler gerçekleştirilmiştir (Şekil 1.6) (Rascho, 1991: 34-35).

Çizelge 1.5. Ortopedik engelli grubunun sınıflandırılması (Raschko, 1991)

Engellilikler	Özellikleri	Gereksinimler
Refleks kaybı	Kişiler genellikle yürütme yardımcı araçları kullanırlar, yavaş yürürler, reaksiyon süreleri uzundur.	Mobilya ve mefruşatta güvenlik önlemleri, özellikle zayıf dengeli olmaları nedeniyle özel çözümler gerekir.
Koordinasyon bozukluğu	Parkinson, multiple sıklrosisi gibi hastalıklar nedeniyle basit işlevlerin yapılamaması.	Bazı yardımcı servisler gerekebilir. Bazı kendi bakım işlemleri eğitilebilir.
Dayanıksızlık	Kalp, yüksek tansiyon, ileri yaşla bağlantılı hastalıklar, omurga bozuklukları ve benzeri ağırlı hareket yapmaya engel olan bozukluklar.	Engellilik düzeyine bağlı olarak yardım düzeyi, merdiven olmamalı, güç harcamakta zorluklar, uzun süren yaralanmalardan korunmalı.
Kola ilişkin hasarlar	Kollarda güç ve hareket eksikliği, bursitis, eklem iltihabı ve parasisi gibi hastalıklar.	Orta ağırlıkta olan durumlarda engelli kendisi işlerini yapabilir. Bazı durumlarda yardım gerekebilir.
EI hasarları	EI hareketleri yapamayan insanlar, eklem iltihap ve doğuştan deformasyonlar sonucu oluşabilir.	Özel yardım gerekebilir. Mobilya ve ekipmanda iki elle tutma yerine bir elle iş yapma yöntünde çözümler.
Üst uzuvları kullanamama	Üst uzuvların tümüyle felç olması.	Kendine yeterli olması için kullanılabilir yeteneklere bağlı olarak yardım gerekir.
Eğilme ve diz çökme sorunları	Eklem tutulmaları, eklem iltihabı sonucu oluşabilir., genellikle oturma ve diz çökme sırasında zorluklar.	Genellikle kendi işlerini görebilirler. Sık kullanılan araçların erişilebilir düzeylerde bulunması doğrudur.
Yürütme araçlarına bağımlılık	Baston, protez, koltuk değneği, kullanımı gerektiren engellilik durumu. Çocuk felci, eklem iltihabı, travma ve benzeri sonucu oluşur.	Görelî bağımsızlık mümkün olabilir. Özel yardımlar gerekebilir. Özellikle eğitim döneminde özel ekipman tasarımı yararlı olur.
Alt uzuvları kullanamama	Tekerlekli sandalye bağımlılığı (felç, bacağın kesilmesi)	Erişilebilir çevre oluşumuna gereksinim duyulur

Diğer engelli grubu

Kronik rahatsızlıklara sahip bireyler, sürekli bakım ve tedavi ihtiyacı olan kişiler ile yaşlılar, hamileler ve geçici olarak engelli durumunda bulunanlar bu grubu oluşturmaktadır (Tipi, 1998).

Her insanın hayatının belirli bir döneminde engelli duruma gelebileceği düşünüldüğünde, yaşadığımız çevrenin tasarımı; insanların fiziksel güçlerini tam anlamıyla kullanabildiği durumlar yerine, tanımlarda belirtilen geçici veya sürekli engellilik durumları dikkate alınarak gerçekleştirilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

1.3.3. Ergonomi ve antropometri kavramları

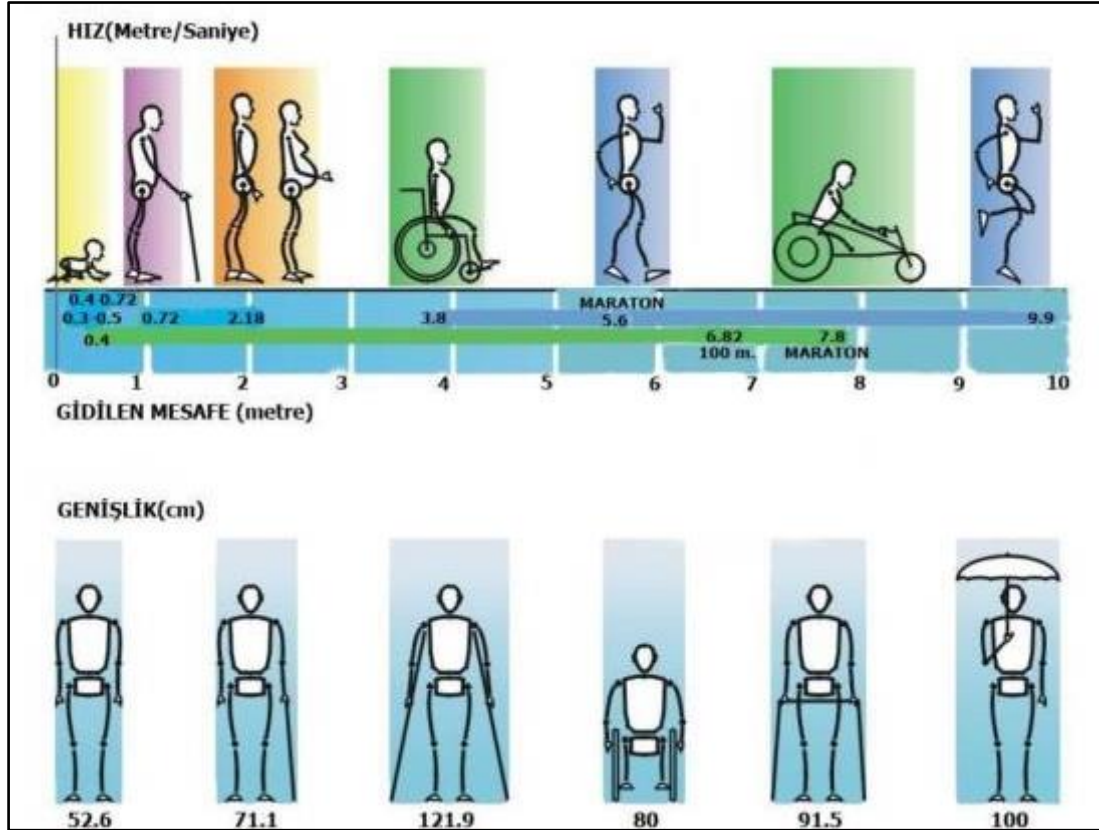
Çalışma kapsamında incelenen mimari tasarım ölçütleri içinde, temel konulardan birisi; kullanıcı yani insan vücut ölçüleridir. Bu noktada “ergonomi” ve “antropometri” kavramlarının incelenmesi önem kazanmaktadır.

Ergonomi kavramını; insanların anatomik özelliklerini inceleyen, fizyolojik kapasitelerini ve toleranslarını ortaya koyan, endüstriyel iş ortamında makine-insan-çevre uyumunun ana kurallarını belirlemeyi hedefleyen araştırma ve geliştirme alanı olarak tanımlayabiliriz (Oral, 1998). Ergonomi kullanıcıların çevre ile kurduğu ilişkileri sadece fiziksel açıdan değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik perspektiflerden de inceleyen kapsamlı bir kavramdır. Çalışma kapsamında yoğunlukla kullanıcıların çevre ile kurduğu fiziksel ilişkiler analiz edileceğinden bu noktada “antropometri” kavramı ön plana çıkmaktadır.

Antropometri kavramı genel manada vücut ölçülerini inceleyen bilim dalı olarak adlandırılmaktadır. Antropometri disiplini, insan vücudunun ölçülerini, hareketlerini, hareketlerin frekans ve sınır özelliklerini incelemektedir. Kullanıcılara yardım ve hizmet etmesi düşünülen bütün araç, eşya ve aletlerin tasarımında önemli bir veri tabanı konumundaki antropometrik çalışmalar, ergonomi için altlık oluşturmaktadır. Antropometrik veriler toplumların beslenme alışkanlığı, ırksal ve kalıtsal farklılıkları, iklimsel farklılıklara sağlanan uyum gibi birçok faktöre göre değişiklik göstermektedir. (Mülayim,2009).

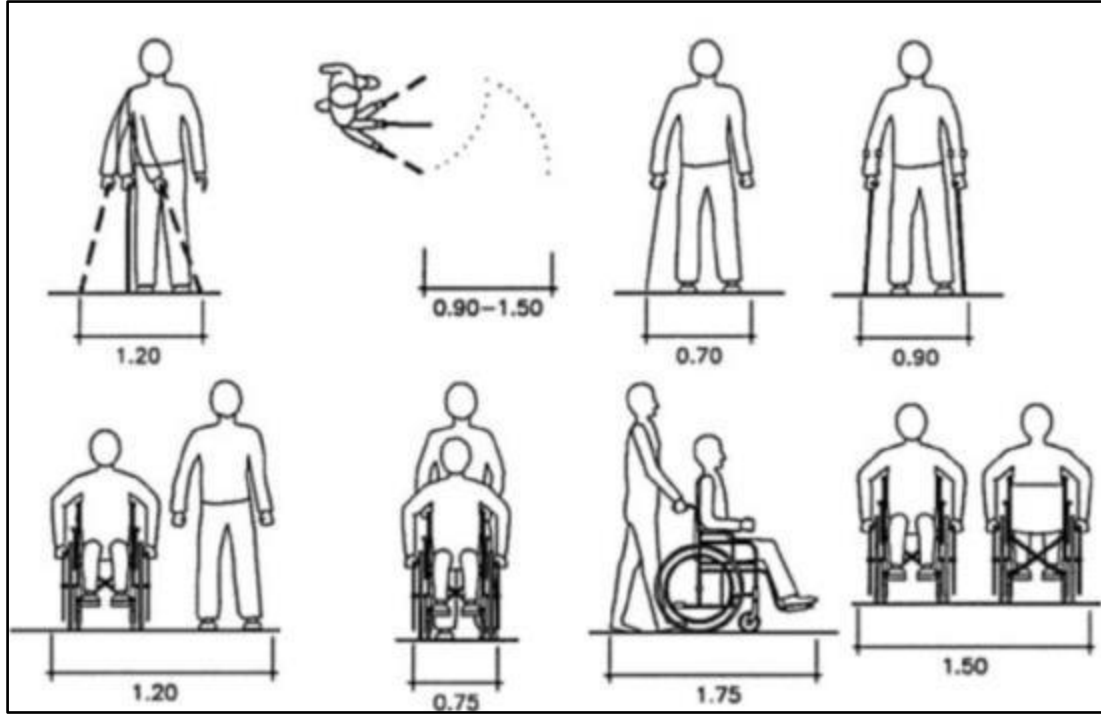
Engelli bireylerin yaşam kalitelerini yükseltecek çözümlerin geliştirilmesi noktasında hem alet ve eşyaların tasarlanması, hem de yaşanan fiziksel çevrede gerçekleştirilen proje ve yapım uygulamaları, antropometrik ölçülerin sağladığı veriler doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Engellerin kaldırılması ve fiziksel çevrenin herkes için yaşanabilir hale getirilmesi ancak kullanıcı verilerinin doğru analizi ile mümkün hale gelmektedir. Örneğin tekerlekli sandalye tasarımı sırasında ortopedik engelli bir bireyin

oturur durumdaki omuz genişliği, yerden yüksekliği ve kollarının erişebileceği azami mesafe, doğru çözümün geliştirilebilmesi adına önemli veriler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı doğrultuda tekerlekli sandalyeli bir kullanıcının konforlu şekilde tuvalet kullanımı sağlamak için, tekerlekli sandalyede oturan bireyin yatay ve düşey düzlemdeki ölçüleri, manevra sırasında oluşturduğu azami mesafeler tuvalet tasarımına yön vermektedir.

Şekil 1.2. Hareketsel antropometrik veriler (İBB Teknik Şartnamesi, 2010)

Antropometrik boyutlar dinamik ve statik olarak iki ayrı grupta incelenmektedir. Statik boyutlar hareketsiz halde bulunan bir insanın standart durumlardaki (ayakta, oturan) boy ve vücut ölçülerini ortaya koymaktadır. Dinamik boyutlar ise hareket halindeki bireylerin yatayda ve düşeyde ulaşabileceği asgari ve azami vücut ölçülerini ifade etmektedir (Şekil 1.2).

Şekil 1.3. Antropometrik verilerle hazırlanan geçiş mesafeleri (ADA)

Engelli çözüm önerilerinin geliştirilmesi aşamasında dünya literatüründe kabul görmüş çeşitli standartlar da antropometrik bilgiler ışığında hazırlanmaktadır. Antropometri biliminin sağladığı teknik spesifikasyonlar ve tutarlı kurallar, konusunda uzman insanların üzerinde anlaştığı standartlara dönüşmektedir. Dünya kamuoyunda konuya duyarlılığın artmasına paralel olarak geliştirilen standartlar, engelli bireylerin herkes gibi yaşayabileceği fiziksel çevrenin oluşturulmasını amaçlayan devletler ilgili kanunları çıkararak konuyu yasal zorunluluk haline getirmektedir.

2. ENGELLİLERE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER VE STANDARTLAR

İkinci bölümde konu ile ilgili dünyada ve Türkiye’de yasal altyapı incelenerek, 5378 sayılı Engelliler Kanun ve ilgili standartlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.1. Engelli Haklarının Tarihsel Süreçteki Gelişimi

Fiziksel ve bedensel özellikleri ne olursa olsun bütün insanlar yaşama, çalışma, eğitim alma, sosyal yaşamın her evresinde bulunma gibi temel hak ve özgürlüklere sahiptir. Bireylerin farklılıklarından bağımsız olarak, ilgili bütün kurum ve kuruluşlar sağladıkları hizmetleri ve ürünleri toplumda adaletli şekilde herkes için ulaşılabilir hale getirmekle mükelleftir. Engelli bireyler toplumdan soyutlanmış ayrı bir kesim olarak değerlendirilmek yerine, bütün yapının eşit bir parçası olarak kabullenilmelidir. Uluslararası bağlamda pozitif hukuk kuralları ile çözümlenmeye çalışılan problemlerin, son yıllarda dünya toplumlarında konu ile ilgili git gide farkındalığın artması ve engelli bireylere yönelik bütünsel bakış açısının sağlanması ile daha doğru çözümlenmeye başlandığı görülmektedir (Gülmez, 2001: 211-212). Engelli bireylerin toplum hayatı içerisindeki yerinin pozitif gelişimi ve sunulan hizmetlerin daha eşitlikçi, hak ve özgürlüklerin bütün topluma olduğu gibi engelli bireyler için de mümkün kılınması noktasında yasal dayanaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Tarihsel süreçte ihtiyaç duyulan yasal dayanaklar evrensel değerler göz önünde bulundurularak, önce gelişmiş ülkelerden başlamak üzere dünya genelinde yaygınlaşmaya başlamıştır.

2.1.1. Dünyada yasal düzenlemelerin tarihsel gelişimi

Antik çağda engelli olarak dünyaya gelen bebeklerin katledildiği, ortaçağda engelli bireylerin şeytan ve kötülük olguları ile ilişkilendirilerek yakıldığı ve döneme hâkim dini temele dayanan düşünceler neticesinde toplumdan tecrit edilerek izole halde yaşama mahkûm edildiği bilinmektedir (Burcu, 2006; Braddock ve Parish, 2001). 18. Ve 19. Yüzyıllarda insan haklarının sorgulanmaya başladığı, felsefi aydınlanma dönemlerinde çeşitli kuruluşların ve bireysel bağışların marifetiyle kurulan rehabilitasyon merkezleri, özel eğitim faaliyetleri gözlemlenmektedir. Fakat engelli bireylerin ilk olarak yasal hak ve korumaya kavuşmaları 1950’li yıllara denk gelmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde engelli bireylerin evrensel anlamda kabul görmesine fırsat

tanıyacak olan insan hakları hareketi öncesinde, engelli insanlar toplumla uyumsuz, trajik ve acınacak durumda varlıklar olarak görülmüştür (Gökmen, 2007; Shakespeare ve Watson, 1997: 293-300).

Dünya savaşları engelli nüfusunun bütün dünyada artmasına ve engellilik olgusunun bütün dünya toplumlarında daha yoğun biçimde özümsemesine neden olmuştur. Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinin savaş sonrası gazilere tanıdığı rehabilitasyon hizmetleri, teknolojik çözümleri geliştirerek engelli bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik özgüvenlerinin artmasında fayda sağlamıştır. Aynı zamanda cephede yaşanan ağır genç nüfus kayıpları, devletleri geride kalan engelli bireylerin de iş dünyası içerisinde istihdamına zorlamaya başlamıştır. Engelli bireylerin istihdamı bu alanda çeşitli hakların kazanımının yolunu açarken, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gaziler sadece rehabilitasyon yerine uzun süreli refah talebinde bulunmuş ve engelli haklarının gerekliliği noktasında önemli kamuoyu oluşturulmasına katkı sunmuştur (Mutluoğlu, 2003; Wood, 2002: 156-158).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde herkese eşit uygulama, erişim ve fırsat hakkı sunulması kararlaştırılmasına rağmen engelli bireylere dair özel bir vurgu yer almamıştır. Bu durum engelli bireylerin eşitlik hakkı taleplerinin devam etmesine neden olmuştur. Engelli bireylerin açık mekânlara, toplu taşıma vasıtalarına ve çevredeki kamusal yapılara hala erişememesi, çalışma hayatında var olan kamu ve özel ofislerin halen ulaşılabilir olmayışı, engelli bireylerin eşitliği bağlamında açık noktaların kanıtı olarak engelli hakları aktivistlerince dile getirilmiştir. Fiziksel ve sosyal adaletsizliği giderme yolunda engelli haklarının somut yasal kazanımlara dönüşmesi mücadelesi 1970'lere dek sürmüştür (Akçalı, 2015; Fleischer ve Zames, 2001).

Engelli bireylere yönelik olarak dünyada ilk yasal haklar 1972 yılında ABD'de düzenlenen "Rehabilitasyon Kanunu" ile kazanılmıştır. 1973 yılında yürürlüğe giren kanun engelli haklarını insanlık tarihinde ilk olarak yasal koruma altına alan yasal düzenlemedir. İlgili kanunun 504. Bölümünde istihdam ve çalışma hayatında eşit fırsatların sunulması zorunlu hale getirilirken, fiziksel ve zihinsel engelli bireylere yönelik ayrımcılık yasaklanmıştır. Aynı bölümde Mimari ve Ulaşım Komisyonu adlı birime, toplu konut ve toplu ulaşım konularında eşit erişimin sağlanması görevi verilmiştir. Aynı zamanda 1975 yılında yürürlüğe giren Engelli Çocuklar İçin Eğitim Kanunu, eşit eğitim hakkını garanti

altına almış ve toplumdan soyutlanan engelli çocukların eğitim sistemine entegrasyonunu sağlamıştır (Akçalı, 2015; Francis ve Silvers, 2000).

Anayasal engelli haklarının kazanımında 1980 yılı sonrasındaki önemli gelişmeler, Birleşmiş Milletler tarafından 1981 yılının “Özürlüler Yılı” ve 1983-1992 yıllarının “Özürlüler On Yılı” ilan edilmesidir. Bu dönemde kurulan “Sakatların Korunması Milli Koordinasyon Kurulu” gibi atılımlar, Birleşmiş Milletler öncülüğünde uluslararası birçok kuruluşun konu ile ilgili hassasiyetlerinin arttığı ve önemli adımlar atılmaya başlanıldığına göstergesidir (Gümüş, 2009). Birleşmiş Milletlerin dünya eylem planında engellilere yönelik fırsat eşitliği ana tema olarak belirtilmiş ve engelli bireylerin toplumsal hayata tam katılımının gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Uluslar Arası Çalışma Örgütü, 1983 yılında “Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı” sözleşmesini ilan ederek engelli bireylerin iş edinmesini, işlerini kolaylıkla devam ettirebilmesini ve iş hayatında ilerleyebilmesini mümkün kılmıştır. Sözleşme, üye olan her ülkenin engelli istihdamını, çalışma hayatında sağlanacak eşitlikleri ve engelli bireylerin adaptasyonunu sağlayacak önlemlerin alınmasını zorunlu kılmıştır (Ulusoy, 2006).

1980 sonrası dönemde engelli hakları savunucuları İnsan Hakları Bildirgesi’nde ayrımcılığı sona erdirecek engellilere özel maddenin bulunmadığı öne sürerek yeni düzenleme taleplerin sürdürmüşlerdir. Yıllar süren uzun çabalar sonucunda dünyada engelli bireylere yönelik en etkili ve kapsamlı hukuki düzenleme olan “Engelli Amerikalılar Yasası” (Americans with Disabilities – ADA) Amerika Birleşik Devletlerinde 1990 yılında yürürlüğe girmiştir. ADA öncelikle engellilerin istihdamı olmak üzere; ulaşımda, iletişimde, yerel yönetim organlarında, halka açık veya ticari mekânlarda engellilikten doğan insanlar arasındaki ayrımcılığı kesin olarak ilkesel bağlamda yasaklamıştır. Bu yasaya göre işletmeler ve kamu kurumları belirli oranda engelli bireyi istihdam etmek zorunda olup; bütün hizmet ve servisler engelli insanların ulaşabileceği gerekli düzenlemeleri içerecek şekilde düzenlenmesi yasal zorunluluk haline getirilmiştir (ADA, 2010).

13 Temmuz 1990 yılında Amerikan senatosundan geçen yasayı dönemin başkanı George Herbert Walker Bush; “ayrımcılık duvarının yıkılışı” olarak tanımlamıştır. Yasanın temel hedefi engellerinden kaynaklanan nedenlerle herhangi bir vatandaşın, toplumsal hayattan soyutlanmasını, olanaklardan vazgeçmek zorunda kalmasını ve gündelik hayat

içerisinde ayrıştırılmış bir düzenlemeye maruz bırakılarak ikinci sınıf vatandaş konumuna getirilmesini engellemektir (Güngör, 2007).

ADA kapsamında düzenlemelerin zorunlu kılındığı alanlar şu şekilde sıralanmaktadır;

- * Konaklama birimleri (oteller, pansiyonlar vb.)
- * Ulaşım yapıları (terminaller, otogarlar, istasyonlar vb.)
- * Yeme ve içme işlevli yapılar (restoranlar, kafeler, barlar vb.)
- * Sergi salonları ve eğlenme mekânları (sinema, tiyatro vb.)
- * Toplumsal Etkinlik mekanları (oditoryum, derslik, gösteri salonları vb.)
- * Alışveriş merkezleri
- * *Hizmet kuruluşları (kamu binaları, banka, sağlık merkezleri vb.)*
- * Rekreasyon alanları (parklar, piknik alanları vb.)
- * Eğitim kuruluşları (okullar, dershaneler vb.)
- * Sosyal hizmet kurumları (bakım merkezleri, rehabilitasyon merkezleri vb.)
- * Spor ve egzersiz alanları (spor yapıları, spor sahaları, spor salonları vb.) (Güngör, 2007; Goldsmith, 1997: 85-89).

1993 yılına gelindiğinde engelli hakları ile kazanımların sadece Amerika Birleşik Devletleri tekelinde değil, uluslararası boyutta olması gerekliliği ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler 1993 yılı, 20 Aralık günü alınan Genel Kurul 48/49 sayılı kararı ile fırsat eşitliği standart kurallarını kabul etmiştir. Böylelikle engellilerin topluma tam olarak ve eşit şekilde adaptasyonları yasal garanti altına alınırken; erişilebilirlik kavramı açıklanmış, ulaşılabilirlik, eğitim, iş edinebilme, sosyal güvenlik, kültür-spor ve din konularında eşit katılım hedefleri ortaya konulmuştur (Aysoy, 2004: 69-73).

2.1.2. Türkiye’de yasal düzenlemeler ve 5378 sayılı “Engelliler Kanunu”

Engelli bireyler tarihsel süreç içerisinde farklı coğrafyalarda var olmuş, toplumlarda çeşitli yaklaşımlara maruz kalmıştır. Özellikle Ortaçağ dünyasının genelinde engelli bireylere dair dışlanmalar ve kötü muameleler görülürken, Anadolu topraklarında engelli bireylere karşı hoşgörü, yardım ve iyileştirme çabası gözlemlenmektedir. Bu duruma kanıt olarak Selçuklu döneminde Divriği’de zihinsel engelli bireyleri tedavi etme amacı ile inşa edilen Ulu Cami ve Darüşşifasını gösterebiliriz. Ayrıca Osmanlı döneminde cami yakınlarında inşa edilen Bimarhane yapılarında engelli bireylerin barınma, tedavi ve

rehabilitasyon gereksinimlerinin karşılandığı da bilinmektedir (Devlet Denetleme Kurumu, 2009). Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemlerinde vakıflar engelli bireylerin ihtiyaçlarının sağlanması ve korunması adına etkin olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Fakat Darülhayr-ı Ali (1903), Darüleytan (1909), Himaye-i Etfal Cemiyeti (1917) gibi sosyal yardımlaşmanın devlet kurumları aracılığıyla gerçekleştirildiği yapılar, hak ve özgürlüklerin yasal düzenlemeye kavuşmasına katkı sunamamıştır. Himaye-i Etfal Cemiyetinin 1945 yılında 25'e yakın bakımevi bulunurken, sayıları hızla artan kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı bakımevleri sonrasında Cemiyetin faaliyetleri azalarak 1981 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na devredilmiştir. 1990 yılı başlarına kadar engelli bireylere yönelik bakım ve barınma dışında hak ve özgürlüklere dair bir gelişme yaşanmadığı görülmektedir (DDK, 2009).

1981 yılında oluşturulan Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu, 1982 Anayasasında engelli bireylerin haklarının güvence altına alınması noktasında önemli katkı sunmuştur. 1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası özel olarak korunması gereken bireyleri kanun karşısında eşitlik, istihdam hakkı ve ödevleri, iş dünyası şartları, sosyal haklar ve güvenlik konularında çeşitli maddeler ile koruma altına almaktadır. Anayasanın 10. maddesi bütün insanların ayırım gözetilmeksizin kanunlar önünde eşit olduğu belirtilmektedir. Aynı maddede engelli bireyler için alınan tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olamayacağı yazmaktadır (Kanun 2709, 1982). Anayasanın 42. maddesinde Devletin durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri topluma faydalı kılacak önlem ve tedbirleri alması gerektiğine yer verilirken, 50. maddede bedeni ve ruhi yetersizliği olanların çalışma hayatında özel olarak korunması devletin sorumluluğu olarak belirtilmiştir. Ayrıca 60. maddede de Devletin engellilerin korunmasını ve toplum hayatına katılımını sağlayacak tedbirleri alması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu hükümler devlet için geniş bir görev alanı tanımlamıştır. Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, İş Kanunu, Devlet Memurları Kanunu ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 1982 yılı Anayasa'sının ilgili maddelerine dayanak alarak engelliler hakkında hükümleri bünyesine eklemiştir. Böylece engelli bireylere yönelik eğitim, sosyal hizmetler, sosyal yardımlar ve istihdam gibi konularda özel olmasa da genel manada hak kazanımları meydana gelmiştir (Artar ve Karabacakoglu, 2003).

Türkiye'de 90'lı yıllarında ikinci yarısına dek durağan bir dönemden sonra engelli bireylere dair çalışmaların ivme kazanması 1997 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın

kurulması ile başlamıştır. Özürlüler İdaresinin görev tanımı ulusal ve uluslararası kuruluşlarla konu ile ilgili işbirliği yapmak, koordinasyon sağlayarak engelli bireylere yönelik hizmetleri düzenli, etkin ve verimli şekilde gerçekleştirmek, ulusal politikaların oluşturulması noktasında katkı sunmak ve standartların oluşturulmasına yardımcı olmak olarak belirlenmiştir. Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) engelli bireylere yönelik inceleme, araştırmaları gerçekleştirmek, uluslararası antlaşma ve sözleşmeleri takip ederek değerlendirip Türkiye'ye entegrasyonu sağlamak, konu ile ilgili kanun, tüzük ve yönetmelik önerilerini değerlendirerek görüş bildirmek ve engellilere yönelik teklifler hazırlamakla görevlendirilmiştir (ÖZİDA, 1999).

Ülkemizde engelli alanında temel yasal mevzuat, TBMM tarafından 1997 yılında çıkarılan ve yürürlüğe konulan;

* 571 sayılı “Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”

* 572 sayılı “Özürlülerle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”

* 573 sayılı “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”

ile oluşturulmuştur (ÖZİDA, 2010). ÖZİDA 1999 yılında “1. Özürlüler Şurası” gerçekleştirerek bu şurada çalışma programını belirlemiştir. “Çağdaş Toplum, Çağdaş Yaşam ve Özürlüler” mottosu ile gerçekleştirilen şurada engelli bireylerin yaşadığı sorunlara ilişkin 370 adet karar alınmıştır. Şuranın ilk kararı engellilere yönelik özel mahiyette bir yasa çıkarılması gerekliliği olmuştur. Şura komisyonu bu çerçevede yasanın içeriğini de belirleyerek 35 şura kararını oluşturulacak yasa teklifine altlık olacak şekilde özetlemiştir. Yasal düzenlemede ortak dilin oluşturulması, koruyucu önlemlerin alınması, rehabilitasyon, istihdam analiz, uygun işyeri gibi konularda alınan 35 adet karar kanun tasarısında önemli veriler sağlamıştır (ÖZİDA, 1999). Hazırlanan tasarı kanun metni 2005 yılında “Özürlüler Kanunu” olarak kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Kanun 5378, 2005). Türkiye’de engelli haklarının yasal güvence altına alınması noktasında en önemli dönüm noktası 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı, güncel adı ile Engelliler Kanunu’dur. Bu kanun temel insan hakları çerçevesinde ayrımcılığın son bulması, sosyal ve fiziksel hizmetlerin sağlanması, devletin kurumsal yapısının engelli haklarına duyarlı hale getirilmesi açısından önemli kazanımlar sağlamıştır.

ÖZİDA engelliler kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki dönemde de şuraları yasal mevzuatın oluşturulmasında mihenk taşı olarak görerek devam ettirmiştir. 2. Şura 2005 yılında “Yerel Yönetimler ve Özürlüler” ana temasında, 3. Şura 2007 yılında “Bakım Hizmetleri” teması ile 4. Şura 2009 yılında “İstihdam” gündemi ile gerçekleştirilmiştir. Engelli şuralarına katılan bilim insanları , kamu kurumları temsilcileri, özel sektör çalışanları ve sivil toplum kuruluşu temsilcileri eşliğinde ulusal bağlamda etkin organizasyonlar olarak gerçekleştirilmiş olup, alınan kararlar raporlar halinde yayınlanarak gerekli düzenlemelerde veri olarak kullanıma sunulmuştur (Kaplan ve diğer., 2010: 2-7).

Türkiye’de engellilere yönelik yasal düzenlemeler 1990’lı yılların sonlarından itibaren olumlu olarak gelişmeler gösterse de düzenlemeler teorikte kalmış, pratiğe dönüşme yolunda başarılı adımlar atılamamıştır. Yasaya ait yaptırımlar günümüzde halen titizlikle takip edilememektedir. Ayrıca terminolojik kavram karmaşası uzun yıllar çözümlenememiştir. Özürlü, engelli, erişilebilirlik, ulaşılabilirlik gibi kavramların tanımlanıp doğru şekilde kullanılması uzun yıllar almıştır. ÖZİDA 1997 yılında Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olarak kurulurken 2002 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlanmış daha sonra 2003 yılında tekrar Başbakanlığa iade edilmiştir. 2011 yılına kadar hizmetine devam eden kurum, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması ile birlikte Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak yapılandırılmıştır. 2013 yılında müdürlüğün ismi Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olacak şekilde değiştirilmiş ve bütün yasal düzenlemelerde özürlü ibaresinin yerine engelli kelimesinin kullanılması kararlaştırılmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı web sitesi).

2.2. Engellilere Yönelik Standartlar

Engelli bireylerin yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlayan yasal düzenlemeler konunun teorik kısmını oluşturmaktadır. Yasal düzenlemeler her ne kadar engellere ait çözümleri zorunlu kılıyor olsa da konunun pratik kısmı olan doğru ve etkin çözüm uygulamalarının gerçekleştirilmesi, başarıya ulaşmada sonuncu ve en önemli adım konumundadır. Yasal mevzuatın zorunlu kıldığı engellilere yönelik düzenlemelerin nasıl yapılacağına bilimsel ve teknik açıdan yön veren kavramlar standartlardır. Standartlar engelli bireyler için tasarlanan çözümlerin sadece yapılmış olmak için değil gerçekten konforlu şekilde kullanılabilir ve sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır. Örneğin

basamaklarla ulaşılabilen bir binanın girişinde %6'dan fazla eğime sahip bir rampa çözümü standartlara göre çözüm niteliği taşımamaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bir bireyin, konforlu şekilde rampa üzerinde hareket etmesini inceleyen bilim insanları ve konusunda uzman teknik personeller azami eğitim oranını %6 olarak tespit etmiştir. Standartlar bu şekilde bilimsel çalışmaların sonucu olarak ve evrensel boyutta ortak kabul görmüş bilgilerin oluşturduğu özü ifade etmektedir.

2.2.1. Uluslararası standartlar ve “ADA” standardı

Dünya literatüründe engellilere yönelik düzenlemeleri uluslararası bağlamda kabul görmüş standart haline getirme çabasına, ilk olarak 1959-1961 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerinde rastlanmaktadır. 117.1 Numaralı Amerikan Standardı ; “Amerikan binalarının ve yapılarının, fiziksel engelliler tarafından, erişilebilir ve kullanılabilir yapılması” konusundaki çalışmalar sonucu oluşmuştur. Bu standart bütün dünya ülkelerinin kendi yasalarını adapte edebileceği bir kaynak olmuş ve 1990 yılında kabul edilen Amerikan Engelliler Kanunu (ADA) için esas teşkil edecek şekilde kullanılmıştır (Güngör, 2007).

117.1 Numaralı ADA için altlık oluşturan Amerikan Standardına göre;

- i. Binalar ve yaşam alanı çevresindeki engeller, sağlıklı insanlara engel oluşturmazken, engelli bireyler için tehlike arz etmektedir.
- ii. Fiziksel çevredeki bu engeller engelli bireylerin dezavantajlı duruma düşmesine neden olmakta ve onları toplumdan soyutlamaktadır. Engellerin kaldırılması engelli bireyleri özgürleştirir ve cesaretlendirir.
- iii. Erişilebilirliğin sağlanması ve basit tasarım ilkelerinin hayata geçirilmesi engelli bireyleri toplum hayatında özgür ve eşit şartlara kavuşturacaktır.
- iv. Bu tasarım ilkeleri kesin mahiyette, ayrıntılı açıklamalı ve doğru çözümleri içerecek şekilde olmalıdır (Güngör, 2007).

117.1 Numaralı Standart konu ile ilgili birçok yeni kavram ve olguyu ortaya çıkarmıştır. “Erişilebilir Yol” kavramı ilk olarak bu standart içinde yer almıştır. Standarda göre erişilebilir yol; bütün erişilebilir elemanların, engel olmadan kesintisiz şekilde bir yol bağlantısı ile bağlanmış olarak tekerlekli sandalyeli kullanıcıların ve diğer bazı engellere sahip bireylerin de güvenli şekilde kullanabileceği yol şeklinde tanımlanmıştır (Yeğnidemir, 2013).

2.2.2. Ulusal standartlar - (TSE) standartları

Çizelge 2.1. Konu ile ilgili Türk Standartları (Bu çizelge Türk Standartları Enstitüsü verileri ile hazırlanmıştır)

Engellilerle İlgili Ulusal Standartlar		
Standart Kodu	Standart Adı	Kabul Tarihi
TS 9111	Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları	Nisan, 1991
TS 12460	Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri - Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları	Nisan, 1998
TS 12576	Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları	Nisan, 1999
TS ISO 23599	Görme Özürlü veya Az Görenler İçin Yardımcı Mamüller - Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri	Haziran, 2012
TS ISO 23599_T1	Görme Özürlü veya Az Görenler İçin Yardımcı Mamüller - Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri	Aralık, 2012
TS 13536	TS ISO 23599'un Uygulamasına Yönelik Tamamlayıcı Standart	Aralık, 2012

TS 9111 Standardı / (Nisan-1991): “ Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları” olarak adlandırılmıştır. TS 9111 standardı; ortopedik engelli, görme ve işitme engelli bireylerin yaşamını sürdürdüğü yapılarda mimari düzenlemeleri ve uyulması gereken kuralları kapsamakta olup, engelli bir bireyin yapılarda yatay ve düşey düzlemde engellere maruz kalmadan yaşamlarını sürdürebilmesine olanak sağlayacak düzenlemeleri barındırmaktadır (Mülayim, 2009). Kasım 2011’de son güncelleme yapılmıştır.

TS 12460 Standardı / (Nisan-1998): “Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri-Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları” olarak adlandırılmış standarttır. Bu standart şehir içinde bulunan yollarda, raylı toplu taşıma sistemlerindeki zemin altı, hemzemin veya zemin üstü kotlarda bulunan istasyon tesislerinde engelli bireyler için mimari düzenlemeleri ve tasarım kurallarını belirlemektedir. Standardın amacı engelli bireylerinde sağlıklı insanlar gibi yardım almadan kolay ve konforlu şekilde istasyon binalarının girişlerinde, istasyon binaları içinde ve çevresinde hareket ederek seyahat özgürlüğüne kavuşabilmeleridir (Mülayim, 2009).

TS 12756 Standardı / (Nisan-1999): “Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları” isimli standarttır. Engelli ve yaşlı bireylerin kendi başlarına ve konforlu şekilde meydan, bulvar, sokak, cadde ve bu yollara ait yaya yolları, alt geçitleri, üst geçitleri ve kavşak noktalarını kullanabilmesine olanak sağlayan düzenlemeleri içeren standarttır. Standardın amacı engelli ve yaşlı bireylerin günlük hayata katılımlarına imkân tanımak, sokak, cadde ve meydan gibi kamusal alanların herkes tarafından kullanılabilir özellikte olmasını sağlamaktır. Standart kapsamındaki düzenlemeler engelli ve yaşlı bireylerin destek almadan kolaylıkla sosyal yaşama dâhil olmalarına fırsat tanımayı amaçlamaktadır. Haziran 2012’de son güncelleme yapılmıştır.

TS ISO 23599 Standardı / (Haziran-2012): “Görme Özürlü veya Az Görenler İçin Yardımcı Mamuller – Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri” standardı görme engelli veya az gören bireyleri için hissedilebilir yürüme yüzeyi (HYYİ) uygulamalarına ait malzeme detaylarını içermektedir. Daha sonra hazırlanan TS ISO 23599_T1 ve TS 13536 standartlarında hissedilebilir yüzey malzemelerinin uygulama detayları belirlenmiş ve görme engelli bireylerin sosyal hayata katılımını sağlayacak standart çalışmaları geliştirilmiştir.

Ülkemizde 1991 yılından itibaren engelli bireylerin erişilebilirliğinin sağlanması ve çözümlerin standartlar kapsamında doğru biçimde geliştirilmesine yönelik çalışmalar mevcuttur. Fakat standartların varlığına rağmen, uygulama noktasında yeterli gelişmenin sağlanamadığı görülmektedir. Yasal mevzuat ile kazanılan engelli haklarına, uygulayıcı konumundaki kamu kurumları ve yerel yönetimlerin gerekli hassasiyeti gösteremediği gözlemlenmektedir.

Engelli bireylerin erişilebilirliğinin sağlanması ve sosyal hayata katılımlarına olanak sağlayacak mimari çözümlerin hayata geçirilmesi konusunda sadece yasal düzenlemelerin mevcut olması etkin problem çözümü üretememektedir. Mimari boyutuyla engelli çözümlerinin doğru ve hızlı şekilde hayata geçirebilmesi için kamu kurumlarında ve yerel yönetimlerde görev yapan teknik personellerin konu ile ilgili bilinç ve teknik bilgi seviyesinin artırılması gerekmektedir. Standartlar ayrıntılı olarak mimari düzenlemelerde uyulması gereken kuralları ve teknik bilgileri düzenlemesine rağmen, yapım işlerinin projelendirilmesi ve hayata geçirilmesi aşamalarında farklı binalar için engelli çözümlerinin dikkate alınması gözden kaçırılmaktadır. Bu noktada çalışma kapsamında

temel hedeflerden birisi de engelli bireylerin erişilebilirliğini sağlayacak çözümleri içeren ulusal standartlarımızın; İller Bankası A.Ş. ve yerel yönetim çalışanlarınca daha özet biçimde ulaşılabilir ve anlaşılabilir halde ortaya konulmasıdır.

2.3. İller Bankası A.Ş. Faaliyet Alanında Bulunan Yapılarda Yasal Zorunluluklar

Türkiye’de engelli bireyler için ulaşılabilir yapılandırılmış çevreler meydana getirilmesinde önemli yasal düzenlemelerden ilki 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamedir. Bu kararname ile 3194 sayılı İmar Kanununa ulaşılabilirlik ile ilgili bir madde eklenmiş ve çeşitli düzenlemeler getirilmiştir. İmar Kanununa *“Fiziksel çevrenin özörlüler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü’nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur”* maddesi eklenmiştir (Kaplan ve diğer, 2010: 3). Yapılı çevreyi oluşturmada planlama, projelendirme, uygulama, ruhsatlandırma ve denetleme gibi görevleri yerine getiren kurumlar İmar Kanunundaki ilgili düzenleme ile görev ve sorumluluklara sahip hale gelmiştir. İller Bankası A.Ş. de İmar Kanunundaki ilgili maddeye binaen, yapılı çevrenin standartlara uygun halde engelli bireyler için ulaşılabilir hale getirilmesi sorumluluğunu taşımaktadır.

01.07.2005 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren 5378 Sayılı Engelliler Kanunu yasal mevzuatı düzenleyen temel çalışma niteliğindedir. Bütün kamu kurum ve kuruluşlarına açık biçimde bir takım yükümlülükler getiren kanun, İller Bankası A.Ş. faaliyet alanında bulunan yapılarda da gerekli mimari çözümlerin üretilmesini yasal zorunluluk haline getirmektedir. Kanunun geçici 2. Maddesinde *“Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, (...) bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özörlülerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilir”* denilmektedir (Kaplan ve diğer, 2010: 5).

2005 yılında 7 yıl olarak kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan süre, 2012 yılında 3 yıl süre ile ve 2015 yılında eklenen bazı geçici maddelerle son defaya mahsus olmak üzere 3 yıl süre ile uzatılmış olup gerekli düzenlemeleri gerçekleştirilmeyen kurumlar bir takım ceza ve yaptırımlara maruz kalacaktır. İller Bankası A.Ş. 5378 sayılı kanun kapsamında faaliyet alanında bulunan bütün yapılarda ulaşılabilirliği sağlayacak önlemleri almakla ve gerekli çözümleri ortaya koymakla yükümlü durumdadır.

Aynı zamanda İller Bankası A.Ş.’nin çözüm ortağı konumunda bulunan yerel yönetimler için de özel yasal mevzuatlar mevcuttur.

03.07.2015 tarihli 5395 sayılı Belediye Kanununun;

14. maddesinde; “*Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumlarına uygun yöntemler uygulanır.*” hükmü yer alır.

Aynı kanunun 38. maddesi, belediye başkanının görevlerini; gelirlerden fakir ve ihtiyaç sahipleri için ayrılmış olan ödeneğin değerlendirilmesi, engellilere ilişkin hizmetlerin yürütülmesi ve engelliler için rehabilitasyon tesisleri kurulması şeklinde tanımlanmıştır (Kaplan ve diğer, 2010).

10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun;

7. maddesinde büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görevleri; “*yaşlılar, özürllüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak*”,

18. maddesinde; “*Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürllülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürllüler merkezini oluşturmak*” olarak tanımlanmıştır (Kaplan ve diğer, 2010).

Aynı kanunun ek 1.maddesinde ise; “*Büyükşehir belediyelerinde özürllülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere özürllü hizmet birimleri oluşturulur*” hükmü yer alır (Kaplan ve diğer, 2010).

22.02.2015 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda ise;

6. maddede; “*İl özel idaresi hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürllü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır*” hükmü yer alır.

Ayrıca 31.07.2009 tarihinde 27305 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik’in 7. Maddesinde “*İdare, sunduğu kamu hizmetlerinin özürllüler tarafından kolayca erişilebilir olması için gerekli tedbirleri alır*” denilmektedir (Kaplan ve diğer, 2010).

İller Bankası A.Ş. de dâhil olmak üzere bütün kamu kurum ve kuruluşlarının, yaşanabilir çevrenin engelli bireyler için ulaşılabilir hale getirilmesi yolunda ortaya koyduğu çözümler sadece günümüzde engelli olarak yaşamını sürdüren bireyler için değil, her an engelli hale gelme ihtimali olan bütün bireyler için önem taşımaktadır. Bu durum engelli bireyler için düzenlemelerin kapsam alanını genişletmektedir. Örneğin mevcut durumda engelli bireyin görev almadığı bir atıksu arıtma tesisi idari binasında, sağlıklı bir kamu personeli engelli hale gelebilmekte ve engelli çözümleri içermeyen idari bina bu durumda mağduriyetler doğurabilmektedir. Dolayısıyla yaşanan çevrenin bütün alanlarda herkes için ulaşılabilir, erişilebilir ve kullanılabilir nitelikte çözümlerle hayata geçirilmesi oldukça önem taşımaktadır.

İller Bankası A.Ş. 1933 yılından itibaren Türkiye'nin şehirleşmesi ve sürdürülebilir kalkınmasına destek olmayı amaç edinen, yerel yönetimleri güçlendirerek gerekli mali ve teknik desteği sağlamayı hedefleyen bir kurumdur. Yaşanabilir çevrenin ve marka şehirlerin oluşturulmasını ilke edinmiş bir kurum olarak, yaşadığımız çevrenin engelli bireylerin de özgür ve konforlu şekilde kullanımına uygun hale getirilmesinde önemli sorumluluklar taşımaktadır. Nüfusun yaklaşık %12'sinin engelli bireylerden oluştuğu ülkemizde, İller Bankası kendi envanterinde bulunan üstyapılar, proje ve yapımını üstlenerek halkın hizmetine sunduğu yerel yönetimlere ait binalar, açık-kapalı alanlar ve çevre düzenlemeleri ile engelli bireyler için ulaşılabilir çevrenin oluşturulmasında doğrudan ilişkilidir. İmar planları hazırlayan, farklı fonksiyonlara sahip binaların proje ve uygulamalarını gerçekleştiren, kamusal açık alanlara ait düzenlemeleri hayata geçiren İller Bankası A.Ş. ilgili yasal mevzuatların getirdiği görev ve sorumlulukları geniş perspektifte üstlenmiş durumdadır.

3. İLLER BANKASI A.Ş. VE YEREL YÖNETİMLERİN İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ

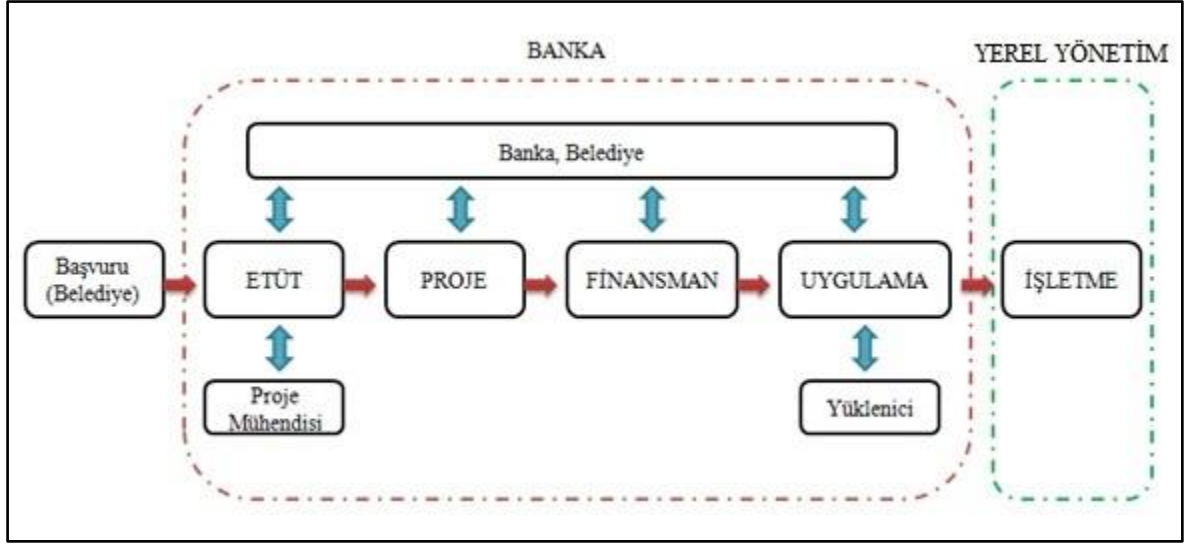
İller Bankası A.Ş. , kurulduğu günden günümüze kadar yerel yönetimlere hizmet etmeyi temel amaç olarak belirlemiştir. Bu doğrultuda İller Bankası yerel yönetimlerle olan ilişkilerini her geçen gün geliştirmektedir. Diğer yandan yerel yönetimler için İller Bankası hem finansal hem de teknik açıdan güçlü bir çözüm ortağı konumundadır.

İller Bankası A.Ş. yerel yönetimlere mali ve teknik destek sağlamaktadır. Bu bölümde Bankanın yerel yönetimlere sunduğu teknik destek boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Banka yerel yönetimlere sadece finansal destek sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda çeşitli üstyapı ve altyapı yatırımlarını yerel yönetimler adına üstlenerek uygulamasını da hayata geçirmektedir. Yerel yönetimlerin yatırımlarını finanse ederek hayata geçirilmesinde aktif rol üstlenen Banka; yönetme, yönlendirme, üretme, yüklenme ve denetleme gibi çeşitli görevleri de yerel yönetimler adına gerçekleştirmektedir (İller Bankası A.Ş. , 1994: 85-96).

İller Bankası'nın yerel yönetimlere sunduğu hizmetler;

- * Finansal Hizmet
- * Danışmanlık ve Teknik Hizmet
- * Proje Geliştirme Hizmeti
- * Yatırım Hizmetleri
- * Diğer Hizmetler

olmak üzere beş ana başlıkta incelenmektedir. Çalışma kapsamında: bu hizmetlerden danışmanlık ve teknik hizmetler ile proje geliştirme hizmetleri konularını içeren yöntemler analiz edilerek çeşitli karşılaştırmalar yapılmıştır.

Şekil 3.1. İller Bankası Hizmet Şeması (www.İlbank.gov.tr)

Engelli bireylerin günlük hayatta kullandığı açık alanlar ve binalar yerel yönetimlerin ve dolayısıyla İller Bankası'nın doğrudan hizmet alanı kapsamındadır. Bankanın geliştirdiği projelerin, imar planlarının, kentsel çözümlerin ve üstyapı uygulamalarının incelenmesi sonucunda, kullanıcı perspektifi bakımından engelli bireylerin tamamını kapsadığı görülmektedir. Dolayısıyla İller Bankası'nın sunduğu hizmetlerde, proje ve uygulama anlamında engelli çözümlerine göstermiş olduğu hassasiyet, ülkemizde engelli bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyecek derecede önem arz etmektedir.

3.1. İller Bankasının Yerel Yönetimlere Sunduğu Hizmetler ve Yöntemleri

Bankanın yerel yönetimlere sunduğu önemli hizmetlerden birisi malzeme, araç, gereç ve ekipman temini noktasından sağlanan kredilerdir. 5378 sayılı Engelliler Kanunu kapsamında engelli bireylerin toplu taşımadan faydalanmasını sağlamak, ilgili kurumların yasal sorumluluğundadır. Bu noktada Banka, engelli bireylerin kullanımına uygun teknolojik çözümleri içeren toplu taşıma araçlarının alınması ve şehirlerin bu araçların kullanımına uygun hale getirilmesini teşvik edici tutum sergilemektedir.

İller Bankası A.Ş. aynı zamanda yerel yönetimlerin çeşitli yapı ve tesis ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

* İdari işlevli; belediye hizmet binaları, çalışma ofisleri

* Ticari işlevli; iş merkezleri, iş hanları, dükkânlar, alışveriş merkezleri, açık-kapalı pazar yerleri, haller, ticaret merkezleri

* Ulaşım işlevli; otogarlar, terminaller, hafif raylı sistem yapıları, köprüler, yaya geçitleri, kavşak ve yol düzenlemeleri

* Turistik işlevli; oteller, moteller, kaplıcalar, jeotermal turizm tesisleri, kayak merkezleri

* İmalat İşlevli; soğuk hava depoları, et entegre tesisleri, mezbaha yapıları

* Kültür işlevli; kültür merkezleri, sergi salonları, sinema ve tiyatro salonları

* Barınma işlevli; kentsel dönüşüm projesi kapsamındaki konutlar

İller Bankası A.Ş.’nin faaliyet alanında bulunan ve engelli bireylerin doğrudan kullanıcı olarak ya da istihdam edilen personel şeklinde ilişki kurduğu yapılardır (İller Bankası A.Ş. , 2015 faaliyet raporundan derlenmiştir).

İller Bankası A.Ş. yerel yönetimlere sunduğu yapı ve tesis hizmetlerini gerçekleştirmek için üç ana yöntem kullanmaktadır. Bunlar izleme yolu ile yapılan, müşterek kontrollük yolu ile yapılan ve tam kontrollük yolu ile yapılan işler olarak adlandırılmaktadır.

3.1.1. İzleme yolu ile yapılan işler

İzleme yolu ile yapılan işlerde İller Bankası A.Ş. yerel yönetimlere mali destek sağlamaktadır. Teknik destek ise ilgili idarenin talep etmesi halinde proje ve danışmanlık olarak sağlanmaktadır. Yapım esnasında kontrollük görevi ilgili idarece yürütülmekte olup, banka “Teknik, mali ve hukuki sorumluluğu ilgili idareye ait olmak üzere” ibareli yapılan işlere ait hakediş ödemelerini vize etmektedir.

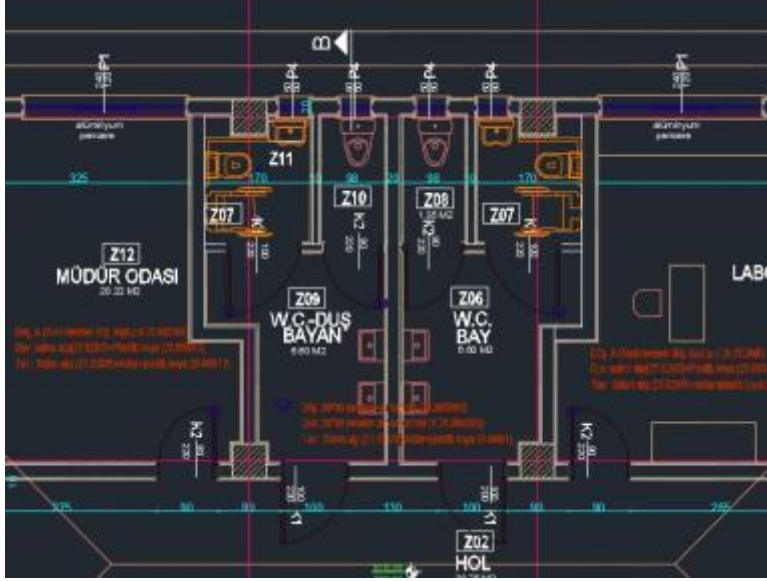
İzleme yolu ile yapılan işlerde projeler bazı örneklerde ilgili idarelerce hazırlanıp sadece mali destek talep edilirken, bazı örneklerde ise hem proje desteği hem de mali destek sağlanmaktadır (Çizelge 3.1). Fakat her iki durumda da ilgili idare krediye esas imalatları kendi teknik personelleri kontrollüğünde gerçekleştirmektedir. Proje desteği sağlanan izleme işlerinde, proje dâhilinde engelli çözümlerini gerçekleştirme şansı doğarken, projeleri ilgili idarelerce hazırlanan işlerde bu hassasiyetin kontrolü daha zor gerçekleştirilmektedir. Projesi İller Bankası tarafından hazırlanan işlerde 5378 sayılı Engelliler Kanununun zorunlu kıldığı düzenlemeler, TSE standartları doğrultusunda projelerde yer almaktadır. Projesi ilgili idarece hazırlanan ve yapımı belirli bir seviyeye

geldikten sonra kredi talebi gerçekleşen yapım işlerinde standartlara uygun engelli çözümlerinin gerçekleştirilmesi bazı durumlarda mümkün olamamaktadır. Bu bağlamda engellilere ait çözüm önerilerine azami hassasiyeti gösterecek yerel yönetimlerin mevcut olması, oldukça önemli hale gelmektedir. Teknik kapasitesi yetersiz durumda olan bazı yerel yönetimlerde, izleme yolu ile yapılan işlerin engelli çözümlerini içermesi adına, 5378 sayılı Engelliler Kanunu ve ilgili TSE standartlarının teknik detaylarına hâkim yetkin personellerin yetiştirilmesi gerekmektedir.

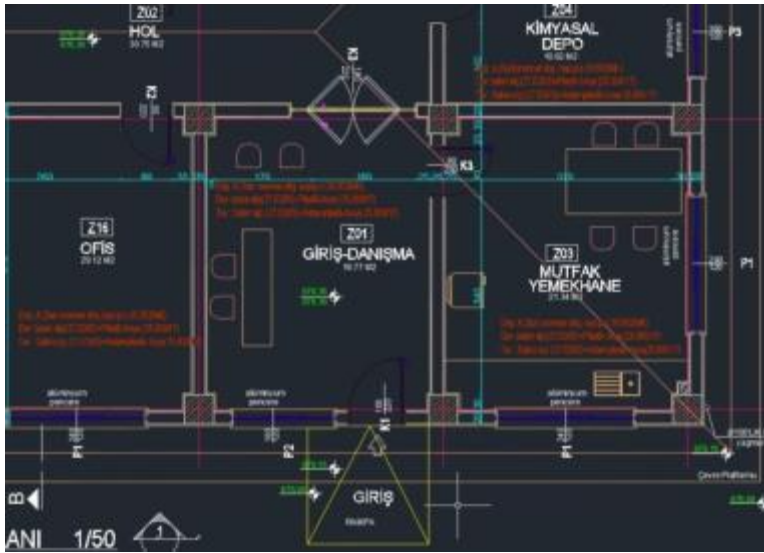
Çizelge 3.1. İzleme yolu ile gerçekleştirilen işlere ait bilgiler

Yöntem	İZLEME YOLU İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN İŞLER	
Proje Durumu	Projesi Banka Tarafından Hazırlanan İşler	Projesi İlgili İdarece Hazırlanan İşler
İşin İhalesi	İlgili İdare	İlgili İdare
Kontrol	İlgili İdare	İlgili İdare
Finansman	Banka (Kredi)	Banka (Kredi-Hibe)
Avantaj	1) 5378 Sayılı Engelliler Kanunu ve TSE Standartlarına uyumlu uygulamaların hayata geçirilmesi. 2) Yetkin ve kapsamlı projelerin yapım aşamasında doğabilecek sorunları en aza indirmesi.	1) Yerel yönetimlerce hızlı şekilde hazırlanarak kısa sürede hayata geçirilen işler. 2) Proje revizyonları ve uygulamadaki değişikliklerle ilgili ilgili idarenin hızlı karar verebilmesi.
Dezavantaj	1) Yerel yönetimlerin projelerinin daha uzun sürede hayata geçirilmesi, proje aşamasında geçen uzun zaman.	1) Engelli çözümü yetersiz yapıların hayata geçirilmiş olması. 2) Yasal zorunlulukları yerine getiremeyen yapılar, mağdur engelli kullanıcılar ve cezai yaptırıma maruz kalabilecek yerel yönetimler.
Örnek Fotoğraf		 Sivas Yıldızdağı Kayak ve Kış Sporları Merkezi Yapım İş
		 Sivas Et Entegre Tesisleri Yapım İş

“Zile (TOKAT) Atıksu Arıtma Tesisi Yapım İş” izleme yolu ile yapımı devam etmekte olan işlere örnektir. Projesi Banka tarafından hazırlanan atıksu arıtma tesisi, idari binası ve saha geneli engelli personel istihdamına olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. İdari bina projesinde kapı açılış yönleri, ıslak hacim çözümleri (Şekil 3.2), kot farkı oluşturulmadan çözümlenen mekânlar ve gerekli rampa-korkuluk çözümleri ile engelli bireylerin konforlu şekilde kullanımına uygun halde planlanmıştır (Şekil 3.3).

Şekil 3.2. Zile Atıksu arıtma tesisi idari binasında engelli WC çözümü

Şekil 3.3. Zile Atıksu arıtma tesisi idari binasında rampa çözümü

İzleme yolu ile 2015 yılı içerisinde yapımı tamamlanan “Sivas Yıldızdağı Kayak ve Kış Sporları Merkezi Yapım İşi” ve “Sivas Et Entegre Tesisi Yapım İşi” projeleri ilgili yerel yönetimlerce hazırlanan işlerdir (Resim 3.1). Her iki yapım işinde de binaların engelli çözümleri bakımından yasal mevzuatın gerektirdiği ölçüde erişilebilir olmadığı görülmektedir. “Yıldızdağı Kayak ve Kış Sporları Merkezi Yapım İşi” kapsamında otel, restoran, günübirlik tesisler, buz pisti, sağlık ocağı gibi binalarda ve mesire alanı olarak düzenlenen açık alanlarda engelli bireylerin erişilebilirliği sağlanamamaktadır (Resim 3.2).

Resim 3.1. Sivas Yıldızdağı kayak merkezi binalarında erişilebilirlik
(www.sivasilözelidaresi.gov.tr)

Resim 3.2. Sivas Yıldızdağı kayak merkezi günübirlik tesisi problemlili rampa çözümleri
(yazarın arşivinden)

Aynı zamanda et entegre tesisinde engelli WC ve rampa çözümlerine rağmen idari bina ve misafırhane bölümlerini içeren binada, zemin kattan üst katlara ulaşımı sağlayan yegane çözüm merdiven olarak tasarlanmıştır (Şekil 3.4.).

Şekil 3.4. Sivas et entegre tesisi idari bina-misafırhanede katlar arası erişim problemi

3.1.2. Müşterek kontrollük yolu ile yapılan işler

Müşterek kontrollük yolu ile gerçekleştirilen işlerde İller Bankası A.Ş. ilgili idarelere hem mali destek hem de teknik destek sağlamaktadır. Finansmanı Banka kaynakları ile karşılanan müşterek kontrollük işlerinde, teknik hizmetler ilgili idare personelleri ve Banka tarafından görevlendirilen teknik personellerle birlikte yürütülmektedir. Bu yöntemle yürütülen işlerde Belediye ve İl Özel İdarelerinin ilgili teknik personelleri ile takım çalışması ön plana çıkmaktadır. Teknik bilgi ve kapasitesi ile Türkiye'nin sürdürülebilir şehirleşmesinde önemli rol oynayan İller Bankası A.Ş. birlikte sürdürülen işler vasıtasıyla yerel yönetimlere bilgi ve deneyim kazandırmaktadır.

İller Bankası ve yerel yönetimlerin müşterek kontrollüğünde hayata geçirilen yapım işlerinde proje, ihale ve uygulama süreçlerinin hepsi Banka tarafından titizlikle yürütülmektedir. Proje ve ihalesi İller Bankası A.Ş. tarafından hazırlanan işlerde engelli çözümleri göz ardı edilmeden, evrensel tasarım ilkelerine uygun ve yürürlükteki yasal mevzuatların gereğini sağlayacak kapasitede özgün işler üretilmektedir. Kapsamlı engelli çözümleri ile tasarlanan projelerin hayata geçirilmesi sırasında teknik personeller gerekli

kontrolleri gerçekleştirmektedir. Yerel yönetimlerin iştirak ettiği kontrollük hizmetlerinde teknik bilgi ve deneyimler paylaşılmaktadır.

Çizelge 3.2. Müşterek kontrollük yolu ile gerçekleştirilen işlere ait bilgiler

Yöntem	MÜŞTEREK KONTROLLÜK YOLU İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN İŞLER	
Proje Durumu	Daima Banka Tarafından Hazırlanır	
İşin İhalesi	Banka	
Kontrol	Banka ve İlgili İdare birlikte	
Finansman	Banka (Kredi veya Belirli oranda Hibe)	
Avantaj	1) 5378 Sayılı Engelliler Kanunu ve TSE Standartlarına uyumlu projelerin hayata geçirilmesi. 2) Takım çalışması kültürü perspektifinde Banka - yerel yönetimlerin ilişkilerinin geliştirilmesi. 3) Engelli çözümleri konusunda teknik bilgi ve deneyimin yerel yönetimlere aktarılması.	
Dezavantaj	1) İki farklı kamu kurumu arasında prosedür farklılıklarından doğan zaman kayıpları. 2) İki ayrı idarenin karşılaştığı yapım işlerindeki koordinasyon güçlükleri.	
Örnek Fotoğraf	 Erbaa (TOKAT) Kongre Ve Kültür Merkezi.	 Şarkışla (SİVAS) Atıksu Arıtma Tesisi

Sivas Bölge Müdürlüğü ve yerel yönetim müşterek kontrollüğünde yapımı tamamlanan işlere örnek olarak; “Erbaa (TOKAT) Kongre ve Kültür Merkezi Yapım İş” ve “Şarkışla (SİVAS) Atıksu Arıtma Tesisi Yapım İş” gösterilebilir. Projesi ve ihalesi Banka tarafından gerçekleştirilen söz konusu işlerde kontrollük hizmetleri ilgili idare ve Banka teknik personellerince ortak olarak yürütülmüştür.

Yapımı 2015 yılı içerisinde tamamlanan “Erbaa Kongre ve Kültür Merkezi Yapım İş” kapsamında; yol kotundan bina girişine, vestiyer ve fuaye bölümüne ulaşımı sağlayan basamaklar üzerinde özel engelli platformu çözümü geliştirilmiştir (Resim 3.3). Bina içerisinde yer alan engelli kullanımına uygun asansör ile dikey sirkülasyon sağlanarak, engelli erişebilirliği bütün bina için uygun hale getirilmiştir. Engelli bireylerin kültürel faaliyetlere katılımı noktasında fayda sağlayacak binada engelli kullanıcılar için özel WC tasarımı ve sahne önünde uygun oturma birimleri düzenlenmiştir.

Resim 3.3. Erbaa kongre ve kültür merkezi yapım işi engelli düzenlemeleri (yazarın arşivinden)

Şarkışla (SİVAS) Belediyesi ve Sivas Bölge Müdürlüğü teknik personellerinin müşterek kontrollüğünde 2015 yılında yapımı tamamlanan atıksu arıtma tesisi yapım işi kapsamında, idari bina engelli istihdamına uygun olarak gerekli düzenlemeleri içerecek şekilde tasarlanmıştır.

3.1.3. Tam kontrollük yolu ile yapılan işler

Tam Kontrollük Yöntemi ile yapımı gerçekleştirilen işlerde yapımı tamamlandıktan sonra ilgili idarelere teslim edilen ve bankanın kendi ihtiyaçları doğrultusunda yapımını gerçekleştirdiği işlerden oluşmaktadır. Her iki durumda da işe ait proje, ihale ve yapım aşamalarının bütünü banka personelleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Özellikle teknik kapasitesi düşük olan ilçe ve belde belediyeleri sıklıkla bu yöntem ile hizmet talebinde bulunmaktadır. Finansmanı banka tarafından sağlanarak ilgili idarenin gelirleri üzerinden kredilendirilen işlerde yapımı tamamlanan yapılar, Belediye veya il özel idarelerine teslim edilmektedir.

Tam kontrollük yöntemi ile gerçekleştirilen işlerde engelli çözümlerinin proje kapsamında yer alması ve yapım sırasında hayata geçirilmesi banka teknik personellerince etkin şekilde takip edilmektedir. İller Bankası A.Ş. 5378 sayılı Engelliler Kanununun kapsamı alanında bulunan bir kamu kuruluşu olarak, kendi envanterinde bulunan binalar, açık alanlar ve çevre düzenlemelerinde engelli çözümlerine hassasiyet göstermekte, konu ile ilgili evrensel tasarım ilkelerini ve standartlarını takip etmektedir. Aynı şekilde yapımı

banka tarafından tam kontrollükle tamamlanan ve yerel yönetimlere teslim edilen işlerde, engelli bireylerin konforlu ve güvenli biçimde kullanımına olanak sağlayacak çözümleri içeren ve yerel yönetimleri yasal zorunluluklardan doğacak cezai yaptırımlara maruz bırakmayacak detaylar titizlikle düşünülmektedir (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. Tam kontrollük yolu ile gerçekleştirilen işlere ait bilgiler

Yöntem	TAM KONTROLLÜK YOLU İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN İŞLER	
Mülkiyet Durumu	Yapım Sonrası Banka Kullanımına Sunulan İşler	Yapım Sonrası İlgili İdare Kullanımına Sunulan İşler
Proje Durumu	Banka	Banka
İşin İhalesi	Banka	Banka
Kontrol	Banka	Banka
Finansman	Banka	Banka (Kredi-Hibe)
Avantaj	1) 5378 Sayılı Engelliler Kanunu ve TSE Standartlarına uyumlu uygulamaların hayata geçirilmesi. 2) Yetkin ve kapsamlı projelerin hazırlanması ve yapım aşamasında doğabilecek sorunları en aza indirmesi.	1) 5378 Sayılı Engelliler Kanunu ve TSE Standartlarına uyumlu uygulamaların hayata geçirilmesi. 2) İlgili idarelerin yasal yaptırımlara maruz kalmadan, standartlara uygun bina ve açık alan düzenlemelerine kavuşma şansı.
Dezavantaj	1) Banka bünyesinde fazla sayıda teknik bilgi ve deneyime sahip teknik personel ihtiyacı, banka iş yükünün artması.	1) Yerel yönetimlerin teknik kapasitesini geliştirme ihtiyacının azalması, Banka bünyesinde fazla sayıda teknik bilgi ve deneyime sahip teknik personel ihtiyacı, banka iş yükünün artması.
Örnek Fotoğraf	 (Sivas Bölge Müdürlüğü Sosyal Tesisleri Bakım ve Onarımı İşi)	 (Muhtelif Belediyelere Tip Park Yapım İşi)

Tam kontrollük ile yapımı gerçekleştirilen işlere örnek olarak Sivas Bölge Müdürlüğü kontrollüğünde, 2015 yılı içerisinde yapımı gerçekleştirilen “Muhtelif Belediyelere Tip Park Yapım İşi” gösterilebilir. Finansmanı hibe olarak karşılanmak suretiyle hayata gerçekleştirilen 7 adet park yapım işinin proje, ihale ve kontrollük hizmetleri İller Bankası A.Ş. tarafından sağlanmıştır. Söz konusu iş kapsamında iki, üç, dört ve beş dönümlük olmak üzere tasarlanan tip park projeleri engelli bireylerin de rahatlıkla kullanımına olanak sağlayacak şekilde hayata geçirilmiştir.

“Muhtelif Belediyelere Tip Park Yapım İşi” kapsamında parklar engelsiz ve basamaksız olarak projelendirilmiştir, bütün park boyunca azami %6 eğime sahip akrilik yüzeyli yürüyüş yolları yardımı ile basamak yerine rampalı çözüm üretilmiştir. Parklarda engelli çocukların kullanımına uygun özel salıncaklar, fitness aletleri ve oyun grubu kullanılmıştır. Ayrıca görme engelli bireylerin de konforlu şekilde erişilebilirliğini sağlayacak, hissedilebilir yüzey uygulamaları kilit parke taşı yollar içerisinde uygun şekilde çözümlenmiştir (Resim 3.4).

Resim 3.4. Tam kontrollük ile yapılan Muhtelif Belediyelerde Tip Park Yapım İşinde engel çözümleri (yazarın arşivinden)

Banka tam kontrollüğü ile 2014 yılında yapımı tamamlanan, “İller Bankası A.Ş. Sivas Bölge Müdürlüğü Sosyal Tesisleri Bakım ve Onarımı İş” kapsamında engelli bireylerin konaklama ihtiyacını karşılamak üzere özel oda içeren şekilde düzenleme hayata geçirilmiştir. Misafırhane bölümünde engelli kullanıcıların erişilebilirliğini sağlamak adına özel asansör ve özel tasarlanmış WC-banyoya sahip bir adet oda yer almaktadır (Resim 3.5).

Resim 3.5. Sivas Bölge Müdürlüğü sosyal tesisleri bakım ve onarım işinde engelli düzenlemeleri (yazarın arşivinden)

3.2. Yerel Yönetimlere Engelli Düzenlemeleri Konusunda Farkındalık Kazandırılması

Yerel yönetimler bulunduğu coğrafyada yaşayan toplumun yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan yapılardır. Yerel yönetimler yerel topluluğun bir arada yaşamasından kaynaklanan her türlü ihtiyacı karşılamak üzere, hizmet üretme amacı üzerine kurulur. Yerel yönetimler; karara yetkili birimleri yerel halk tarafından seçilmek suretiyle görevlendirilen, yasalar vasıtasıyla sabit görev ve yetkilere, özel bütçe, gelir ve istihdama sahip olan, kendi örgütsel düzenini kurabilen kamu tüzel kişileridir. Yerel yönetimler merkezi yönetimin hiyerarşik denetimi dışında olmalarına rağmen, merkezi yönetimin hukuka uygunluk denetimine tabi durumdadır (TÜSİAD, 1997). Kamu hizmetlerinde kendilerine bırakılmış bazı özel durumlarda yönetsel özerklikten yararlanan yerel yönetimler, özellikle engelli bireylere sunulması gereken hizmetler noktasında eşitlikçi hukuksal denetimlere tabi olup kanunlar vasıtası ile de birinci derece sorumlu kamu organı durumundadır.

Yerel yönetimler bütün ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kamu yönetiminin önemli ve verimli unsurlarını meydana getiren birimler konumundadır. Yerel yönetimlerin güçlü olması ve etkinliğinin fazlalığı ülkelerin demokrasi düzeyinin göstergesi durumundadır (Eryılmaz, 2000: 82-85). Aynı zamanda tarih boyunca özgürlük, eşitlik, temsil ve katılım gibi değerlerin yaşatıldığı kurumlar yerel yönetimler olarak karşımıza

çıkmaktadır (Görmez, 2000). Engelli bireyler her vatandaş gibi yerel yönetimlerde temsil ve katılım hakkına sahiptir. Yerel topluluğun önemli bir kısmını oluşturan engelli bireylerin kanaati ile göreve gelen yerel yönetimler her vatandaşa eşit şekilde hizmet götürmekle görevlendirilmiştir.

Ülkemizde yerel yönetim kuruluşları, yerel halkın paydaş gereksinimlerini yerine getirmek üzere kurulmuş olan İl özel idareleri, belediyeler ve köylerden meydana gelmektedir (Öner, 1997). Çalışma kapsamında İller Bankası A.Ş. Sivas Bölge Müdürlüğü tarafından hizmet sağlanan Sivas ve Tokat illerine bağlı yerel yönetimler çalışma grubu olarak belirlenmiş ve engelli bireylerin ihtiyacı olan çözüm önerilerinin ilgili idarelerce hayata geçirilmesi bağlamında farkındalık sorgulaması ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Yerel yönetimlerce gerçekleştirilen yapım işlerinde engelli düzenlemeleri

Ülkemizde yerel yönetimlerin faaliyet alanları incelendiğinde, engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesinde en fazla görev üstlenen kuruluşların yerel yönetimler olduğu görülmektedir. Özellikle sunulan üstyapı hizmetleri ile kentsel çevre ve açık alan düzenleme hizmetleri, engelli bireylerin sosyal yaşama katkısını doğrudan etkileyen faaliyetlerdir. Kentlerin erişilebilir ve yaşanabilir hale getirilmesi noktasında en büyük sorumluluk yerel yönetimlere düşmektedir.

Yerel yönetimlerden *il özel idarelerinin* görevleri;

Belediye sınırı il sınırı olarak kabul edilmekte olan Büyükşehir Belediyeleri dışında kalan illerde il sınırları içinde; çevre düzenlemesi planları, bayındır ve iskân işlemleri, toprak faaliyetlerinin korunması, erozyon önleme, kültür-sanat ve turizm faaliyetleri, sosyal hizmetler ve yardımlar, yoksul ve ihtiyaç sahiplerine küçük kredi temin edilmesi, çocuk esirgeme ve yetiştirme yurt yapıları, ilk ve orta öğrenim kurumları için arsa tahsis, eğitim binalarının yapım ve bakım işlemlerinin takibi olarak belirlenmiştir.

İl sınırlarını aşan bölgelerde ise imar, yol, içme suyu, kanalizasyon, katı atık, çevre düzenleme, orman köylerinin desteklenmesi, afet ve acil durum faaliyetleri, ağaçlandırma, park ve bahçe hizmetlerini sağlamakla görevlendirilmiştir (5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunundan derlenmiştir).

Yerel yönetimlerin bir diğer örneği ise belediyelerdir. Belediyelerin görevleri ise şu şekilde sıralanmaktadır;

Büyükşehir belediyelerinin dışında kalan *belediyeler* için;

İmar, su, kanalizasyon, yol gibi kentsel altyapı hizmetleri; çevre sağlığı temizlik arıtma ve atık bertaraf hizmetleri; zabıta, itfaiye, acil yardım hizmetleri; şehir içi trafiğin düzenlenmesi; defin ve mezarlık hizmetleri; ağaçlandırma, park, yeşil alan ve rekreasyon alanı düzenlemeleri; konut, kültür-sanat, gençlik ve spor hizmetleri; sosyal yardım ve hizmetler, nikah ve iş edindirme faaliyetleri; ticaretin canlandırılması hizmetleri yapmak,

Kamuya ait her derecede okul binalarının inşası, bakım ve onarımı, sağlıkla ilgili tesislerin yapılması ile kültür ve tabiat varlıklarının korunması hizmetleri gerçekleştirmektedir.

Büyükşehir belediyeleri için;

Büyükşehir sınırları içerisinde imar planlarının hazırlanması ve uygulanması; işletmelerin ruhsat ve denetim işlemleri; büyükşehir ulaşım ana planı hazırlanması ve uygulanması; meydan, bulvar, anayol, yaya geçitleri, üst ve altgeçitler yapılması bakım ve onarımlarının takibi; çevre koruma faaliyetleri; zabıta hizmetleri; kapalı ve açık otopark düzenlemeleri; itfaiye ve acil durum hizmetleri; defin ve mezarlık hizmetleri; kentsel donatılar, sosyal açık alan düzenlemeleri, bölge parkları, spor ve eğlence alanları düzenlemeleri şeklinde sıralanmaktadır (Şeker, 2011: 104-106).

İl özel idareleri ve belediyelerin görev ve sorumlulukları analiz edildiğinde, engelli bireylerin günlük yaşamda kullandığı birçok bina ve açık alan düzenlemesinin faaliyet kapsamı içerisinde kaldığı görülmektedir. Bu durumda yerel yönetimler öncelikli olarak yapımını gerçekleştirdikleri işlerde;

- * Bina ve açık alanlarda engelli erişilebilirliğinin sağlanması,
- * Bina içlerinde düşey ve yatay sirkülasyonun engelsiz hale getirilmesi,
- * Engelsiz saha uygulamalarının gerçekleştirilmesi, rampa ve korkuluk düzenlemelerinin standartlara uygun halde eksiksiz olarak gerekli yerlerde çözümlenmesi,
- * Standartlara uygun engelli WC ve asansör çözümlerinin yapılarda yer alması,
- * Görme engelli bireyler için hissedilebilir yüzey uygulamalarının bütün kent genelinde devamlı kılınması,

* Görme engelli bireyler için Braille alfabeli yönlendirici haritaların gerekli yerlere yerleştirilmesi,

* Toplu taşıma hizmetlerinin tamamı ile engelli bireylerin de kullanımına olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi;

olarak sıralanan, hayati öneme sahip hizmetleri etik çerçevede ve yasal mevzuattan doğan zorunluluk sebebiyle sunmakla yükümlüdür.

3.2.2. Yerel yönetimlerde farkındalık anketi

Çalışma kapsamında yerel yönetimlere iki ayrı anket uygulanmıştır. İlk ankette yerel yönetimlerin genel engellilik konuları ve yasal mevzuat hakkında bilinç düzeyini ölçmeye yönelik beş farklı cevap seçeneği olan ona adet soru yöneltilmiştir (Çizelge 3.4). İkinci ankette ise engelli düzenlemelerinin ilgili yerel yönetimlerce uygulanıp uygulanmadığı ve 5378 sayılı Engelliler Kanunu hakkında yerel yönetimlerin düşüncelerini tespit etme amaçlı üç farklı cevaba sahip, on adet soru hazırlanmıştır (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.4. Yerel yönetimlere uygulanan 1 numaralı anket çalışması

YEREL YÖNETİMLERDE ANKET ÇALIŞMASI-1						
Katılımcının; Adı Soyadı: Kurumu: Görevi:	ÇOK İYİ	İYİ	NORMAL	AZ	ÇOK AZ	
No SORULAR						
1 Türkiye'de yaşayan engelli insan sayısı hakkında bilgi durumunuz nedir?						
2 İlçenizde yaşayan engelli insan sayısı hakkında bilgi durumunuz nedir?						
3 Kurumunuzda çalışan engelli insan sayısı hakkında bilgi durumunuz nedir?						
4 5378 sayılı Engelliler Kanunu hakkında bilgi durumunuz nedir?						
5 5378 sayılı Engelliler Kanununun kamu kurumlarını ilgilendiren yasal zorunlulukları hakkında bilgilendirilme durumunuz nedir?						
6 Tse 9111 ve Tse 12460 sayılı Engelli Standartları hakkında bilgi durumunuz nedir?						
7 Kamu kurumu binalarının engelli erişimine uygun hale getirilmesi hakkında bilgi durumunuz nedir?						
8 Engelli bireylerin gündelik yaşamda karşılaştığı mimari çözümsüzlüklerden kaynaklanan problemlerle ilgili bilgi durumunuz nedir?						
9 Yaşadığınız çevrenin engelsiz hale getirilmesi konulu toplantı, konferans veya sempozyuma katılıp bilgilendirilme durumunuz nedir?						
10 Engelli erişimi, engelsiz saha tasarımı, herkes için erişilebilirlik kavramları hakkında bilgi durumunuz nedir?						
Bilgilerin tarafımdan doldurulduğunu kabul eder, "5378 Sayılı Kanun Kapsamında İller Bankası A.Ş. Faaliyet Alanında Bulunan Yapılarda Tasarım Önerileri Ve Yerel Yönetimlerde Farkındalık" konulu tez kapsamında bilgi amaçlı kullanılmasına izin veririm.						
Adı Soyadı:						
İmza:						

Çizelge 3.5. Yerel yönetimlere uygulanan 2 numaralı anket çalışması

YEREL YÖNETİMLERDE ANKET ÇALIŞMASI-2				
Katılımcının; Adı Soyadı: Kurumu: Görevi:		EVET	HAYIR	KARARSIZIM
No	SORULAR			
1	5378 Sayılı Engelliler Kanununun engelli bireylerin yaşam standartlarını yükselttiğine katılıyor musunuz?			
2	Ülkemizde 5378 sayılı kanun kapsamında gerekli engelli düzenlemelerinin yapıldığını düşünüyor musunuz?			
3	İlçenizde 5378 sayılı kanun kapsamında gerekli engelli düzenlemelerinin yapıldığını düşünüyor musunuz?			
4	Kurumunuzda 5378 sayılı kanun kapsamında gerekli engelli düzenlemelerinin yapıldığını düşünüyor musunuz?			
5	Engelliler için gerekli düzenlemeleri gerçekleştiremeyen kamu kurumlarının cezai yaptırımlara maruz kalabileceğini biliyor musunuz?			
6	Kurumunuz idari binasında standartlara uygun bir engelli wc çözümü mevcut mudur?			
7	Kurumunuz idari binasında standartlara uygun bir engelli asansörü çözümü mevcut mudur?			
8	Kurumunuz idari binasında standartlara uygun rampa çözümü mevcut mudur?			
9	5378 Sayılı kanun kapsamında minari düzenlemelerle ilgili teknik bilgilendirme ihtiyacı duyuyor musunuz?			
10	Başbakanlık tarafından yayınlanan "Yerel yönetimler için ulaşılabilirlik el kitabı" kurumunuzda mevcut mudur?			
Bilgilerin tarafımdan doldurulduğunu kabul eder, "5378 Sayılı Kanun Kapsamında İller Bankası A.Ş. Faaliyet Alanında Bulunan Yapılarda Tasarım Önerileri Ve Yerel Yönetimlerde Farkındalık" konulu tez kapsamında <u>bilgi amaçlı</u> kullanılmasına izin veririm.				
Adı Soyadı:				
İmza:				

Anketin hedef kitlesi (çalışma grubu)

Yerel yönetimler için farkındalık anketi İller Bankası A.Ş. Sivas Bölge Müdürlüğü hizmet sahasında bulunan Sivas ve Tokat illerine bağlı muhtelif yerel yönetimlerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Yerel yönetimlerden il özel idareleri (ilçelerde kaymakamlık ya da köylere hizmet götürme birliği) ve Belediyeler (İl, İlçe ve Belde Belediyeleri) ankete katılım göstermiştir. Sivas ilinin 16 adet ilçesi, Tokat ilinin ise 11 adet ilçesi bulunmaktadır. İlçelerin tamamında mevcut olan ilçe belediyelerine ek olarak, Sivas ilinde 7 adet belde belediyesi, Tokat ilinde ise 25 adet belde belediyesi hizmet vermektedir.

Çizelge 3.6. Sivas İl nüfusu (www.nufusu.com/il/sivas-nufusu erişim:13.11.2016)

Yıl	Sivas Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2015	618.617	307.439	311.178
2014	623.116	309.864	313.252
2013	623.824	311.798	312.026
2012	623.535	311.893	311.642
2011	627.056	314.206	312.850
2010	642.224	328.304	313.920
2009	633.347	318.905	314.442
2008	631.112	316.848	314.264
2007	638.464	320.557	317.907

Çizelge 3.7. Tokat İl nüfusu (www.nufusu.com/il/tokat-nufusu erişim: 13.11.2016)

Yıl	Tokat Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2015	593.990	294.381	299.609
2014	597.920	296.867	301.053
2013	598.708	297.166	301.542
2012	613.990	304.742	309.248
2011	608.299	302.449	305.850
2010	617.802	310.193	307.609
2009	624.439	311.837	312.602
2008	617.158	306.757	310.401
2007	620.722	309.374	311.348

Toplamda yaklaşık olarak yüz bin engelli vatandaşın yaşadığı İç Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesinin iki önemli şehri konumundaki Sivas ve Tokat illerinde, yerel yönetimler önemli nüfus potansiyeline hizmet vermektedir.

Anket çalışmasına; 2 il belediyesi, 2 il özel idaresi, 14 ilçe belediyesi, 2 belde belediyesi istihdam ettiği teknik personel vasıtası ile katılım göstermiştir. Teknik personel istihdamının az olduğu ilçe kaymakamlıklarında teknik hizmetler, il özel idareleri teknik personelleri yardımları ile gerçekleştirilmekte olup, bu kurumlarda ankete katılım olmamıştır.

Çizelge 3.8. Anket uygulanan Sivas ve Tokat illerine bağlı 20 yerel yönetim

ANKET ÇALIŞMASI YAPILAN YEREL YÖNETİMLER			
SİVAS İLİNE BAĞLI YEREL YÖNETİMLER		TOKAT İLİNE BAĞLI YEREL YÖNETİMLER	
1	SİVAS İl Özel İdaresi	1	TOKAT İl Özel İdaresi
2	SİVAS Belediyesi	2	TOKAT Belediyesi
3	Ulaş Belediyesi	3	Zile Belediyesi
4	Hafik Belediyesi	4	Turhal Belediyesi
5	Zara Belediyesi	5	Pazar Belediyesi
6	Suşehri Belediyesi	6	Almus Belediyesi
7	Akıncılar Belediyesi	7	Erbaa Belediyesi
8	Yıldızeli Belediyesi	8	Niksar Belediyesi
9	Şarkışla Belediyesi	9	Üzümlü Belediyesi
10	İmranlı Belediyesi	10	Gölgeli Belediyesi

Anketin amacı

Anketin gerçekleştirilme amacı yerel yönetimlerin “engellilik” konusunda bilinç seviyelerinin ve hassasiyet eğilimlerinin gözlemlenmesi, 5378 sayılı Engelliler Kanununun yerel yönetim nezdinde bilinç ve uygulama seviyelerinin Sivas ve Tokat ölçeğinde tespit edilmesidir. Uygulanan anket çalışması yerel yönetimlerin hizmet sağladığı kamu binalarının erişilebilirlik durumunu ortaya koymayı hedeflerken, engelli düzenlemeleri ile ilgili doğrudan engelli bireylere hizmeti sağlayan teknik personellerin konu ile ilgili bilinç seviyelerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Ayrıca anket ile birlikte 5378 sayılı Kanunun getirdiği yasal zorunlulukların sadece yasal mevzuatlarda kalmayıp, gerçekten uygulanabilir ve denetlenebilir olması yolunda nasıl bir yol izlenebilir sorusuna cevap aranmaktadır.

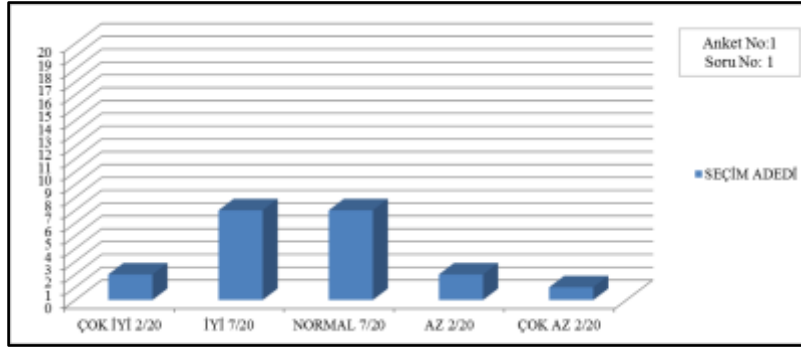
Anket çalışması kapsamında T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 2010 yılında hazırlanan “Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı” adlı çalışmaya ait Sivas ve Tokat ölçeğinde yerel yönetimlerce farkındalığın tespit edilmesi amaçlanmıştır. Engelli bireylerin yaşam standartlarını yükseltecek olan engelli erişilebilirliğine ait çözüm önerilerinin, yerel yönetimlerce sürdürülebilir nitelikte uygulamalar haline getirilmesi yolunda, önerilere dönüşebilecek altlık mahiyetli veriler oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anketin yöntemi

Çalışma kapsamında hazırlanan, 20 adet sorudan oluşan 2 farklı anket, Sivas ve Tokat illerine bağlı muhtelif yerel yönetimlerde görev yapan teknik personeller ile ilgili işyerlerinde yüz yüze görüşme yöntemi ile hazırlanmıştır. Anketler, yerel yönetimlerde görev yapan teknik personellerin bağlı oldukları birim amirlerinin bilgi ve onayları dâhilinde ve katılımcıların verdikleri cevapların, tez çalışması kapsamında kullanımına onay veren ıslak imzalı belgeleri ile birlikte hazırlanmıştır. Anket uygulaması sonrasında ilgili teknik personellere konu ile ilgili bilgilendirme yapılmış ve yerel yönetimlerle karşılıklı fikir alışverişi sağlanmıştır.

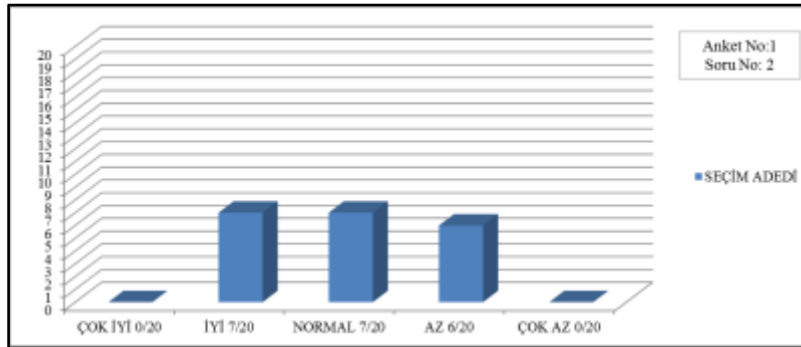
Anket sonuçlarının analizi ve değerlendirilmesi

► Anket 1 - soru 1 :‘Türkiye’de yaşayan engelli insan sayısı hakkında bilgi durumunuz nedir?’

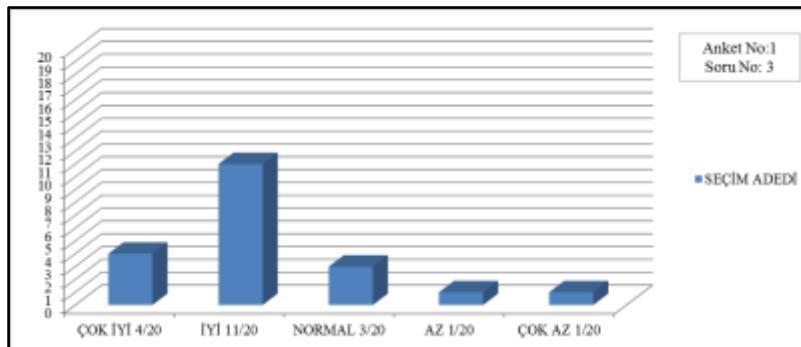
Şekil 3.5. Katılımcıların 1. anketin 1. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

► Anket 1 - soru 2 :‘İl-İlçenizde yaşayan engelli insan sayısı hakkında bilgi durumunuz nedir?’

Şekil 3.6. Katılımcıların 1. anketin 2. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

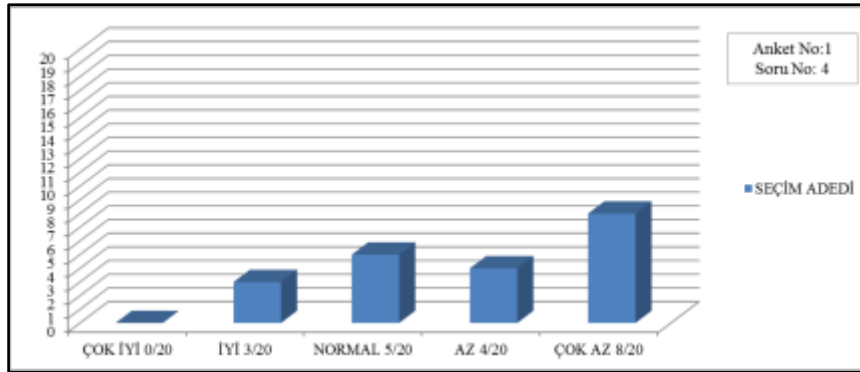
► Anket 1 - soru 3 :‘Kurumunuzda çalışan engelli insan sayısı hakkında bilgi durumunuz nedir?’

Şekil 3.7. Katılımcıların 1. anketin 3. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

1. anketin 1. , 2. ve 3. sorularında katılımcılara mimari düzenlemelerin hedef kitlesi olan engelli kullanıcıların ülkemizde, yaşadıkları il-ilçede ve çalıştıkları kurumdaki sayıları sorulmuştur. Katılımcı teknik personellerin %55'lik kısmının Türkiye'de yaşamını sürdüren engelli insan sayısı hakkında normal ya da daha az bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3.5). Ayrıca yerel yönetimlerde görevli teknik personellerin %30'unun ilgili kentlerde yaşayan engelli birey sayısı hakkında bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir (Şekil 3.6).Yerel yönetimlerde görevli teknik personellerin %75'inin, daha çok kamuda istihdam edilen engelli çalışma arkadaşlarının sayısı hakkında bilinç sahibi olduğu saptanmıştır (Şekil 3.7). Bu veriler engelli düzenlemelerinin çevremizde büyük bir topluluğu ilgilendirdiği konusunda yeterli farkındalık seviyesinin oluşmadığını göstermektedir.

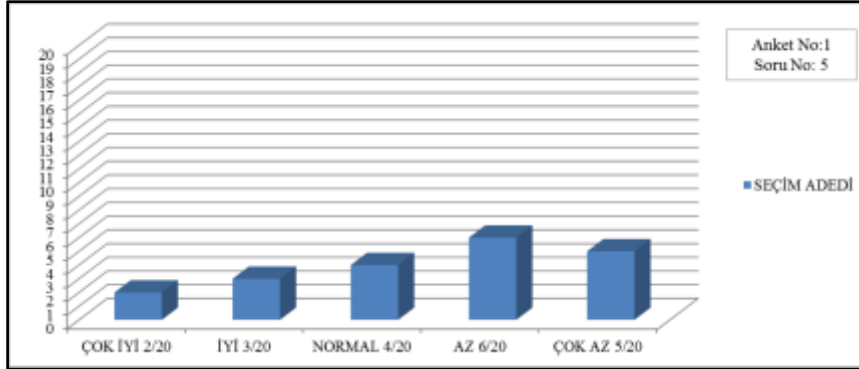
► Anket 1 - soru 4 :‘5378 sayılı Engelliler Kanunu hakkında bilgi durumunuz nedir?’

Şekil 3.8. Katılımcıların 1. anketin 4. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

5378 sayılı Engelliler Kanunu 2005 yılında yürürlüğe girmesine rağmen 1. anketin 4. sorusuna verilen cevaplardan yola çıkarak yerel yönetimler nezdinde gerekli farkındalığın oluşturulamadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %50'si kanun ile ilgili az ya da çok az bilgiye sahibi olduklarını belirtmiştir (Şekil 3.8). 5378 sayılı Engelliler Kanununun uygulamaya geçirilerek, yaşadığımız çevrenin engellilerin erişilebilirliğini sağlayacak hale getirilmesinde temel sorumlulukları taşıyan kurumlar olan yerel yönetimlerin konu ile ilgili daha ilgili ve bilgili hale getirilmesi gerekmektedir.

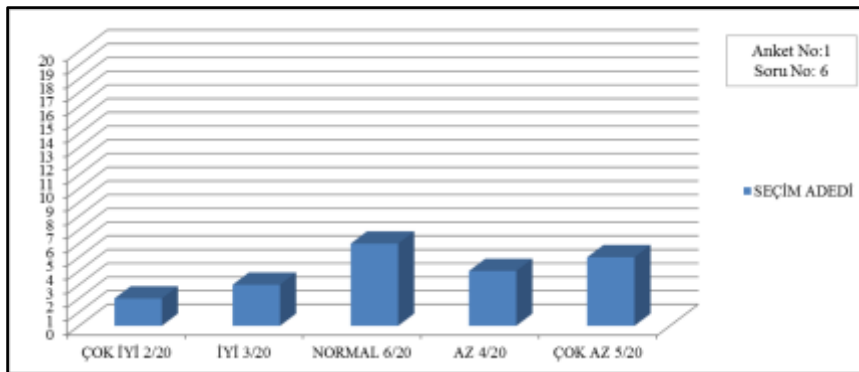
► Anket 1 - soru 5 :‘5378 sayılı Engelliler Kanununun kamu kurumlarını ilgilendiren yasal zorunlulukları hakkında bilgilendirilme durumunuz nedir?’

Şekil 3.9. Katılımcıların 1. anketin 5. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

5378 sayılı Engelliler Kanunu, engelli bireyler için kamu kurumu binalarının ve açık alanların erişilebilir hale getirilmesini yasal zorunluluk haline getirmiştir. Ankete katılım gösteren teknik personellerin %55’lik kısmı konu ile ilgili az ya da çok az bilgiye sahiptir (Şekil 3.9).

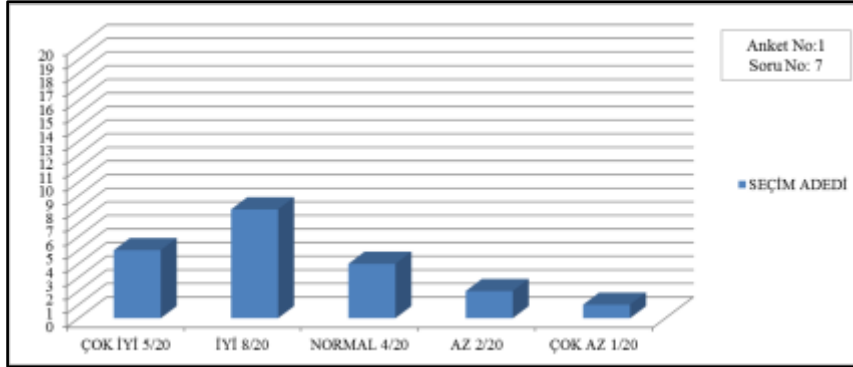
► Anket 1 - soru 6 :‘TS 9111 ve TS 12460 sayılı Engelli Standartları hakkında bilgi durumunuz nedir?’

Şekil 3.10. Katılımcıların 1. anketin 6. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

1. anketin 6. Sorusunda engelli düzenlemeleri ile ilgili bilgiler içeren TSE standartlarının yerel yönetimlerde farkındalığı sorgulanmış ve katılımcıların %45’inin standartlarla ilgili az ya da çok az bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3.10).

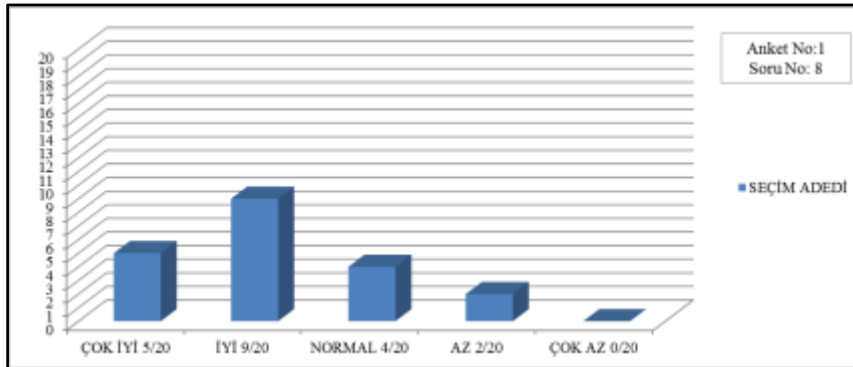
► Anket 1 - soru 7 :‘Kamu kurumu binalarının engelli erişimine uygun hale getirilmesi hakkında bilgi durumunuz nedir?’

Şekil 3.11. Katılımcıların 1. anketin 7. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

1. anketin 7. Sorusunda kamu kurumu binalarının engelli erişimine uygun hale getirilmesi hakkında farkındalık sorgulanmış ve katılımcıların %65’lik kısmının yapılması gerekenler konusunda iyi ve çok iyi seviyede bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir (Şekil 3.11). Bu sonuçlara göre ne yapılması gerektiğine dair farkındalık oluşmuşken, nasıl yapılmalı konusunda farkındalığın daha az seviye olduğu görülmüştür.

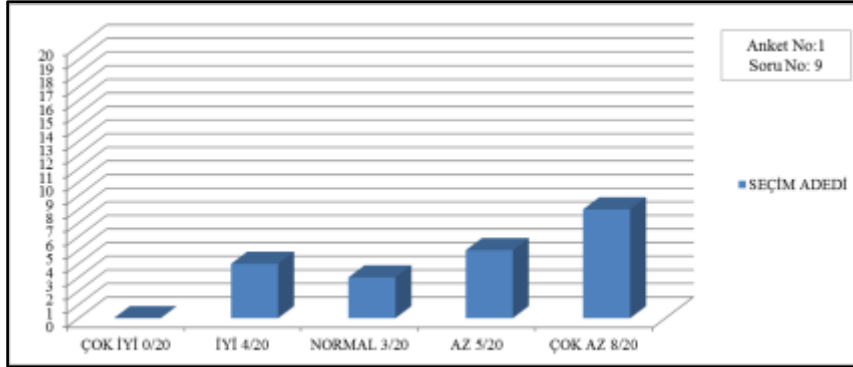
► Anket 1 - soru 8 :‘Engelli bireylerin gündelik yaşamda karşılaştığı mimari çözümsüzlüklerden kaynaklanan problemlerle ilgili bilgi durumunuz nedir?’

Şekil 3.12. Katılımcıların 1. anketin 8. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

1. anketin 8. Sorusuna verilen cevaplardan teknik personellerin engelli bireylerin yaşadığı problemlere dair gözlem yaptıkları ve sorunlara hâkim oldukları görülmektedir. Katılımcı teknik personellerin %70’lik kısmı, engelli bireylerin sorunlarına dair empati gerçekleştirmiş olup, çözümsüzlüklerin yaşam standardına etkilerini gözlemlemiştir (Şekil 3.12).

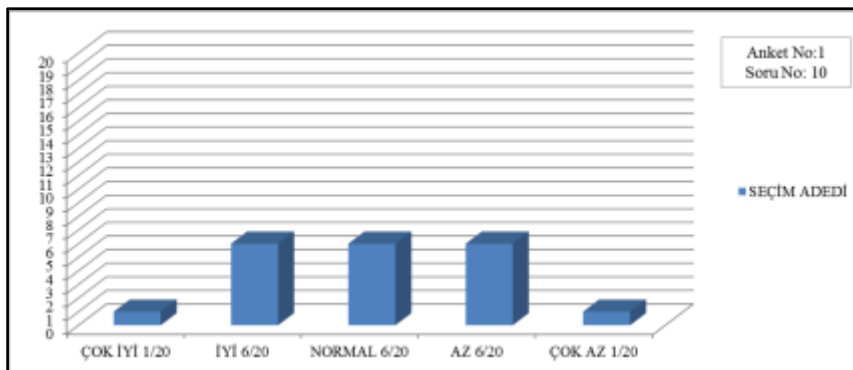
► Anket 1 - soru 9 :‘Yaşadığımız çevrenin engelsiz hale getirilmesi konulu toplantı, konferans veya sempozyuma katılıp bilgilendirilme durumunuz nedir?’

Şekil 3.13. Katılımcıların 1. anketin 9. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

1. anketin 9. Sorusunda katılımcıların engelli düzenlemeleri ve çevrenin engelsiz hale getirilmesi ile ilgili bireysel çabaları dışında sempozyum ya da konferans gibi etkinliklerle bilinçlendirilme seviyesi sorgulanmıştır. Katılımcıların sadece %20’si olumlu görüş bildirmiştir (Şekil 3.13). Bu durum ülkemizde konu ile ilgili gerekli kamuoyu oluşturacak etkinliklerin yeterli seviyede yapılmadığını göstermektedir. Özellikle yerel yönetimlerde istihdam edilen teknik personellerin, konu ile ilgili farkındalığının artırılması için söz konusu etkinliklerin yaygınlaştırılması gerekliliği tespit edilmiştir.

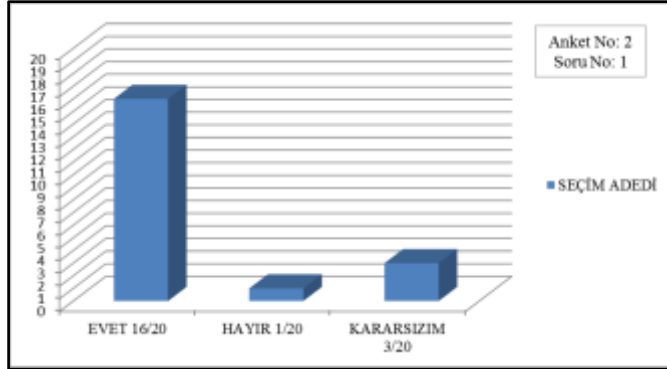
► Anket 1 - soru 10 :‘Engelli erişimi, engelsiz saha tasarımı, herkes için erişilebilirlik kavramları hakkında bilgi durumunuz nedir?’

Şekil 3.14. Katılımcıların 1. anketin 10. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

1. anketin son sorusunda çalışma kapsamında ele alınacak konu başlıklarına dair farkındalık sorgulanmıştır. Katılımcıların verdikleri %65 oranındaki; normal, az ya da çok az cevapları, ilgili terimlerin daha kolay anlaşılır ve fark edilebilir halde anlatılması gerekliliğini ortaya koymuştur (Şekil 3.14).

► Anket 2 - soru 1 :‘5378 sayılı Engelliler Kanununun engelli bireylerin yaşam standartlarını yükselttiğine katılıyor musunuz?’

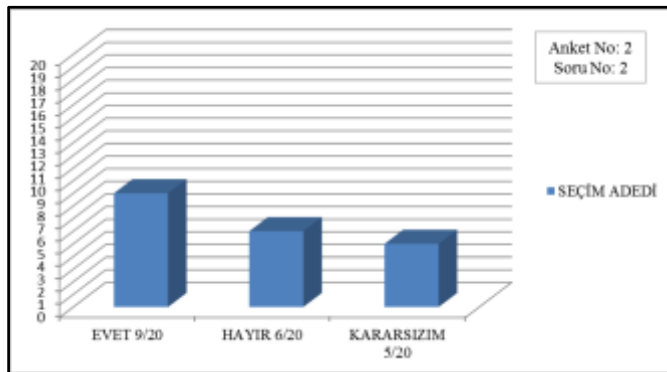

Şekil 3.15. Katılımcıların 2. anketin 1. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

2. anket çalışması kapsamında 5378 sayılı kanunun, Türkiye’de ne kadar uygulanabilir ve denetlenebilir olduğu sorgulanmıştır. Yerel yönetimlerin 5378 sayılı kanun kapsamındaki mimari düzenlemeleri, 2005 yılından itibaren ne kadar hayata geçirebildiği ve mimari düzenlemeler konusunda bilinç seviyeleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

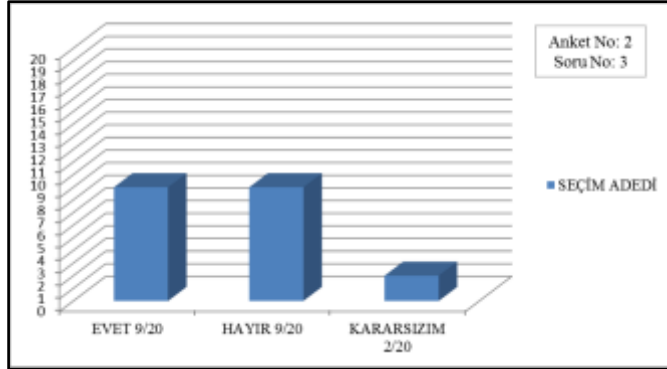
Katılımcıların 2. anketin 1. Sorusuna verdiği cevaplardan ülkemizde 5378 sayılı Kanunun faydalı ve gerekliliğine olan inancın %80 oranında olduğu görülmüştür (Şekil 3.15).

► Anket 2 - soru 2 :‘Ülkemizde 5378 sayılı Kanun kapsamında gerekli engelli düzenlemelerinin yapıldığını düşünüyor musunuz?’

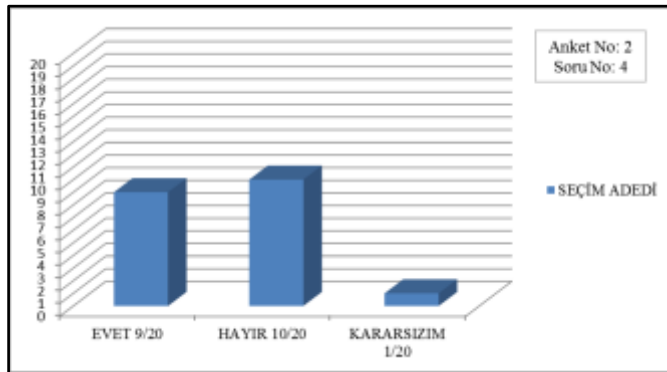
Şekil 3.16. Katılımcıların 2. anketin 2. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

► Anket 2 - soru 3 :‘İl-İlçenizde 5378 sayılı Kanun kapsamında gerekli engelli düzenlemelerinin yapıldığını düşünüyor musunuz?’

Şekil 3.17. Katılımcıların 2. anketin 3. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

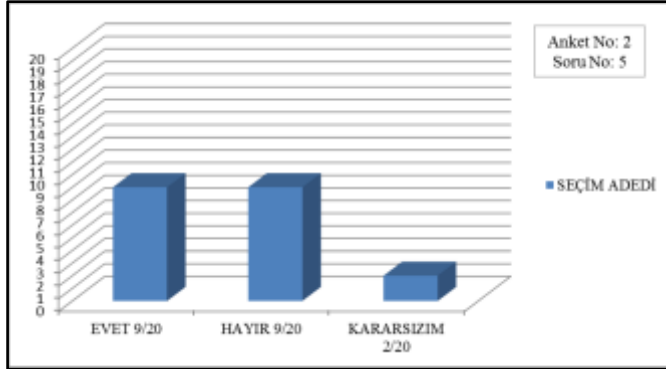
► Anket 2 - soru 4 :‘Kurumunuzda 5378 sayılı Kanun kapsamında gerekli engelli düzenlemelerinin yapıldığını düşünüyor musunuz?’

Şekil 3.18. Katılımcıların 2. anketin 4. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

2. anketin 2. , 3. ve 4. Sorularında 5378 sayılı Kanunun zorunlu kıldığı mimari düzenlemelerin hayata geçirilme düzeyi sorgulanmıştır. Katılımcıların %30’u Türkiye’de, %45’i ilgili il veya ilçesinde, %50’si de çalıştığı kurumda gerekli mimari düzenlemelerin yapılmadığını ifade etmiştir (Şekil 3.16, 3.17, 3.18). Bu durum 2005 yılında yürürlüğe giren Engelli Kanununun uygulamada halen istenilen noktaya gelmediğinin bir göstergesidir. Anket sonuçlarına göre Sivas ve Tokat ölçeğinde kamu kurumu binalarının en az %50’sinin erişilebilir olmadığı tespit edilmiş olup, özellikle konu ile ilgili öncü olması beklenen kuruluşlar olarak yerel yönetimlerin, bir an önce bilinçlendirilmesi ve gerekli düzenlemeleri yapması konusunda teşvik edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

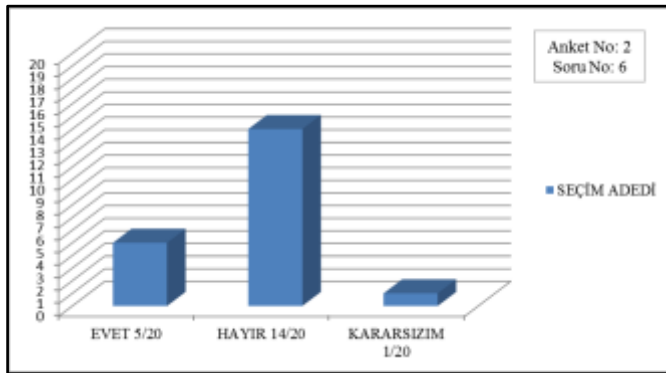
► Anket 2 - soru 5 :‘Engelliler için gerekli düzenlemeleri gerçekleştiremeyen kamu kurumlarının cezai yaptırımlara maruz kalabileceğini biliyor musunuz?’

Şekil 3.19. Katılımcıların 2. anketin 5. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

2. anketin 5. Sorusunda verilen cevaplara göre, katılımcıların %45’lik kısmı mimari düzenlemeler yapılmadığı için kurumunun cezai yaptırımlara maruz kalabileceğini bilirken, %45’lik kısmının bu durumu bilmediği ve katılımcıların %10’luk kısmının da herhangi bir fikre sahip olmadığı tespit edilmiştir (Şekil 3.19). Bu durum Engelli Kanununun söz konusu mimari düzenlemeleri yasal zorunluluk haline getirdiği gerçeğinin yerel yönetimlerce iyi kavranamadığını göstermiştir.

► Anket 2 - soru 6 :‘Kurumunuz idari binasında standartlara uygun bir engelli WC çözümü mevcut mudur?’

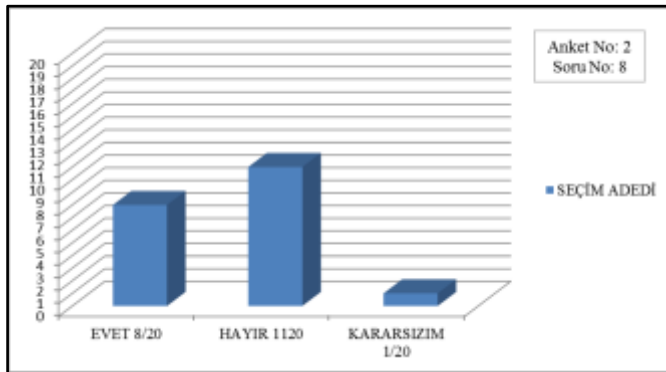
Şekil 3.20. Katılımcıların 2. anketin 6. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

► Anket 2 - soru 7 :‘Kurumunuz idari binasında standartlara uygun bir engelli asansörü çözümü mevcut mudur?’

Şekil 3.21. Katılımcıların 2. anketin 7. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

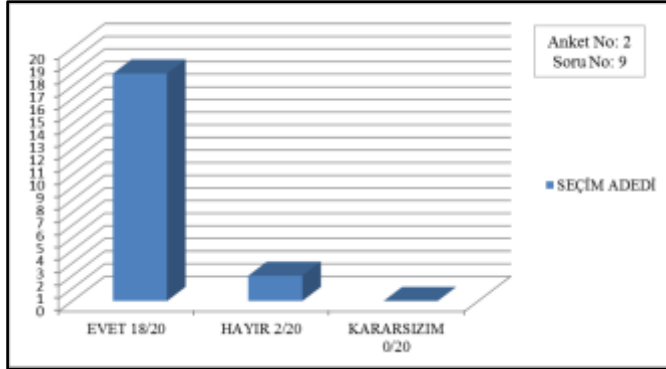
► Anket 2 - soru 8 :‘Kurumunuz idari binasında standartlara uygun rampa çözümü mevcut mudur?’

Şekil 3.22. Katılımcıların 2. anketin 8. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

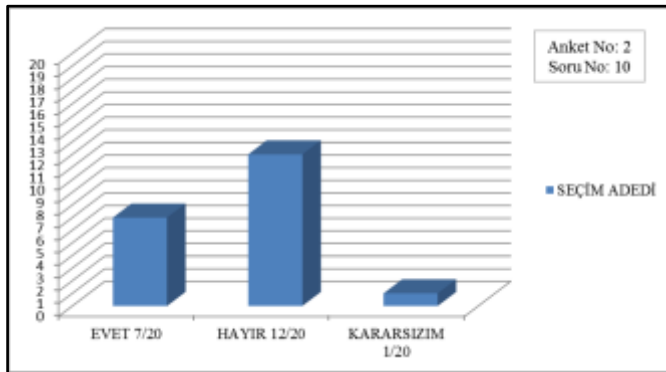
2. anketin 6. , 7. ve 8. sorularında katılımcıların %70'i çalıştıkları kurumun idari binasında standartlara uygun bir engelli WC olmadığını, %60'ı standartlara uygun bir asansör olmadığını ve %55'i de standartlara uygun rampa çözümlerinin olmadığını belirtmiştir (Şekil 3.20, 3.21, 3.22). Yerel yönetimlerin, engelli bireyleri istihdam eden ve halkın da sürekli olarak idari binalarından hizmet alan yapıda kurumlar olduğu düşünüldüğünde, ilgili mimari çözümlere hassasiyet gösterilmediği ve engelli bireylerin bu çözümsüzlüklere katlanmak zorunda bırakıldığı tespit edilmiştir.

► Anket 2 - soru 9 :‘5378 Sayılı kanun kapsamında mimari düzenlemelerle ilgili teknik bilgilendirme ihtiyacı duyuyor musunuz?’

Şekil 3.23. Katılımcıların 2. anketin 9. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

► Anket 2 - soru 10 :‘Başbakanlık tarafından yayınlanan “Yerel yönetimler için ulaşılabilirlik el kitabı” kurumunuzda mevcut mudur?’

Şekil 3.24. Katılımcıların 2. anketin 10. sorusuna verdiği cevapların istatistiği

2. anketin 9. ve 10. sorularında mimari düzenlemelerin teknik olarak nasıl yapılması gerektiği konusunda bilinç seviyesi sorgulanmıştır. Katılımcıların %90’ı mimari düzenlemelerle ilgili teknik bilgilendirme ihtiyacı hissettiklerini belirtmiştir (Şekil 3.23). Ayrıca katılımcıların %60’ı, Başbakanlık tarafından hazırlanan “Yerel Yönetimler için ulaşılabilirlik el kitabı”nın kurumlarında bulunmadığını belirtmiştir (Şekil 3.24).

Bu durum, yerel yönetimlerde çalışan teknik personellerin, 5378 sayılı kanun kapsamında yapılması gereken mimari düzenlemelerle ilgili, öz bilgi içeren dokümanlara ve eğitimlere ihtiyaç duyduğunu ortaya çıkarmıştır. Çalışma kapsamında bu ihtiyaca cevap verecek bilgileri içeren teknik detaylar ve yerel yönetimlere farkındalık kazandıracak çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4. İLLER BANKASI A.Ş. FAALİYET ALANINDAKİ YAPILARDA ENGELLİ DÜZENLEMELERİ

İller Bankası A.Ş.’nin faaliyet alanında bulunan yapıların tamamı, 5378 sayılı Engelliler Kanunu kapsamında yasal olarak erişilebilir hale getirilmesi gereken yapılar tanımlamasına uymaktadır. Sadece hizmet alan vatandaşların ulaşılabilirliği değil, aynı zamanda istihdam edilen engelli personellerinde rahatlıkla hizmetlerini sürdürebilmesi doğrultusunda insanların görev aldığı her yapıda engelli düzenlemeleri hem etik hem de yasal bağlamda zorunludur.

Bu bölümde çalışma boyunca bahsedilen engelli düzenlemelerine ait “nasıl olmalı?” sorusu ele alınmaya çalışılmıştır. Bankanın faaliyet gösterdiği alanlarda hayata geçirilen yapılar spesifik olarak incelenmiş ve engelli düzenlemelerinin söz konusu yapılarda nasıl doğru biçimde çözümlenmesi gerektiği, standartlar ışığından teknik boyutlarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4.1. İller Bankası A.Ş. Faaliyet Alanında Bulunan Yapıların İncelenmesi

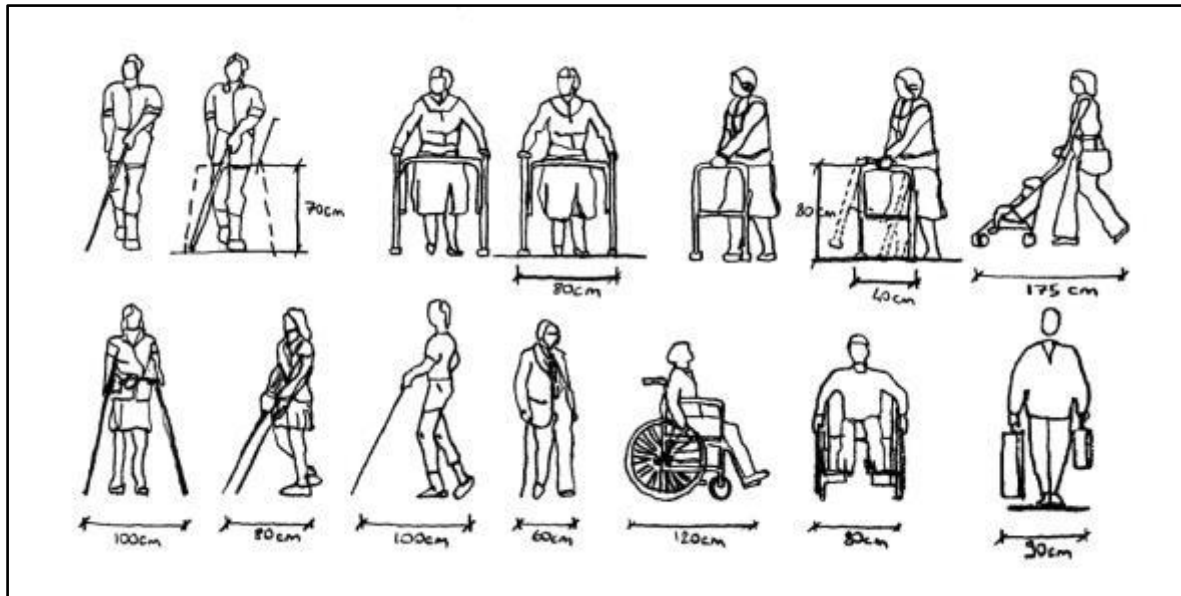
İller Bankası A.Ş.’nin amacı ve faaliyet konuları 6107 sayılı kanunda belirtilirken, Kanunda teknik boyuttaki kentsel proje faaliyetlerine, alt ve üstyapı işlerinin yürütülmesine destek olma hedefine yer verilmiştir. Amaçlardan da anlaşılacağı üzere, Banka’nın oldukça geniş bir perspektifi kapsayan faaliyet alanı söz konusudur. Faaliyet alanında bulunan yapım işlerinden, engelli düzenlemelerini barındırması gereken yapıları; bütün üstyapılar, engelli istihdamı ihtimali olan yapıları barındıran altyapı tesisleri ve açık alan düzenlemeleri olarak tanımlamak mümkündür.

İller Bankası A.Ş. faaliyet alanında bulunan ve engelli düzenlemeleri içermesi gereken yapım işleri, Çizelge 4.1’de ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Çizelgede; üstyapı, altyapı ve açık alan düzenlemeleri olarak üç sınıfta ele alınan yapılar, yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde hayata geçirilmekte olduğundan, yerel yönetimlerin hizmet kapsamları da düşünülerek hazırlanmıştır.

4.2. Doğru Engelli Düzenleme Kriterlerinin (Proje ve Uygulama Kriterleri) Ortaya Konulması

Yaşadığımız çevrenin erişilebilir hale getirilmesi yolunda engelli düzenleme kriterlerinin geliştirilebilmesi için öncelikle engelli kullanıcıların antropometrik ölçülerini özümsemek gerekmektedir. Engelli bir bireyin vücut ölçüleri, farklı faaliyetler sırasında vücudun ulaştığı minimum ve maksimum ölçüler gibi verilerin doğru tespit edilmesi, tasarımın doğru ve etkin olmasını sağlamaktadır. Ayrıca sadece antropometrik veriler değil, aynı zamanda engelli bireylerin birlikte hareket ettiği koltuk değneği, tekerlekli sandalye veya görme engelli bastonu gibi aparatların ve aparat kullanan engelli bir kullanıcının ölçülerinin doğru şekilde ortaya konulması gerekmektedir.

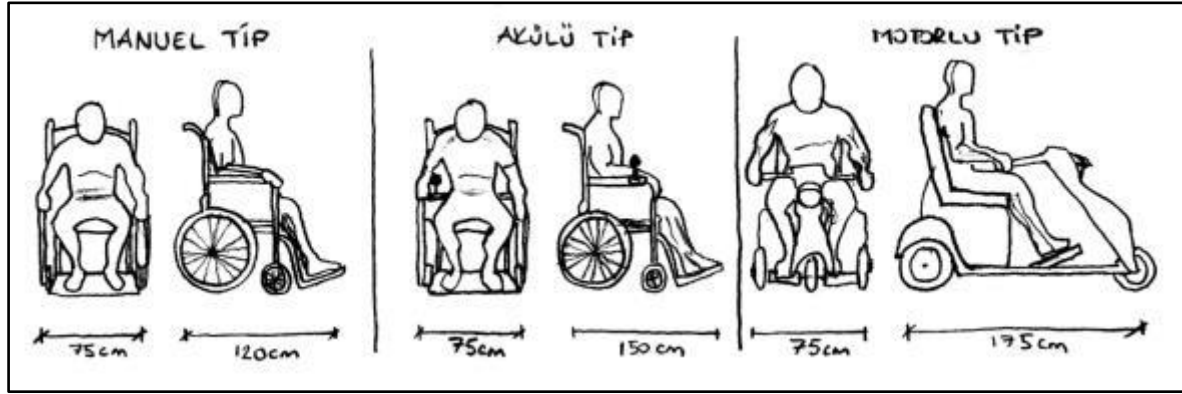
Mimari engellere maruz kalan kullanıcılar; yardım ile yürüyebilen engelliler, protez uzva sahip engelliler, tekerlekli sandalye kullanan engelliler ve görme engelliler gibi birçok farklı engelli grubundan oluşmaktadır. Yapılan düzenlemelerde tekerlekli sandalye kullanan engelli bir bireyin kendi başına rahatlıkla kullanabileceği çözüm önerileri baz alınmakta olup, diğer engel grubu ve engeli bulunmayan bireyler de bu çözümlerden kolaylıkla faydalanabilmesi amaçlanmaktadır. Evrensel tasarımın temel ilkeleri de ‘herkes için erişilebilirliği’ yani yapılan bir düzenlemenin sadece engelli ya da engelsiz bireyler için değil, eşit şekilde herkesin kullanabileceği şekilde olması yönündedir. Çalışma kapsamında ortaya konulan engelli çözümlerinin hedef kitlesi olan kullanıcılar ve bu kullanıcılara ait temel ölçüleri içeren teknik veriler Şekil 4.1 ve Şekil 4.2’de belirtilmiştir.

Şekil 4.1. Farklı grupta engelli bireyler ve onlara ait antropometrik ölçüler (ADA)

Engelli bireyler tanımlanırken sadece tekerlekli sandalye kullanıcısı ya da ortopedik bir takım engellere sahip bireyler düşünülmemelidir. Yasal düzenlemeler; hamile bayanları, çocuk arabası kullanan bayanları, 65 yaşının üzerinde olan her bireyi ve hatta elinde bavul taşıyan bireyleri de engelli düzenlemelerine ihtiyaç duyan hedef kitle olarak tanımlamaktadır (Şekil 4.1).

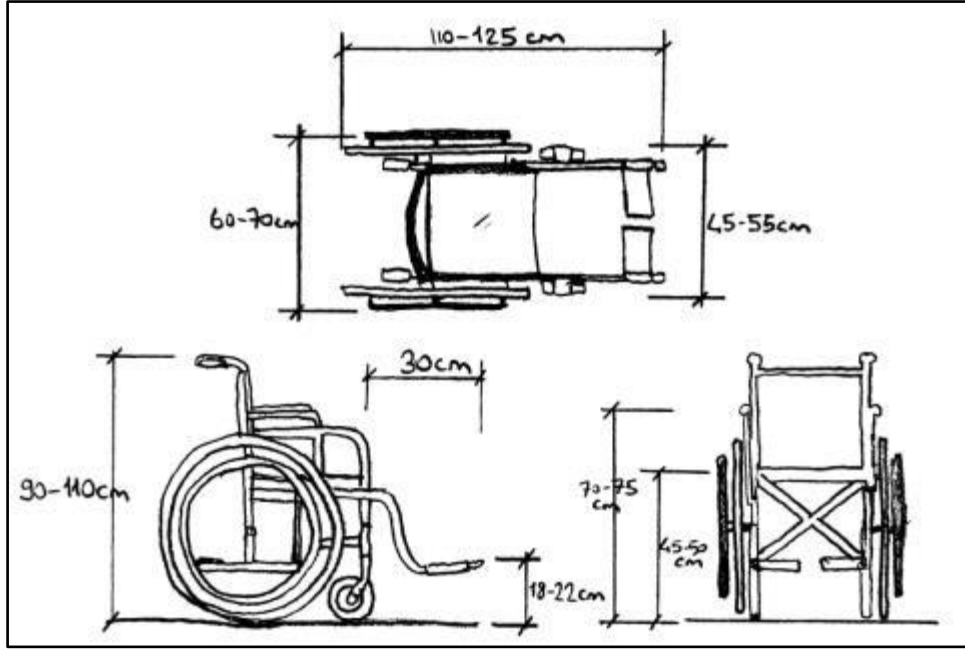
Engelli erişilebilirliğini ve engelli bireylerin sosyal yaşama katılımlarını sağlayacak bütün tasarımlarda genel olarak tekerlekli sandalye kullanıcısının gereksinimleri göz önüne alınmaktadır. Bu nedenle tekerlekli sandalyeli kullanıcılara ait teknik verilerin, tasarım girdisi olarak eksiksiz şekilde kullanılması gerekmektedir.

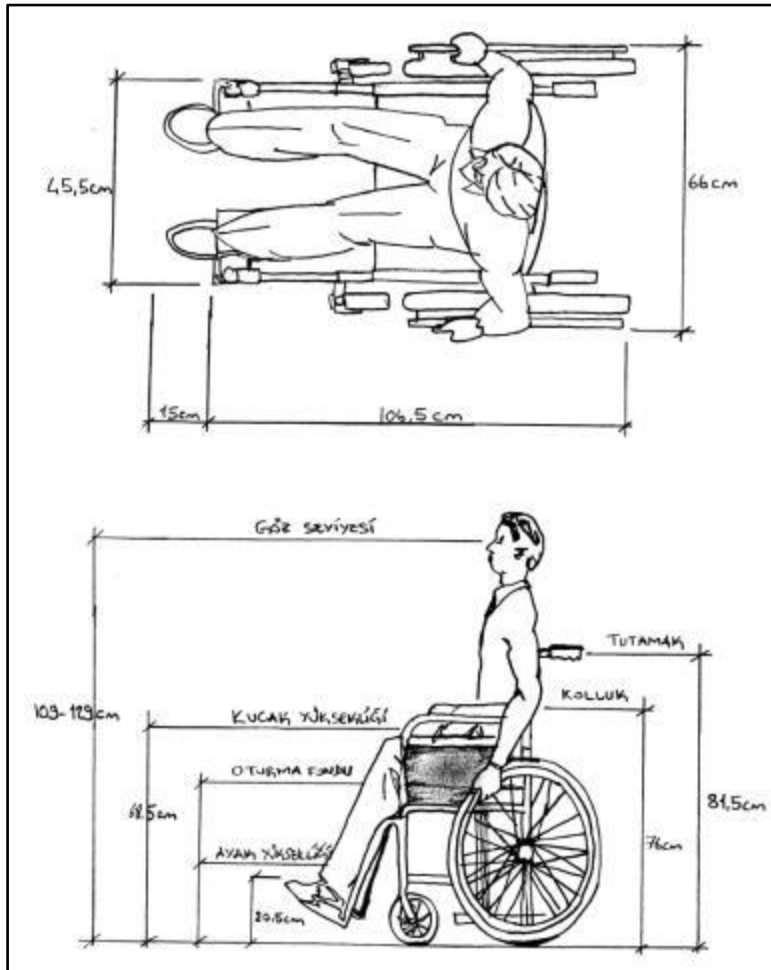
Şekil 4.2. Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler ve araç ile en boy mesafeleri (Belir, 2009'dan derlenmiştir)

Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte farklı tiplerde tekerlekli sandalyeler kullanılmaktadır. Tekerlekli sandalyeler manuel olarak kontrol edilen veya insan gücü ile çalışan tip, akü ile çalışan ve kumanda ile kontrol edilen tip ve özel tasarlanmış küçük motosiklet tipi şeklinde çeşitlilik göstermektedir (Şekil 4.2).

Şekil 4.3. 'de iç mekanlarda sıklıkla kullanılan manuel tipte tekerlekli sandalyeye ait ölçüler ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

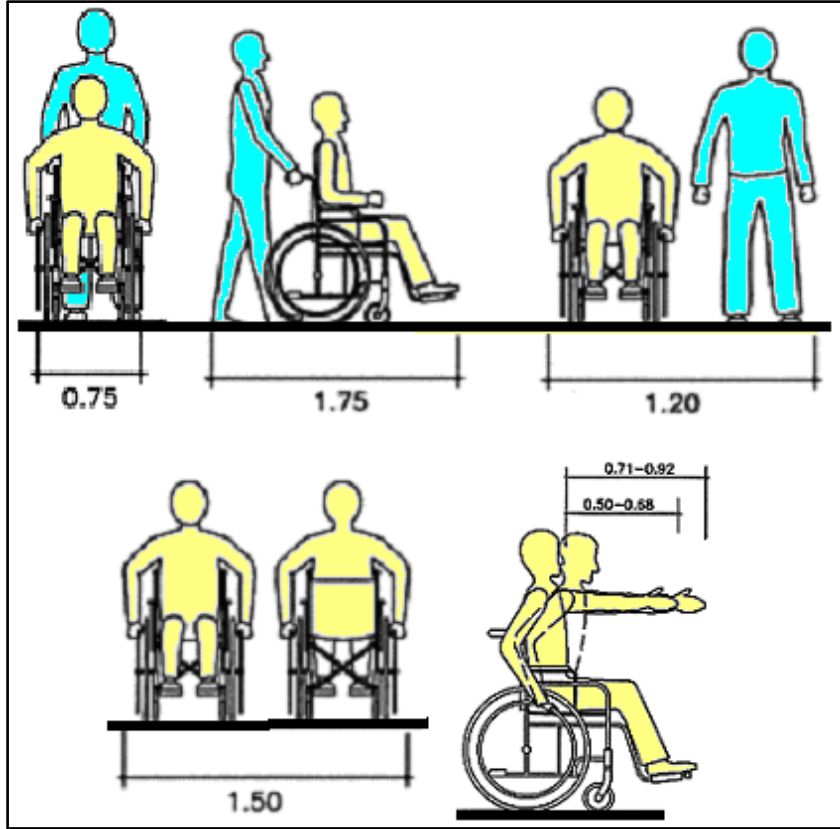

Şekil 4.3. Manuel tipte tekerlekli sandalye ölçüleri (ADA)

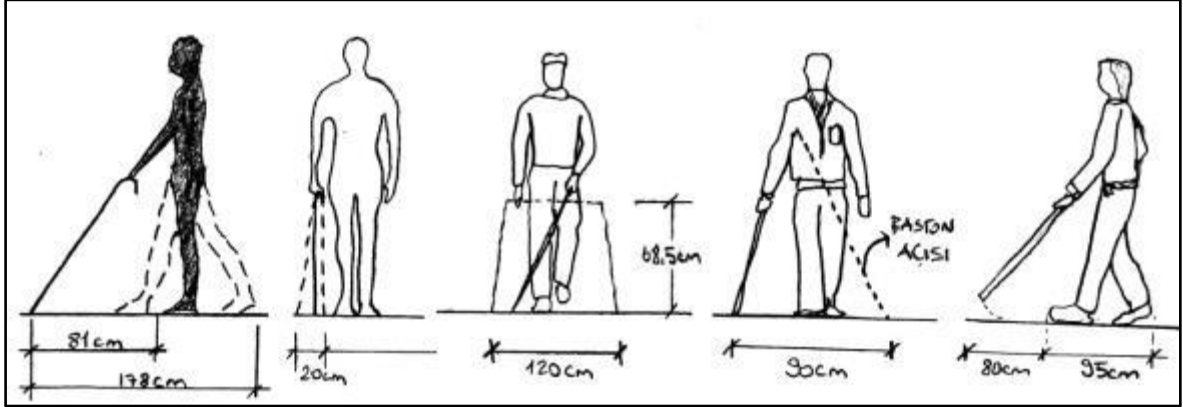
Şekil 4.4. Tekerlekli sandalyeli kullanıcı ölçüleri üstten ve yandan görünüşü (ADA)

Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireylere ait antropometrik veriler dikkate alınarak yapılan tasarımlar mekânı herkes için daha özenli ve konforlu kılmaktadır. Antropometrik veriler sadece mimari düzenlemelerde değil aynı zamanda endüstriyel ürünlerin tasarımında da özel çözümleri gerektirmektedir. Bazen mimari olarak doğru konum ve ölçülerde konumlandırılmış öğeler, küçük de olsa ergonomik detayları içermediğinde, erişilebilirliğe engel olan sorun olarak bütünü bozmaktadır. Örneğin tekerlekli sandalye kullanan bir engelli bireyin geçişine olanak sağlayacak doğru açılış yönünde ve genişlikte bir kapı, erişim mesafesinde konumlanan bir kapı kolu ile çözümlenmediğinde engelli bireyler için erişilebilirliği sağlayamamaktadır. Bu nedenle tasarımda kullanılacak ürünlerin ergonomik olarak engelli kullanımına uygun yapıda seçilmesi de son derece önem arz etmektedir.

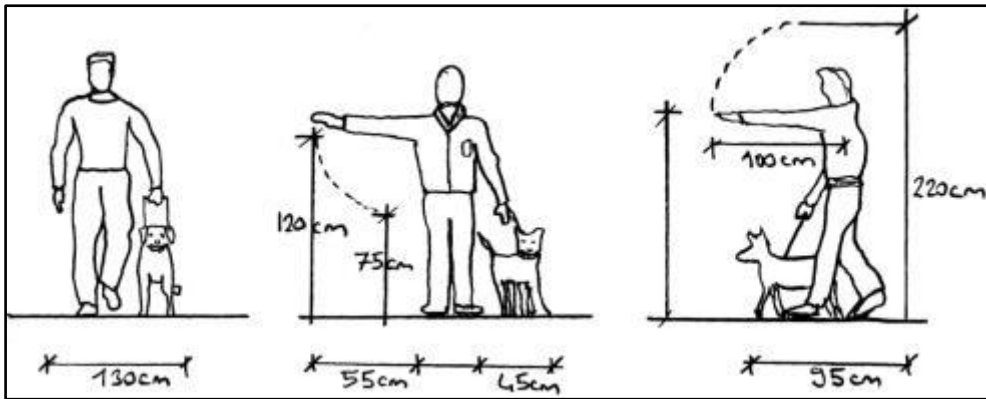
Şekil 4.5. Tekerlekli sandalyeli kullanıcılar için çeşitli ölçüler (ADA)

Yapılması gereken düzenlemelerin hitap etmesi gereken bir diğer kullanıcı grubu, görme engelli bireylerdir. Görme engelli kullanıcılar genellikle baston veya kılavuz köpek yardımı ile sosyal yaşamda tek başlarına yer alabilmektedir.

Şekil 4.6. Görme engelli kullanıcı boyutları (Polat, 1998'den derlenmiştir)

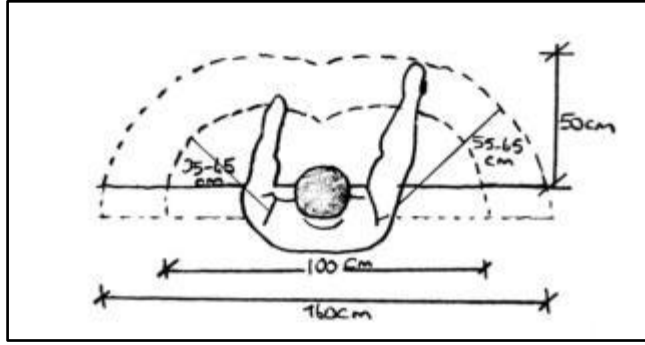
Görme engelli bireyler herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı açık alanlarda ve kapalı mekânlarda genellikle baston yardımı ile yönlerini bulmaktadır. Kullanılan bastonun ölçüleri ve baston kullanan engelli bireyin ölçüleri, görme engelliler için gerçekleştirilen düzenlemelerde tasarım verisi olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.6).

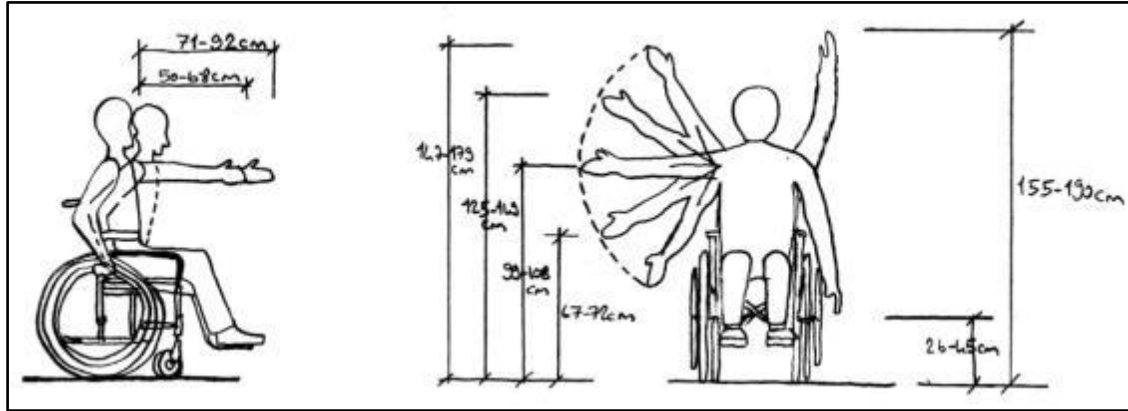
Şekil 4.7. Kılavuz köpekli engelli ölçüleri (Toronto erişilebilirlik Standartları, 2010)

Ülkemizde çok yaygın olmamakla birlikte özel yetiştirilmiş kılavuz köpekler de görme engelli bireylerin yönlerini bulmalarında yardımcı olmaktadır (Şekil 4.7). Kılavuz köpekli engelli bireye ait ölçüler genellikle açık alan düzenlemelerinde veri olarak kullanılmaktadır. Kılavuz köpek yardımı alan görme engelli kullanıcıya ait ölçüler Şekil 4.7'de belirtilmiştir.

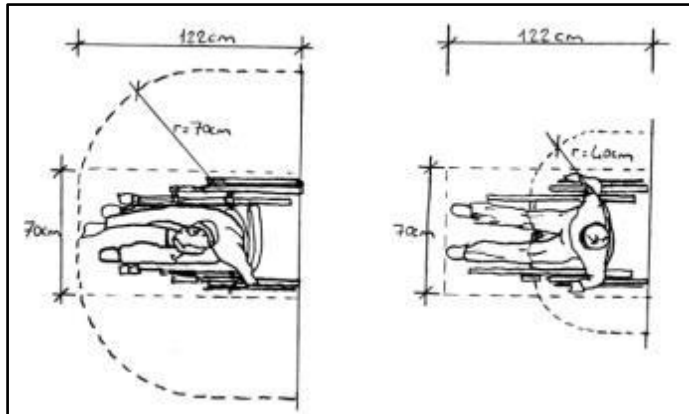
Tasarım verilerinin oluşturulmasında statik ölçülerin yanında dinamik ölçüler de önem taşımaktadır. Engelli bireylerin hareket halinde iken ulaşabildikleri minimum ve maksimum ölçüler doğru çözümün ortaya konulmasına yardım etmektedir. Tekerlekli sandalyedeki engelli kullanıcının uzanabileceği ölçüler dâhilinde düzenlemelerin yapılması gerekmektedir (Şekil 4.8, Şekil 4.9, Şekil 4.10).

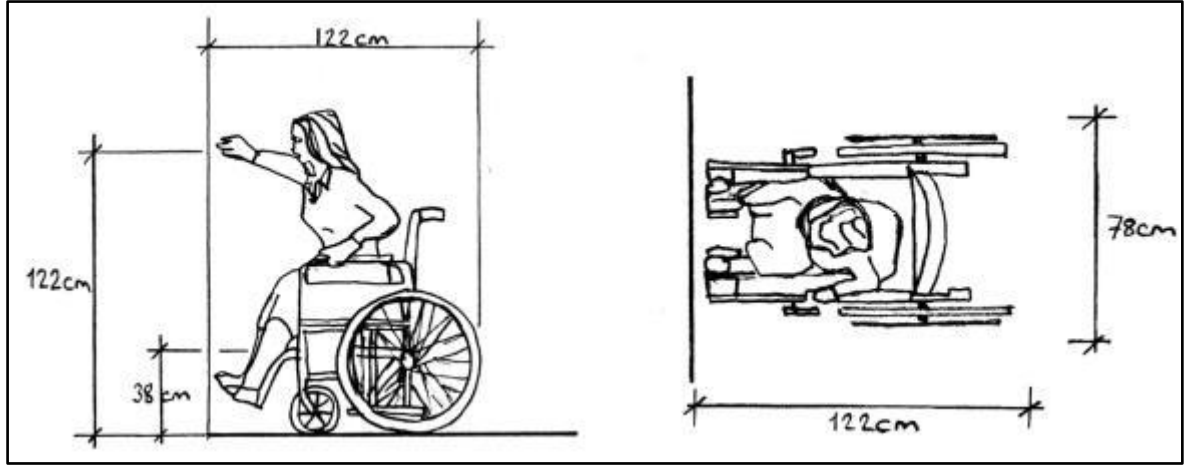
Şekil 4.8. Hareketli erişim mesafeleri (ADA)

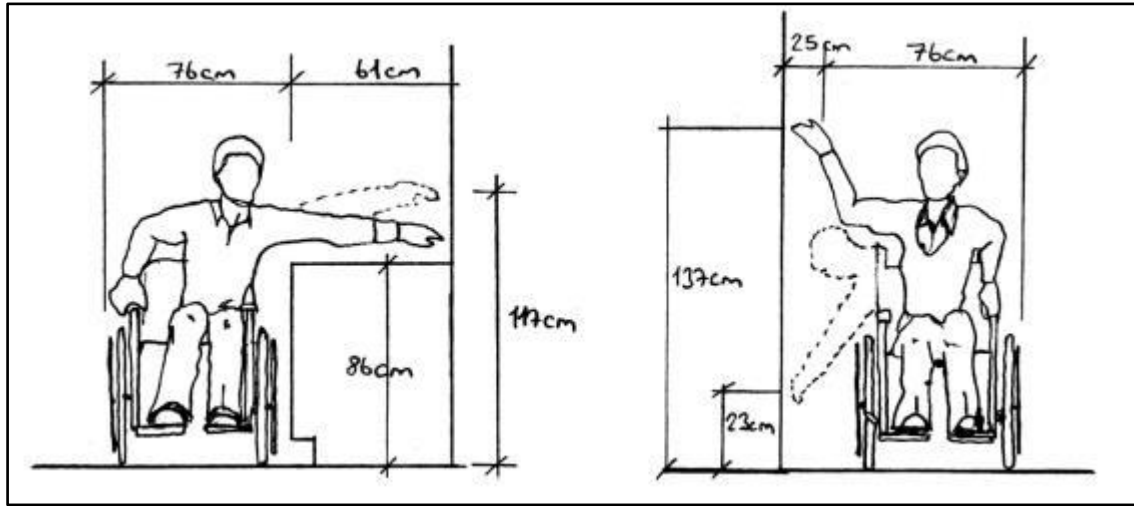
Şekil 4.9. Tekerlekli sandalyede kol erişim mesafeleri (ADA)

Şekil 4.10. Sabit ve uzanmış halde erişim yayı ölçüleri (ADA)

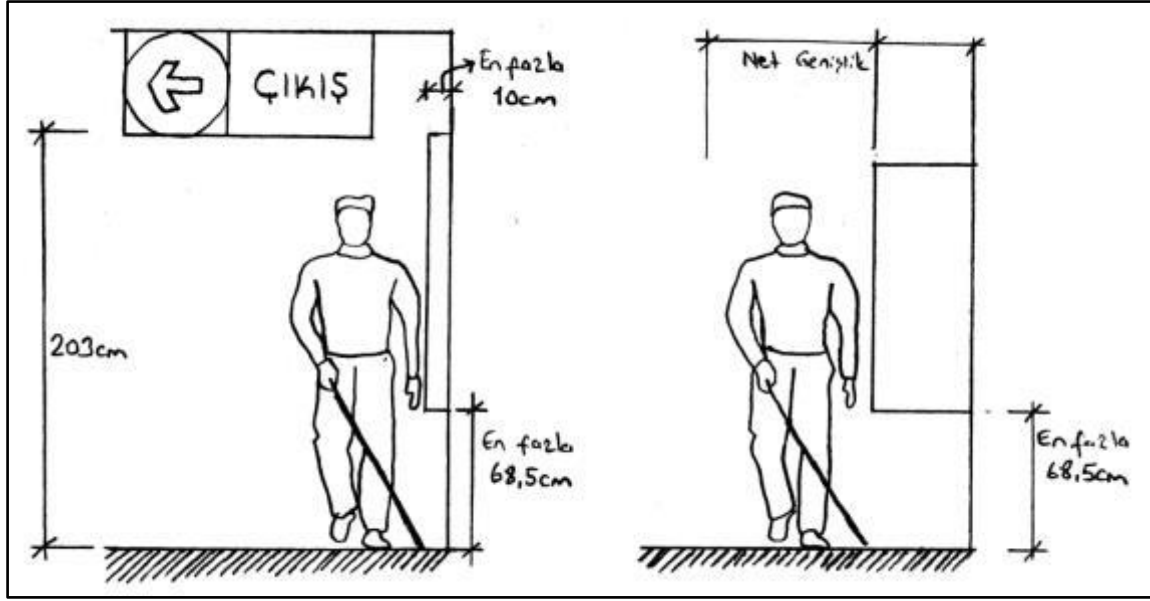

Şekil 4.11. Tekerlekli sandalyeli öne erişebilme ölçüleri (ADA)

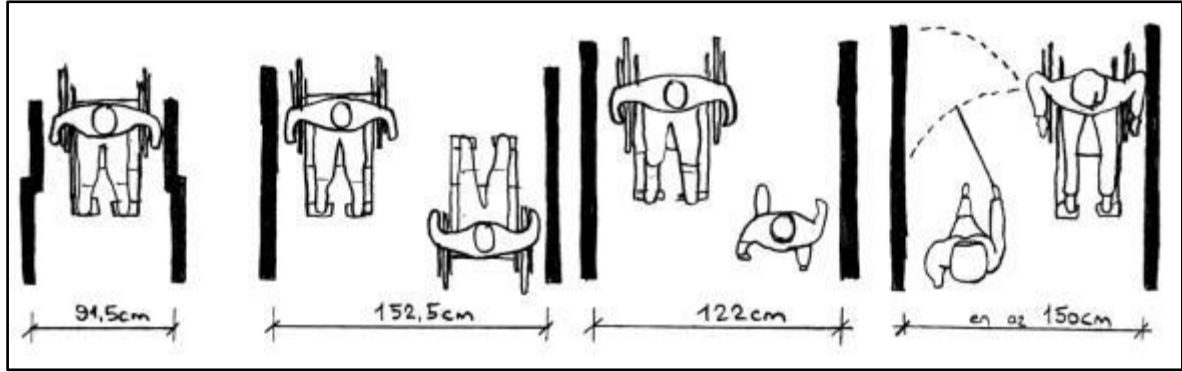
Şekil 4.12. Tekerlekli sandalyeli yana erişebilme ölçüleri (ADA)

Engelli bireylerin de rahatlıkla kullanabileceği mekânların oluşturulması için yatay ve dikey kullanıcı geçiş mesafelerinin bilinmesi gerekmektedir. Koridorlarda bırakılması gereken temiz açıklık mesafeleri, engelli kullanıcıların oluşturdukları geçiş ve manevra mesafeleri ile tespit edilmektedir (Şekil 4.11, Şekil 4.12).

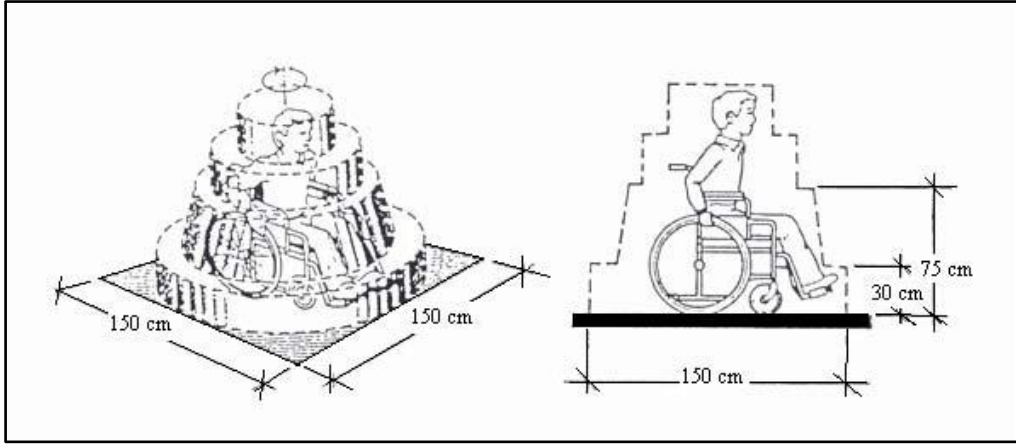
Şekil 4.13. Koridorlarda engelli geçiş ölçüleri (Toronto erişilebilirlik Standartları, 2010)

İç mekân tasarımlarında engelli WC çözümlerine ulaşımı sağlayan koridorların yatay ve dikey bağlamda engelli geçiş mesafelerine uygun olarak tasarlanması, erişilebilirliğin sağlanmasına katkı sunmaktadır. Şekil 4.13’de görme engelli bir bireyin koridor boyunca herhangi bir mimari engele maruz kalmadan ilerlemesini sağlayacak ölçüler belirtilmiştir.

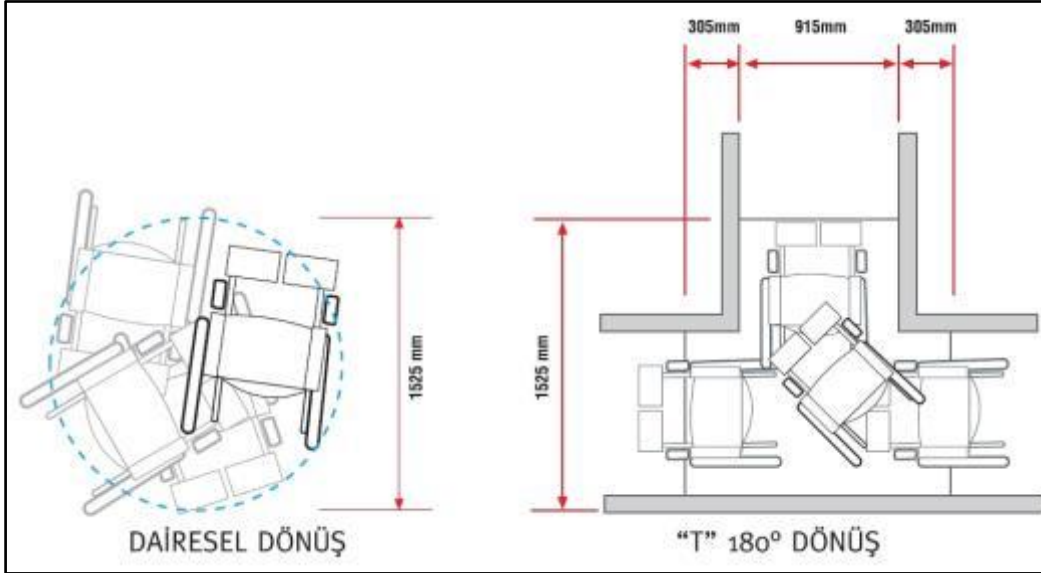

Şekil 4.14. Koridorlarda engelli kullanıcı geçiş ölçüleri (TS 9111)

Şekil 4.15 ve şekil 4.16’da tekerlekli sandalyenin diyagonal ve dairesel manevraları için gerekli mesafeler belirtilmekte olup, bu ölçüler tasarımlarda minimum temiz açıklık mesafesi olarak yer almaktadır.

Şekil 4.15. Tekerlekli sandalye manevra ölçüleri (Renhold, 1991)

Şekil 4.16. Tekerlekli sandalye dönüş ölçüleri (Belir, 2009)

Engelli erişilebilirliğinin sağlanması konusunda oldukça fazla konu başlığı mevcuttur. Erişilebilirliğin sağlanması için birçok farklı düzenleme yapılması gerekmektedir. Çalışma kapsamında bu düzenlemelerden engelli bireylerin yaşam standardını doğrudan etkileyen ve mimari düzenlemeler içerisinde yer alan beş adet alt başlık seçilmiştir. Bunlar engelli WC çözümlerinin geliştirilmesi, engelli asansörü ve platform çözümlerinin geliştirilmesi, engelsiz saha, rampa ve korkuluk düzenlemeleri, engelliler için otopark düzenlemeleri ve görme engelliler için hissedilebilir yüzey-Braille alfabeli harita uygulamalarıdır. Aynı zamanda seçilen bu beş adet konu başlığı altında eksiksiz ve doğru şekilde hayata geçirilecek mimari düzenlemeler, yasal mevzuatın kamu kurumları için zorunlu kıldığı ödevlerin tamamlanmasına da katkı sunacaktır.

4.2.1. Engelli WC çözümlerinin geliştirilmesi

Engelli bireylerin sosyal yaşamda yerlerini alabilmeleri için temel ihtiyaçlarını yardım almadan kendi başlarına sağlayabilmeleri gerekmektedir. Engelli WC düzenlemesi, kamuya hizmet veren bütün kapalı ve açık alanlarda yer alması gereken temel düzenlemelerin başında gelmektedir. Günümüzde birçok engelli bireyin WC ihtiyacını karşılayacak çözümleri içeren binaların ve açık alanların olmamasından dolayı yaşadığı evden çıkmakta endişe ettiği bilinmektedir. Aynı zamanda engelli WC düzenlemeleri sadece ortopedik engelli bireyler için değil; çocuklu ebeveynler, yaşlılar ve hamile bayanlar için de oldukça önemli ve gereklidir.

5378 sayılı kanuna göre kamu kurumlarına ait binalarda ve kamu kurumlarınca yapılarak, toplu kullanıma sunulan yapı ve alanlarda, tekerlekli sandalyeli bir kullanıcının herhangi bir yardım almadan kullanabileceği WC'nin yer alması yasal zorunluluktur. TS 9111 standardında; İş merkezi, ofis, çarşı, pasaj, mağaza ve benzeri yapılarda en fazla 25 kişi için, sinema, tiyatro gibi umumi binalarda da en fazla 50 kişi için, en az 1 adet bayan, 1 adet erkek ve engelliler için en az 1 adet bayan 1 adet erkek tuvalet, pisuar ve lavabo bulunması gerekli olduğu belirtilmiştir.

Yürüyebilen engelliler için daha küçük ölçülerde WC tasarımları kullanılabilirken, tekerlekli sandalye kullanan engelliler için çözümsüzlük oluşmaktadır. Bu nedenle standartlara uygun bir WC tasarımı ele alınırken, tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyin, statik ve dinamik ölçüleri temel alınarak örnek WC tasarımı ortaya konulmaktadır.

Engelli WC tasarımında dikkat edilmesi gerekenler (TS 9111'e göre düzenlenmiştir)

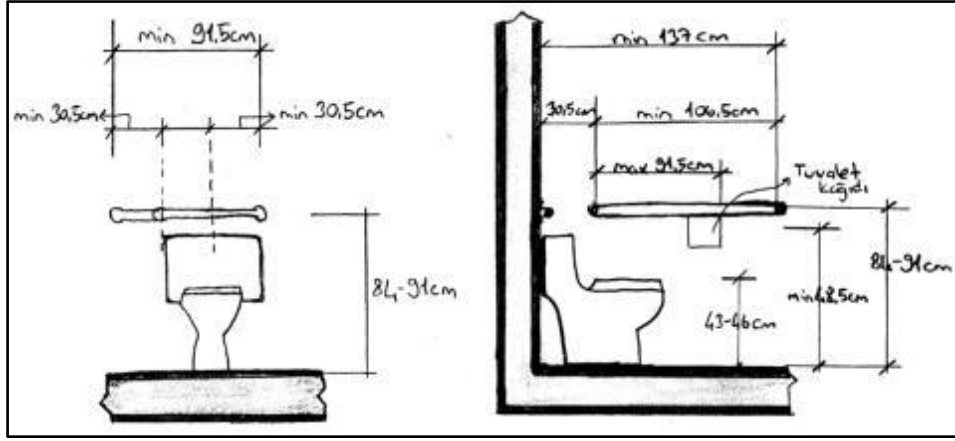
* WC ölçüleri tasarıma göre değişkenlik göstermekle birlikte, tasarlanırken özetle; WC iç tefrişatına dokunmayan, tekerlekli sandalye manevra ölçülerine uyan 152,5 cm'lik daire hareket alanı, temiz açıklık olarak WC içerisinde sağlanmalıdır (Şekil 4.16).

* WC zeminleri ve duvarlar kaydırmazlık sağlayacak malzeme ile kaplanmalı, pürüzsüz parlak seramikler yerine mat ve pürüzlü malzemeler tercih edilmelidir.

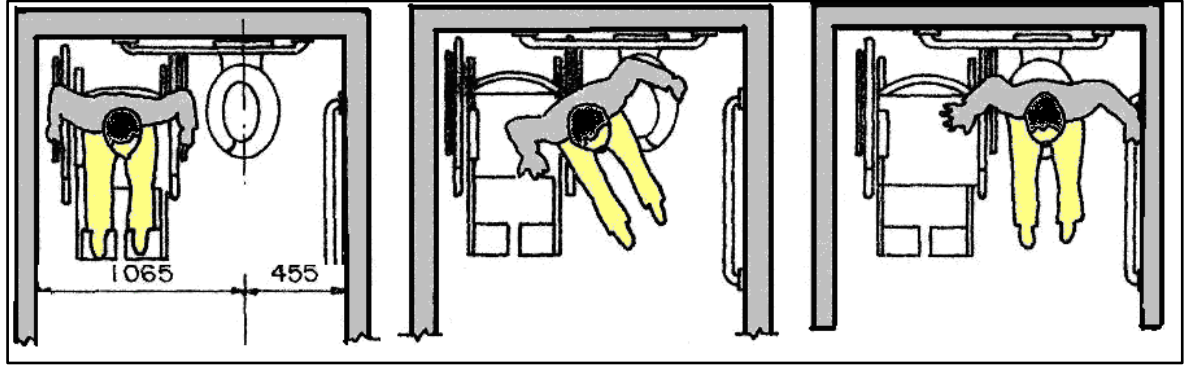
* WC aydınlatması yeterli ölçüde, sensörlü ve bütün kontrol düğmeleri içeride olacak şekilde çözümlenmelidir.

* WC'lerde klozet tercih edilmelidir. Klozet üzerinde yükseklik ayarı yapılabilen adaptör olması tavsiye edilir.

* Klozet yüksekliği 43-48 cm arasında olmalıdır.

Şekil 4.17. Klozet için gerekli ölçüler (TS 9111)

Şekil 4.18. Düz yaklaşımda transfer (TS 9111)

* Kamu kullanımına açık engelli WC'lerinde klozetten düşen kullanıcının yetişebileceği mesafede iple çekilerek veya butona basılarak çalıştırılabilen acil durum çağrı aparatı yer almalıdır.

* WC kapıları daima dışarı açılmalıdır.

* Kapı en az 100 cm genişliğinde olmalıdır.

* Kapı malzemesi seçimlerinde ağırlık oluşturmayacak ve kapının kolaylıkla hareket etmesine olanak sağlayacak malzemeler tercih edilmelidir.

* Kapı altında eşik uygulaması tercih edilmemelidir. WC girişinde seviye farkı 6 mm'yi geçmemelidir.

* Sensörlü kapı yapımı mümkün değilse, kapının dışarıdan açılmasını sağlayan kol normal formda ve tekerlekli sandalyeli kullanıcının erişebileceği maksimum mesafeyi aşmayacak şekilde yerleştirilmelidir.

* Sensörlü kapı yapımının mümkün olmadığı durumlarda, kapı kolu yerine panik barı denilen ve kapının içeriden açılmasını sağlayan aparat kullanılmalıdır. Panik barı kapı genişliğindeki özel formda ve uygun mesafede yerleştirilmelidir (Resim 4.1).

Resim 4.1. Engelli WC kapısı iç cephesinde bulunması gereken panik barı örneği (www.arkitera.com)

* WC içerisinde gerekli yerlerde sabit ve hareket eden farklı seviyelerde sabitlenebilen tutunma barları yer almalıdır (Resim 4.2).

* Tutunma barları metal ve dayanıklı malzemeden üretilmeli, üzerinde kaymadan tutunmayı sağlayıcı özel kaplama yer almalıdır (Resim 4.2).

Resim 4.2. Engelli tutunma barları (www.trforumlar.com)

* Tutunma barlarının çapları 32mm-38mm arasında olmalıdır. Duvara yakın konumlandırılan tutunma barlarında duvar ile metal aksam arasında en az 38 mm boşluk bırakılmalıdır.

* Tutunma barları klozet mesafesinden 25-30 cm yükseklikte konumlandırılmalıdır.

* Ayna alt kenarı zeminden 101,5 cm veya aynanın üst kenarı zeminden en fazla 188 cm olacak şekilde yerleştirilmelidir. Tekerlekli kullanıcılar için göz hizasında bulunması gereken ayna istenildiğinde öne doğru 10°-15° eğim yapabilecek özellikle olmalıdır (Resim 4.3).

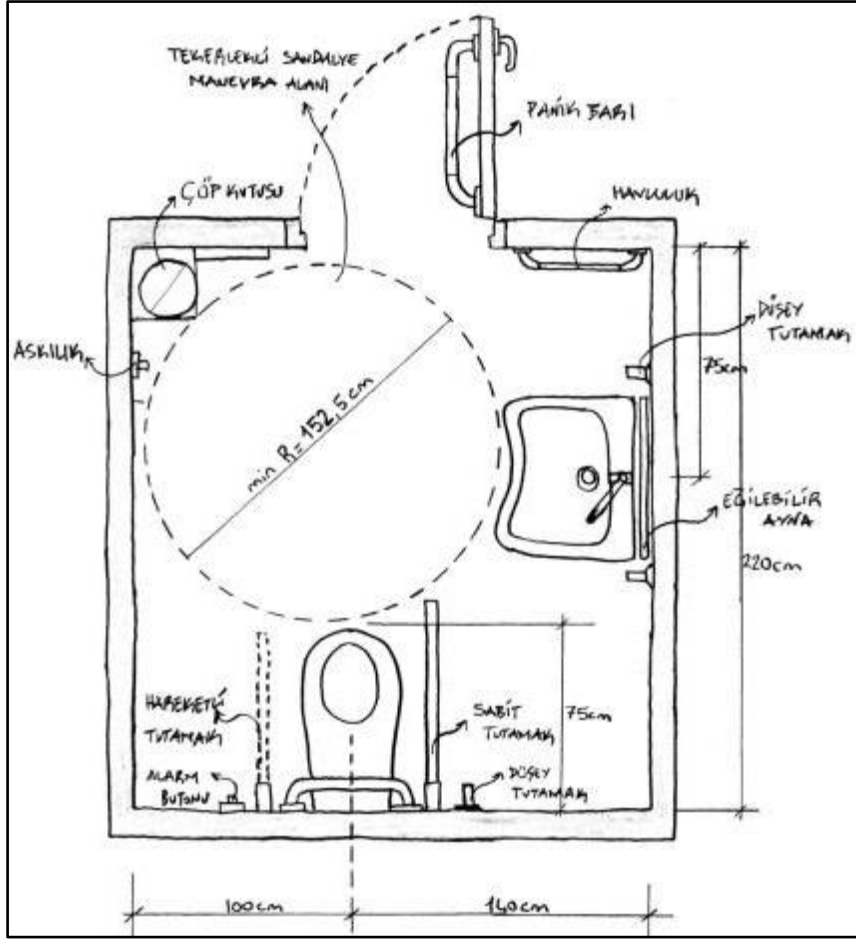
* Lavabo tekerlekli sandalyeli kullanıcının önden yaklaşımına müsait formda olmalıdır. Lavabo tekerlekli sandalye yaklaşımı için zeminden en az 73,5 cm yükseklikte olmalıdır.

* Batarya seçiminde en az 10 saniye açık kalabilen veya özel olarak tutma yeri uzatılmış bicinde tasarlanmış modeller tercih edilmelidir.

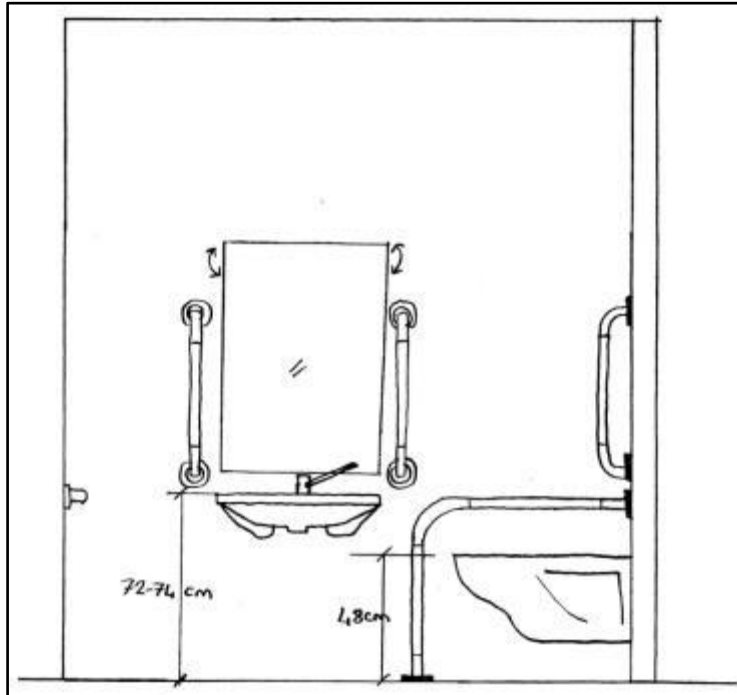

Resim 4.3. Örnek engelli WC ayna, lavabo ve batarya çözümü (yazarın arşivinden)

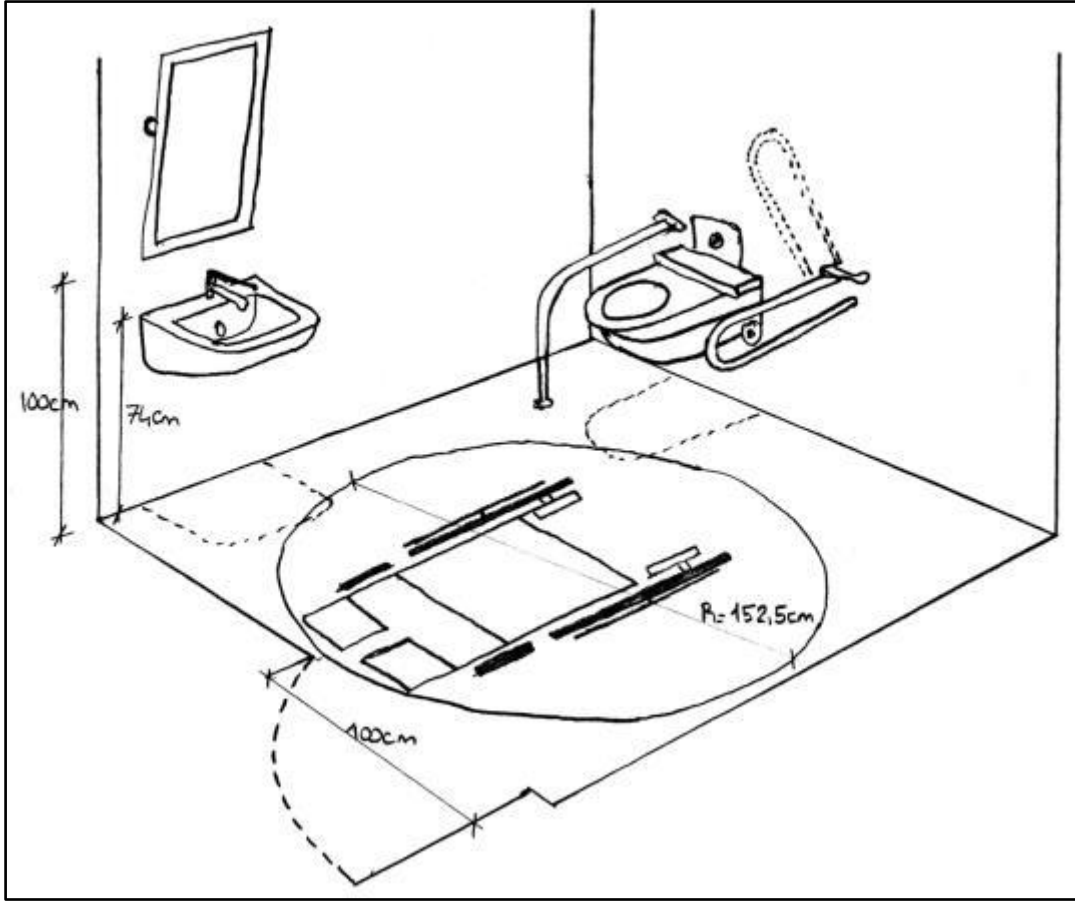
* El kurutma makinası veya kâğıt havlu otomatı, tuvalet kâğıdı, sağlık malzemesi kutusu, çöp kutusu, havluluk gibi aparatlar şekil 4.19’da gösterilen şekilde WC içerisinde uygun konumlarda yerleştirilmelidir.

Şekil 4.19. Örnek engelli WC tasarımı planı (yazarın arşivinden)

Şekil 4.20. Örnek engelli WC tasarımı kesiti (yazarın arşivinden)

Şekil 4.21. Örnek engelli WC tasarımında perspektif (yazarın arşivinden)

4.2.2. Engelli asansörü ve platform çözümlerinin geliştirilmesi

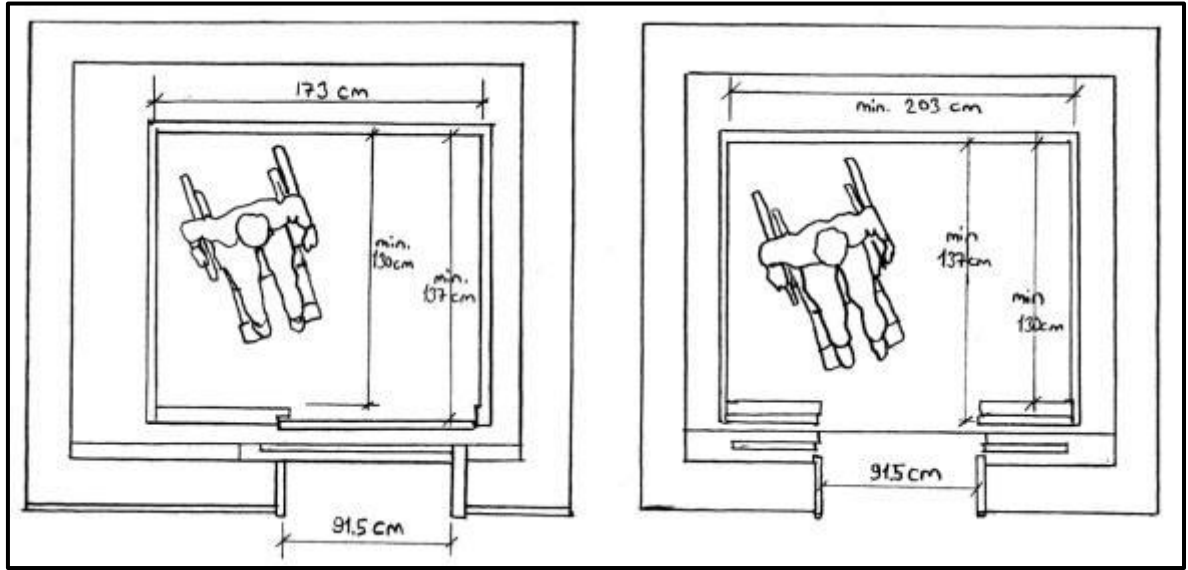
Engelli asansörü

Asansörler erişilebilirliğin sağlanmasında bina içlerinde ve dış mekânda dikey dolaşımı sağlayan çözümlerdir. Farklı kat ve kotlara ulaşım rampaların yetersiz kaldığı noktalarda, asansör ya da platformlar yardımı ile sağlanır. Engelli asansörleri ve platformlar tekerlekli sandalye kullanan engelli bireylerle birlikte, yürüyebilen engellilere, hamile ve yaşlılara, çocuklu ebeveynlere ve görme engelli bireylere de yoğun şekilde hizmet etmektedir.

Mimari projelerde bırakılan asansör shaftı en ve boy mesafeleri daha sonraki süreçte standartlara uygun asansörlerin yapımını etkilemektedir. Gerekli mesafeleri taşımayan asansör boşluklarında, engelli kullanımına uygun asansör tasarımı imkânsız hale gelmektedir. Birden çok katlı yapıların proje kontrol sürecinde, yerel yönetim ve İller Bankası teknik personellerinin gerekli düzeltmeleri hassasiyetle yapması gerekmektedir.

Engelli asansörü tasarımında dikkat edilmesi gerekenler (TS 9111'e göre düzenlenmiştir)

* Binaların insan kullanım yoğunluğuna göre asansör kapasiteleri ve ölçüleri belirlenmektedir. Tekerlekli sandalyeli kullanıcı ve 1 adet refakatçi ölçüleri temel alındığında, mimari projede en az 110 cm x 140 cm iç kabin ölçüleri gerekmektedir. İdeal asansör tasarımında 200 cm genişlik ve 140 cm derinliğe sahip kabin ölçüleri tercih edilmelidir (Şekil 4.22).

Şekil 4.22. Engelli asansörü ideal kabin ölçüleri (ADA, 2010)

* Asansör kapısı en az 91,5 cm ölçüsünde olmalıdır. Kapılar otomatik açılır halde geniş kenarın orta aksında ya da bir dar kenara yakın şekilde konumlandırılabilir (Şekil 4.22).

* Asansör zemininde kaymayan ve seviye farkı olmayan malzeme tercih edilmeli, sıfırlama (kabin zemin kotu ile kat döşeme üst kotu aynı seviyede) yapabilen asansör mekanizmaları tercih edilmelidir.

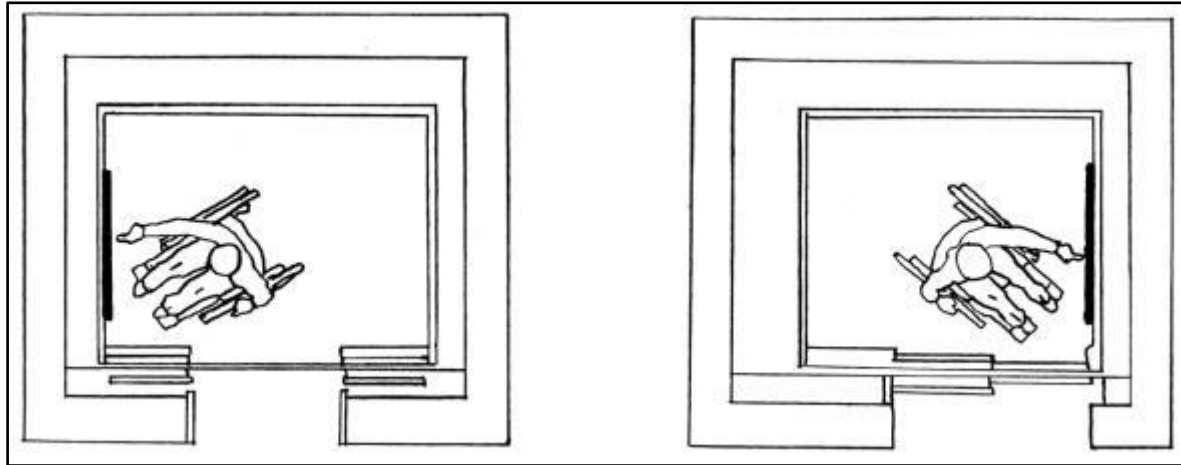
* Asansör içerisinde kabinden en az 35 mm uzaklıkta, yerden 70 -90 cm yükseklikte metal tutunma barı yer almalıdır.

* Asansör içi ve sahanlık alanlarının yeterli derece aydınlatılmasına dikkat edilmelidir.

* Çağrı butonları ve kontrol paneli tekerlekli sandalyeli erişimine uygun olacak şekilde 85-90 cm seviyesinde bulunmalıdır. Kontrol paneli, görme, duyma ve ortopedik engelli kullanımına uygun olması için; ışıklı, sesli ve Braille alfabe kabartmalı olacak şekilde seçilip, yatay biçimde kabine yerleştirilmelidir (Resim 4.4). Sahanlıkta bulunan çağrı butonları ve ekranlar sesli ve görsel bilgilendirmeyi yapabilecek özellikte seçilmelidir.

Resim 4.4. Tokat İl Özel İdaresi idari binası engelli asansörü paneli (yazarın arşivinden)

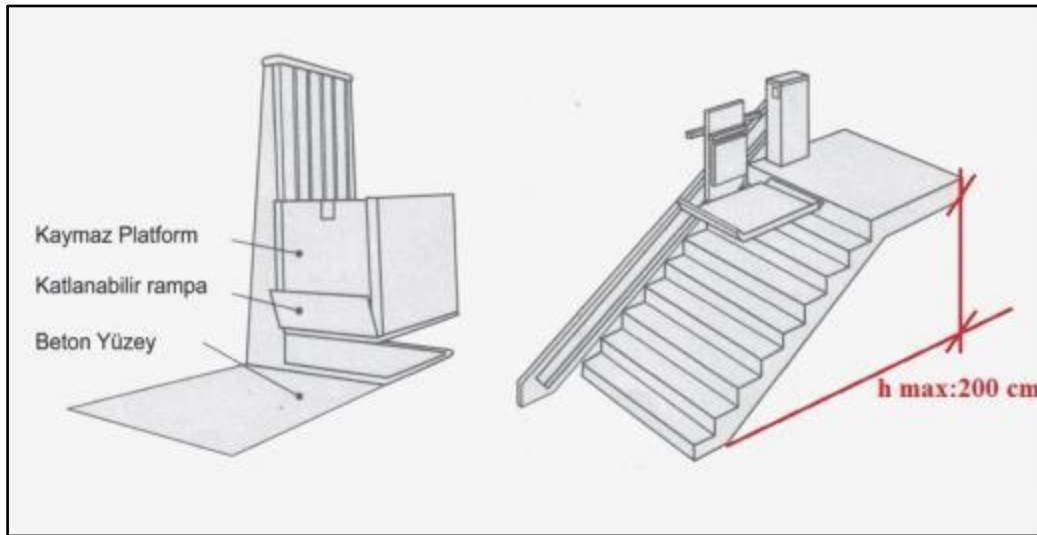

Şekil 4.23. Asansör kontrol paneli için alternatif yerleşim (TS 9111)

Engelli platformları (merdiven asansörü)

Engelli platformları bina girişlerinde rampa çözümlerinin mümkün olmadığı alanlarda ve farklı kotlarda bulunan zeminler arası geçiş sağlamada kullanılmaktadır. Platform çözümleri, tekerlekli sandalye kullanan engelli bireylerin erişimini sağlamaktadır.

Platformlar dikey doğrultuda ya da merdiven kenarı boyunca eğimli olarak hareket edebilen yapıda tasarlanmaktadır. Asansör çözümünün mümkün olmadığı durumlarda tercih edilen ve eğimli doğrultuda hareket eden platformlara, “merdiven asansörü” de denilmektedir (Şekil 4.24). Merdiven asansörünün mevcut merdivenlerin üzerine uygulanabilir olması, 5378 sayılı Engelliler Kanunun getirdiği yasal erişilebilirlik zorunluğunun sağlanmasında, rampa ve asansör için yeterli alan bulunmayan yapılara oldukça önemli faydalar sağlamaktadır.

Şekil 4.24. Engelli platformu (merdiven asansörü) (Ulaşılabilirlik el kitabı, 2010, şekil 3.77 değiştirilerek)

Engelli platformu tasarımında dikkat edilmesi gerekenler (TS 9111'e göre düzenlenmiştir)

* Engelli platformları dikey doğrultuda en fazla 2 metrelik kot farklarının olduğu geçişlerde tercih edilmelidir.

* Dış mekânda kullanılan platformların zeminleri mevsim şartlarına uygun şekilde kaygan olmamalıdır.

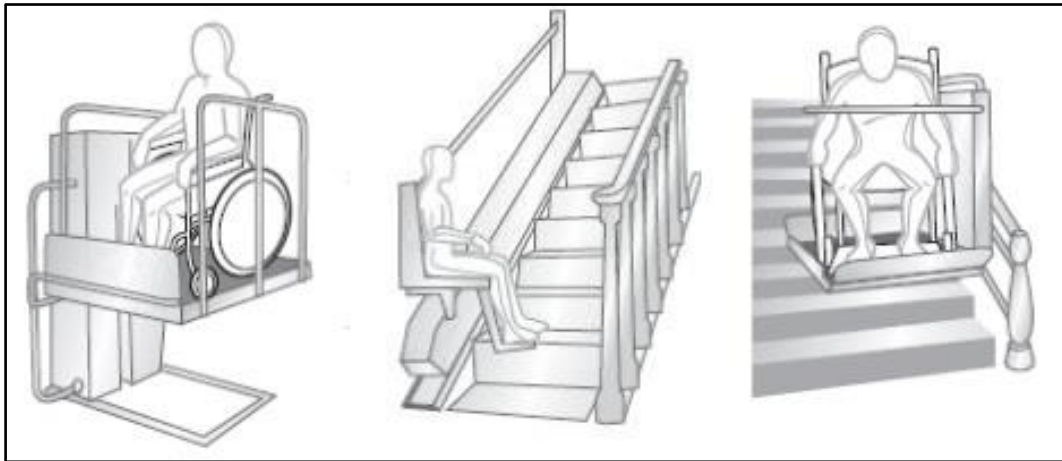
* Platform zemin ölçüleri 89 cm x 152,5 cm 'den küçük olmamalıdır.

* Platformlar zeminlere tam olarak temas edecek şekilde oturmalı, sistem beklenmeyen seviye değişikliklerine müsaade etmeyecek şekilde tasarlanmalıdır.

- * Platformun açık kalan yanlarında en az 90 cm korkuluklar bulunmalıdır.
- * Sistem hareketli, küçük ve elektrikli bir motor, zincir ya da mukavemeti yüksek bir halat ile kurgulanmalıdır.

Resim 4.5. Erbaa (Tokat) Belediyesi Kültür Merkezi'nde engelli platformu

Şekil 4.25. Engelli platformları ve merdiven asansörü     mleri (Belir, 2009)

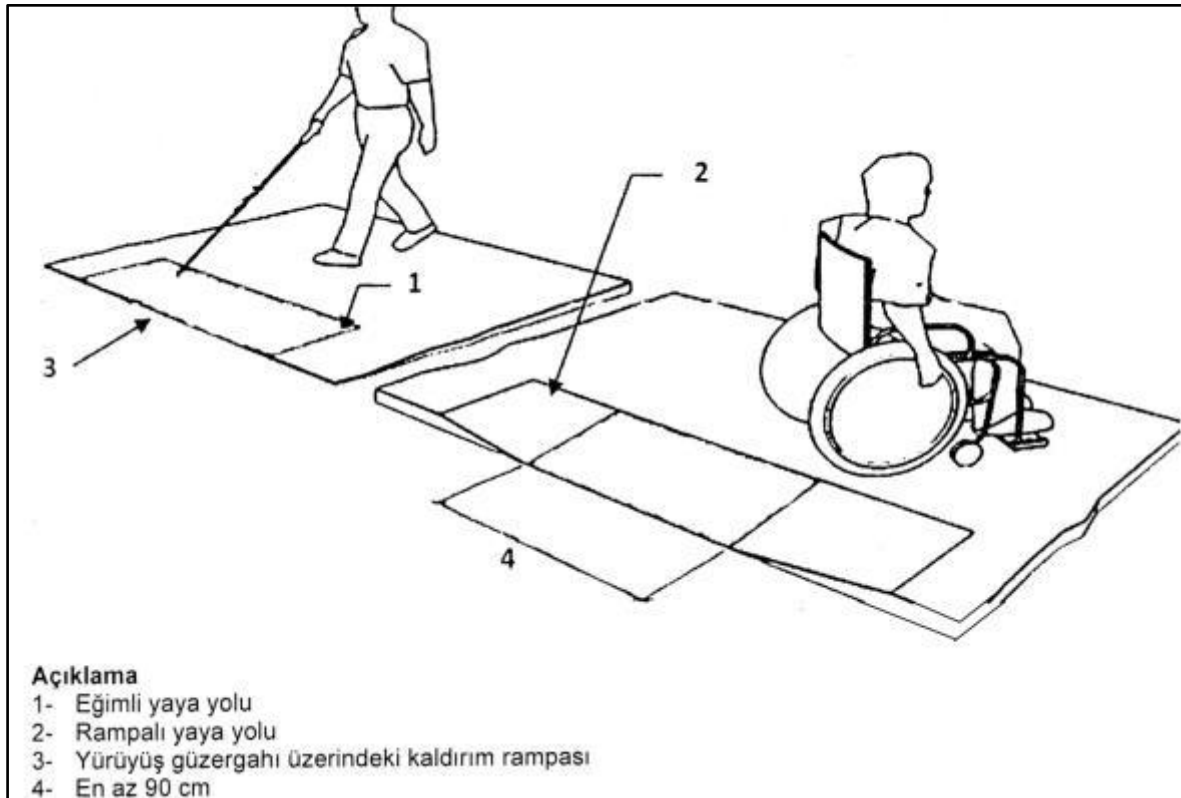
4.2.3. Engelsiz saha, rampa ve korkuluk düzenlemeleri

Engelsiz saha düzenlemeleri

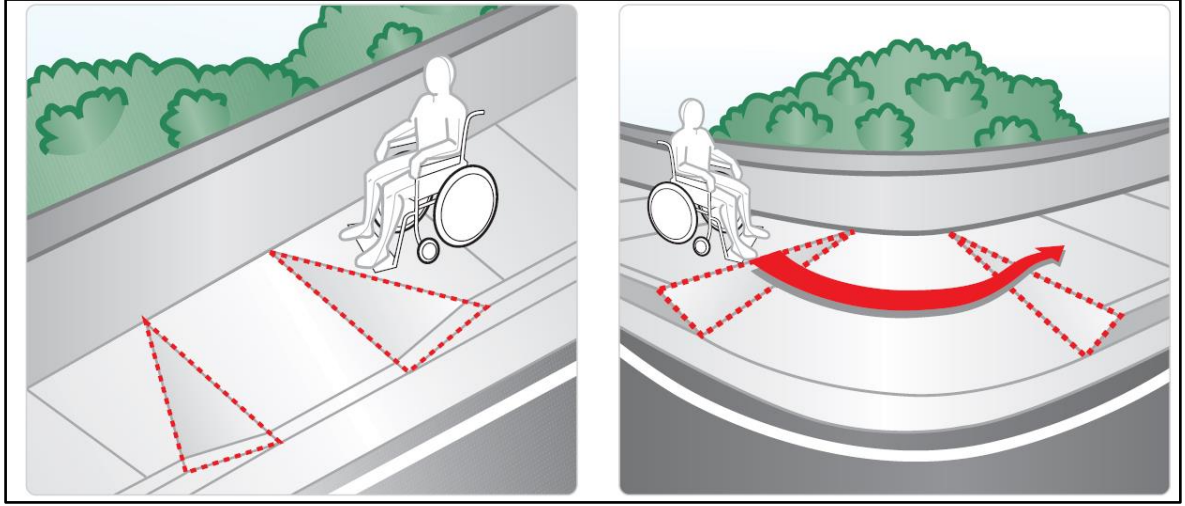
Engelsiz saha düzenlemesi kavramı, yaşadığımız çevrenin engelli bireylerin hareket özgürlüğünü kısıtlamayacak şekilde düzenlenmesi ile ilgilidir. Engelli bireylerin hareket özgürlüğünü kısıtlamayan mimari düzenlemelerin yapılması, engellerin kaldırılması ve açık-kapalı alanlarda ulaşılabilirlik detay çözümlerine dikkat edilmesi engelsiz saha düzenlemelerini meydana getirmektedir. Engelsiz saha düzenlemeleri kapsamında;

* Kaldırımlar üzerinde yangın hidrandı, beton baba, tabela ve yön direkleri, trafik işaretleri, trafik lambaları, sabit çöp kutuları ve peyzaj elemanları tekerlekli sandalyeli ve görme engelli kullanıcıların geçişine engel olmayacak şekilde tasarlanmalıdır.

* Kaldırımlardan taşıt yoluna ve yaya geçişi sağlayan rampaların yaya trafiği yönünde de rampalı çözümüne dikkat edilmelidir (Şekil 4.26). Üç yönde eğime sahip olmayan rampalar engelli kullanıcıların düşmelerine neden olmaktadır (Şekil 4.27).

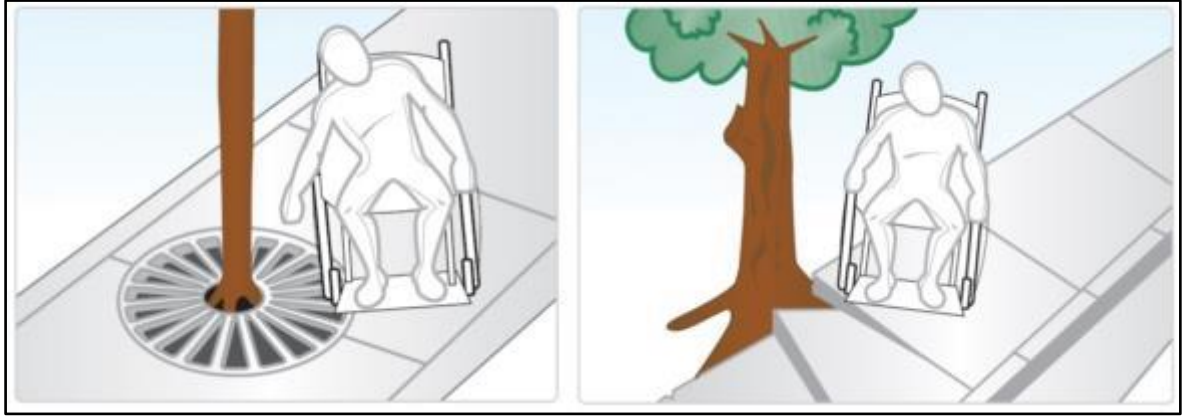

Şekil 4.26. Yaya yürüyüş güzergâhında bulunan rampalarda eğim ve genişlik(TS 9111, şekil 17)

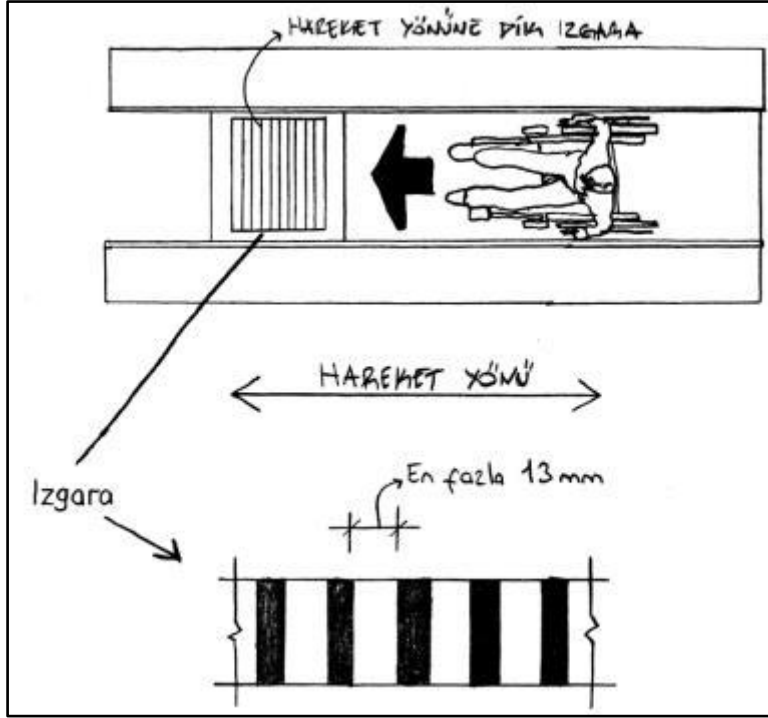
Şekil 4.27. Yaya yolu üzerinde rampa engelleri (Belir, 2009)

* Zeminlerde meydana gelen çatlak, deformasyon, kot farklılıkları, kabarma, çöküntü, zeminden taşan ağaç kökleri ve çiçeklikler tekerlekli sandalye kullanan ve görme engelli bireyler için tehlike arz etmektedir (Şekil 4.28). Bu engellere sahip alanlarda gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Şekil 4.28. Zeminde meydana gelen seviye farkı ve peyzaj elemanı engelleri (Belir, 2009)

* Açık ve kapalı alanlarda mazgal, çiçeklik ve yağmur kanalı kapakları gibi zeminde yer alan her türlü boşluklu kapaklar, yaya trafik yönüne dik gelecek şekilde yerleştirilmelidir. Yaya trafik yönüne paralel yerleştirilen mazgal boşluklarına tekerlekli sandalyenin ön tekerleri düşmesi durumunda sakatlanmalar meydana gelmektedir (Şekil 4.28).

Şekil 4.29. Hareket yönüne dik ızgara yerleşimi (Verhe, 1995’den derlenmiştir)

* Mazgal seçiminde ara boşluklar 13 mm’yi geçmeyecek ürünler tercih edilmelidir (Şekil 4.29). Yoğunlukla altyapı uygulamaları gerçekleştiren İller Bankası ve yerel yönetimler bu konuya hassasiyet göstermelidir.

Rampa düzenlemeleri

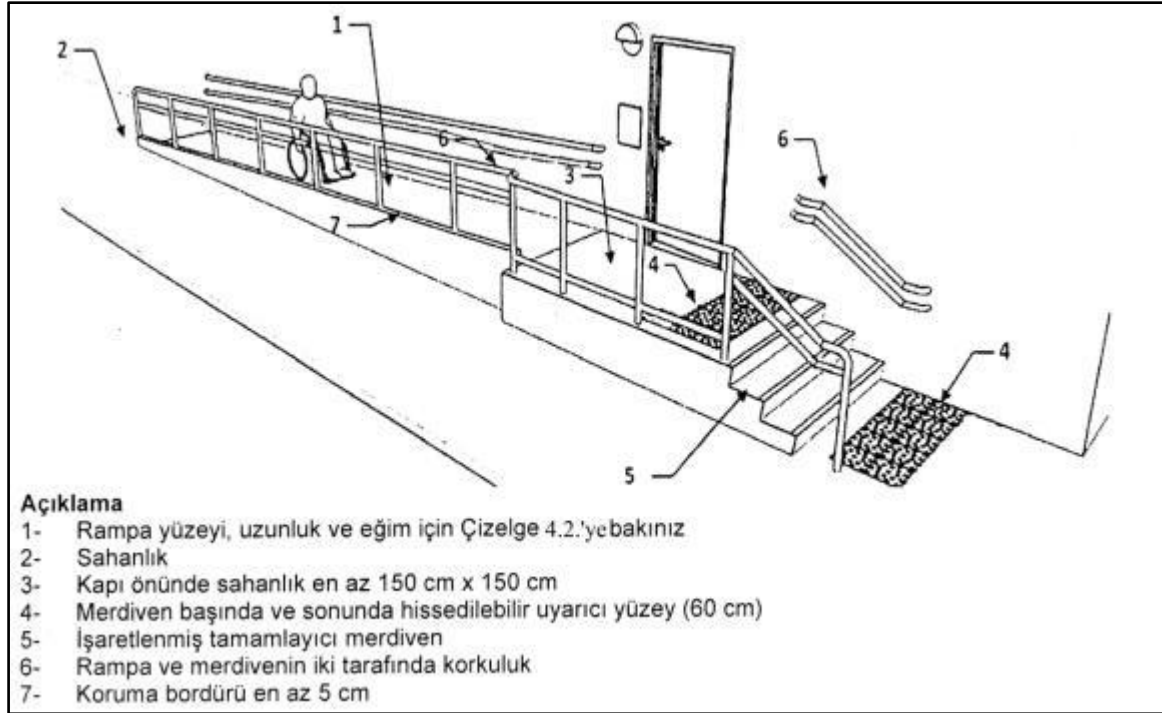
Rampa düzenlemelerine bina girişlerinde ve yaya yolu üzerinde kot farklılıklarının meydana geldiği noktalarda ihtiyaç duyulur. Erişilebilirliğin sağlanmasında rampaların doğru eğim ve genişlikte tasarlanması oldukça önemlidir. Günümüzde birçok kamu kurumunun 5378 sayılı Kanununun gereği olarak envanterinde bulunan binaların girişlerine rampa düzenlemesi yaptırdıkları, fakat yapılan bu düzenlemelerin doğru eğime sahip olmadığından çözüm olarak kabul edilmediği görülmektedir.

Rampa tasarımında dikkat edilmesi gereken temel nokta; yeterli alanın bulunmaması ve 200 cm’yi geçen kot farklılıklarının bulunduğu yerlerde eğimi yüksek rampa yerine asansör ve platform tercih edilmesi gerekmektedir.

Rampa tasarımı dikkat edilmesi gerekenler (TS 9111'e göre düzenlenmiştir)

Bina girişlerinde bulunan rampalar

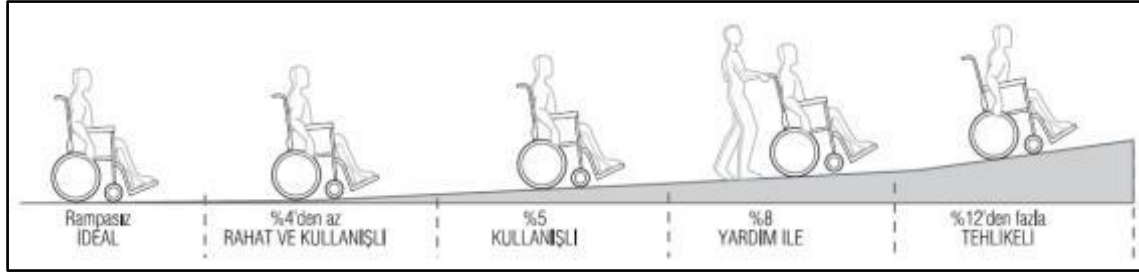
Bina girişlerinde merdiven çözümüne ek olarak rampa tasarlanmalıdır. Rampa tasarımı dikkat edilmesi gereken eğim ve ölçüler şekil 4.30-31. ve çizelge 4.2.'de gösterilmiştir.

Şekil 4.30. Bina girişlerinde doğru rampa tasarımı örneği (TS 9111, şekil 27)

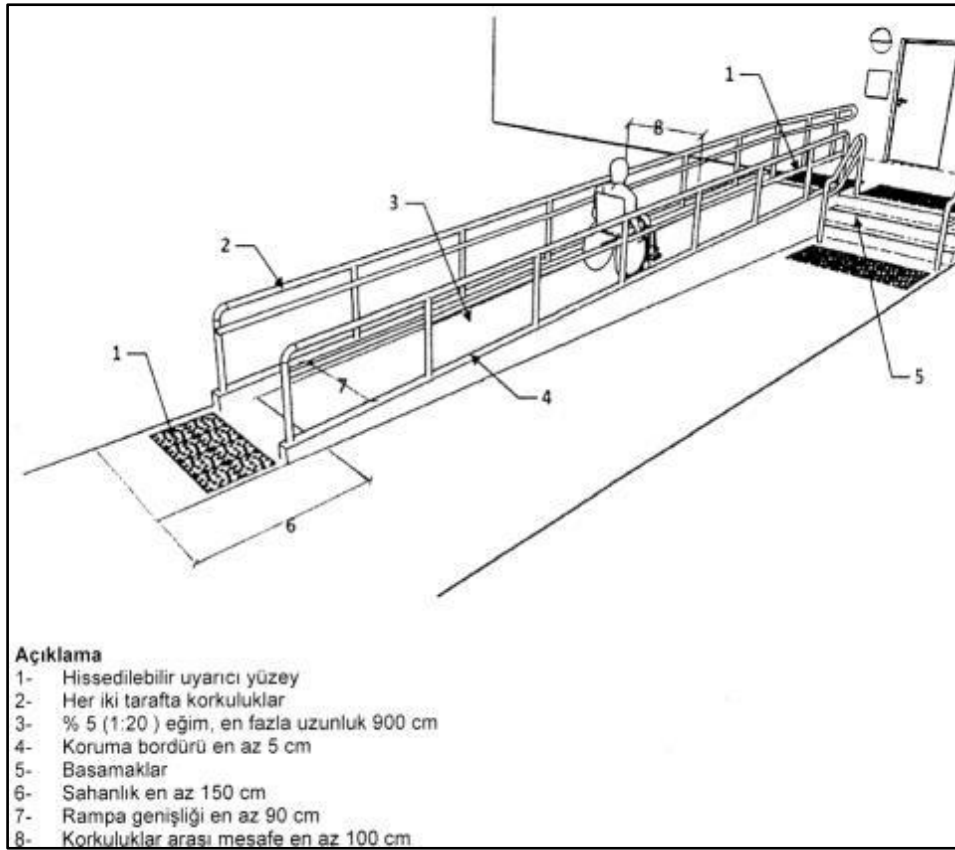
Çizelge 4.2. Standartlara uygun rampa eğim ve ölçüleri (TS 9111)

En fazla yükseklik	En fazla eğim
15 cm ve daha az	1:12 (% 8)
16 cm-50 cm arası	1:14 (% 7)
51 cm-100 cm arası	1:16 (% 6)
100 cm üzeri	1:20 (% 5)

Şekil 4.31. Rampa eğimlerinin incelenmesi (Belir, 2009)

- * Kamu kullanımına açık binaların girişlerinde düzenlenen rampaların genişliği en az 100 cm olmalıdır.
- * 900 cm'yi aşan rampalarda en az 150x150cm ölçülerinde sahanlık bırakılmalıdır.
- * Rampa zemin kaplama malzemeleri; düz, sert ve kaymaz özellikte, mevsim şartlarına uyumlu ürünler tercih edilmelidir.

Şekil 4.32. Bina girişinde doğru rampa düzenlemesi (TS 9111, şekil 28)

- * Korkuluk kaplama malzemeleri; sağlam ve kaymadan tutunmayı sağlayacak özellikte, mevsim şartlarına uyumlu ürünler tercih edilmelidir.

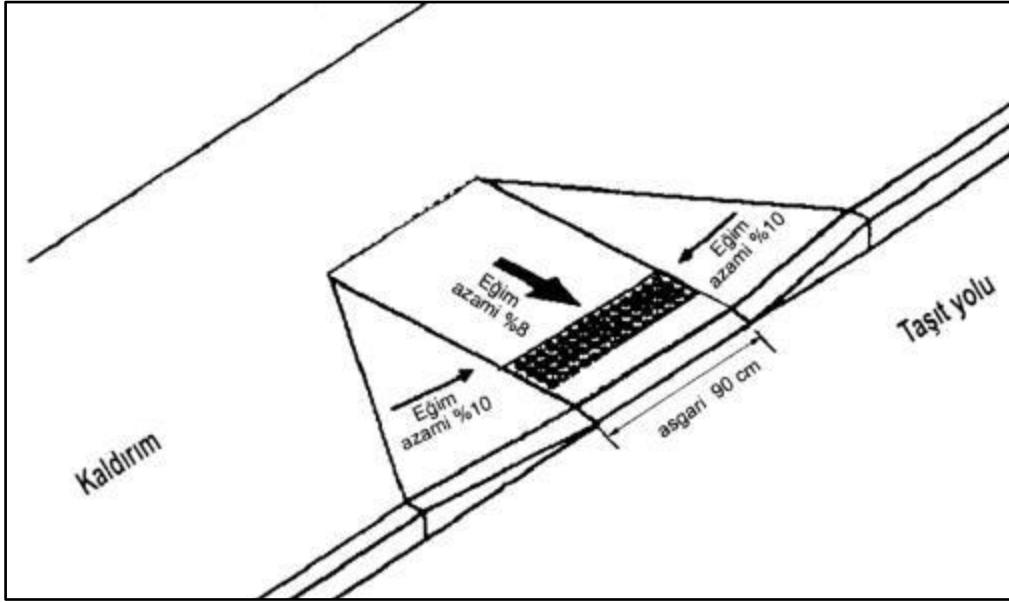
Yaya yolu üzerinde bulunan rampalar

Kentlerin erişilebilir hale getirilmesi için yerel yönetimlerin il ve ilçe sokaklarının tamamında kaldırımları standartlara uygun üç yönlü rampalar ile düzenlemesi oldukça önemlidir.

* Seviye farkının 6mm-13mm arasında olduğu yerlerde yüzey pahlandırma işlemi yapılmalı, 13 mm’yi geçen farklılıklarda rampa çözümü tercih edilmelidir.

* Yaya yolu üzerinde bulunan ve kaldırımdan taşıt yoluna erişimi sağlayan rampalar 3 yönde eğime sahip olmalı ve genişliği en az 90 cm olmalıdır.

* İdeal rampa eğimi %5 olmakla birlikte en fazla %8-%10 eğim olacak şekilde kaldırım rampaları tasarlanmalıdır (Şekil 4.33).

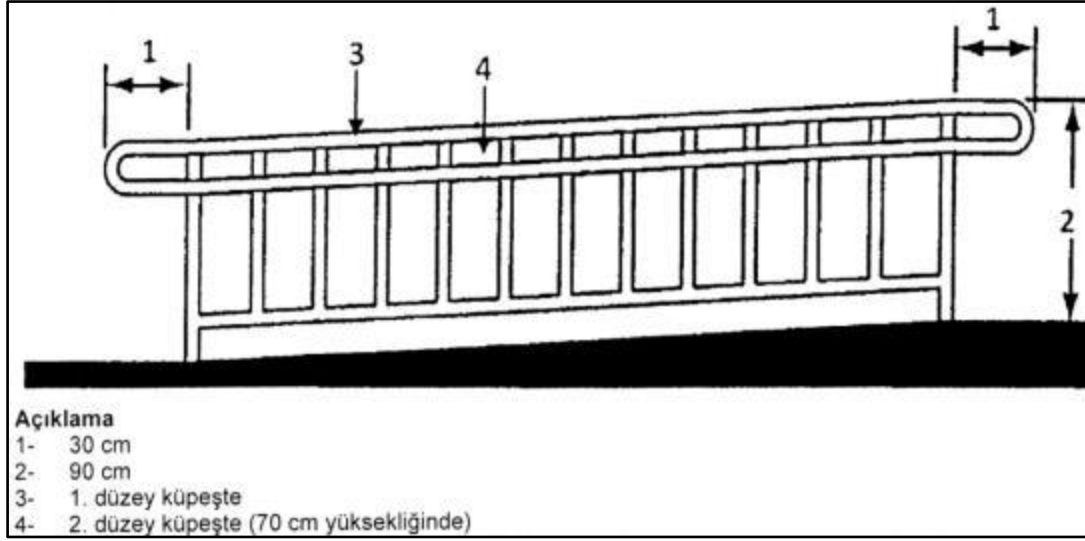
Şekil 4.33. Kaldırım üzerinde üç yönde eğime sahip rampa (TS 12576, şekil 23)

Korkuluk düzenlemeleri

* Rampaların yatay olarak 200 cm ve dikey 15 cm’den fazla olduğu durumlarda her iki yanda da korkuluk düzenlemesi yapılmalıdır.

* Genişliği 300 cm’yi aşan rampalarda orta noktada korkuluk düzenlenmelidir.

* Korkuluk üzerinde tutunmayı sağlayacak 32-40mm çapında yuvarlak kesitli küpeşterler bulunmalıdır. Küpeşterler iki sıra halinde, korkuluklar üzerinde ve zeminden yüksekliği 70-90 cm aralığında olmalıdır (Şekil 4.34).

Şekil 4.34. İdeal korkuluk ve küpeşte tasarımı (TS 9111, şekil 24)

* Korkuluklar rampadan asgari 30 cm önce başlatılmalı ve asgari 30 taşacak şekilde sonlandırılmalıdır.

* Küpeşterin tasarımında kolay tutunulabilen ve az görebilen engelli bireylerin fark edebilmesi için, arka zemindeki renklere kontrast olacak şekilde, zıt renklerde malzemeler tercih edilmelidir.

4.2.4. Engelliler için otopark düzenlemeleri

Engelli bireyler, toplu taşıma ağının yaygın olmadığı ve toplu taşıma araçlarının henüz engelli kullanımına uygun hale getirilemediği küçük yerleşim birimlerinde çoğunlukla kendilerine veya ailelerine ait özel araçlarla seyahat edebilmektedir. Bu noktada yaşanan çevre içerisinde engelli bireylerin araçları için ayrılmış özel otopark düzenlemelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

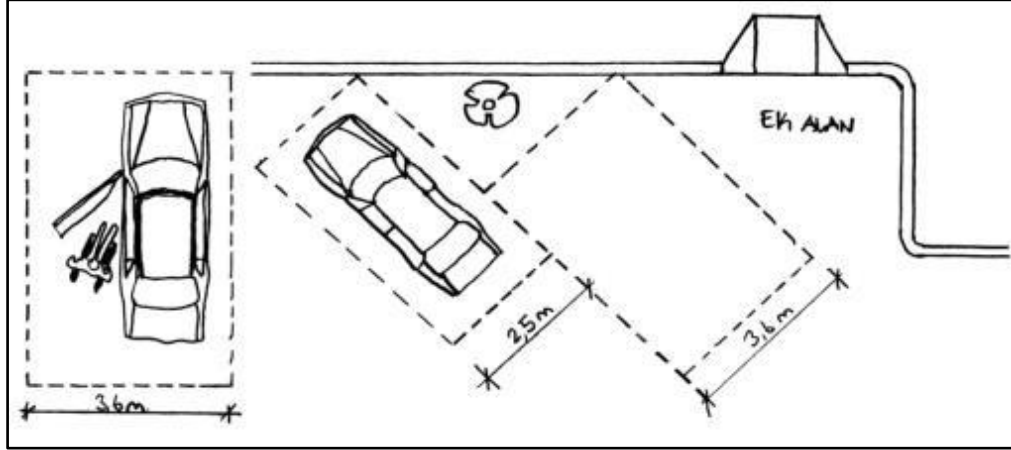
5378 sayılı kanun kapsamında yerel yönetimlerin toplu taşıma araçlarını engelli kullanımına uygun hale getirme görevinin yanında, engelli bireylere ait özel araçlar için otopark düzenleme zorunluluğu da bulunmaktadır.

Engelli araçlar için otopark tasarımında dikkat edilmesi gerekenler (TS 9111 –TS 12576 göre düzenlenmiştir)

* Bir otopark alanı düzenlemesinde toplam otopark sayısının %5'i kadar engelli araçları için ayrılmış otopark düzenlemesi yapılmalıdır.

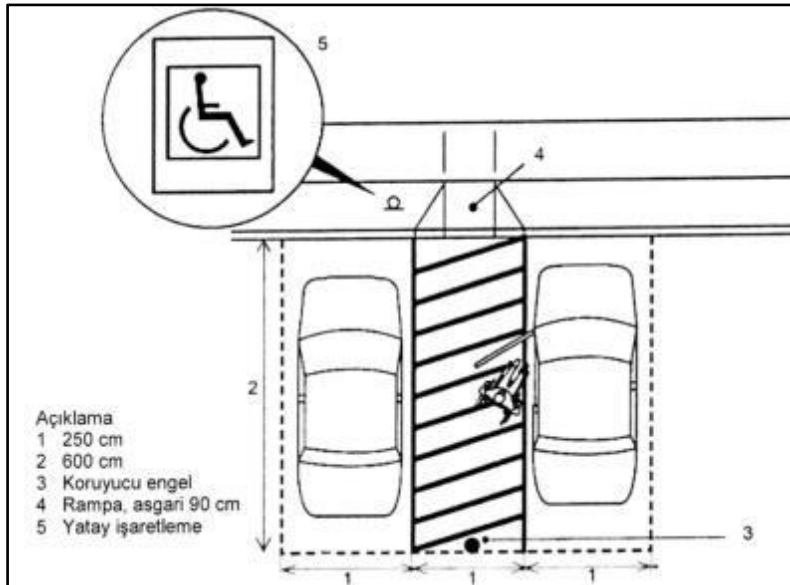
* Engelli araçları için ayrılan otoparklar bina girişlerine en yakın noktalarda seçilmelidir.

* Engelli bir bireyin rahatlıkla park yapıp araçtan çıkabilmesi için gerekli mesafe; enine araç boyu olan 240 cm ve engelli araç manevra mesafesi olan 120 cm toplanarak bulunan en az 360 cm'dir. Boyuna ise standart araba park yeri ölçüsü olan 480 cm -600 cm aralığı bırakılmalıdır (Şekil 4.35).

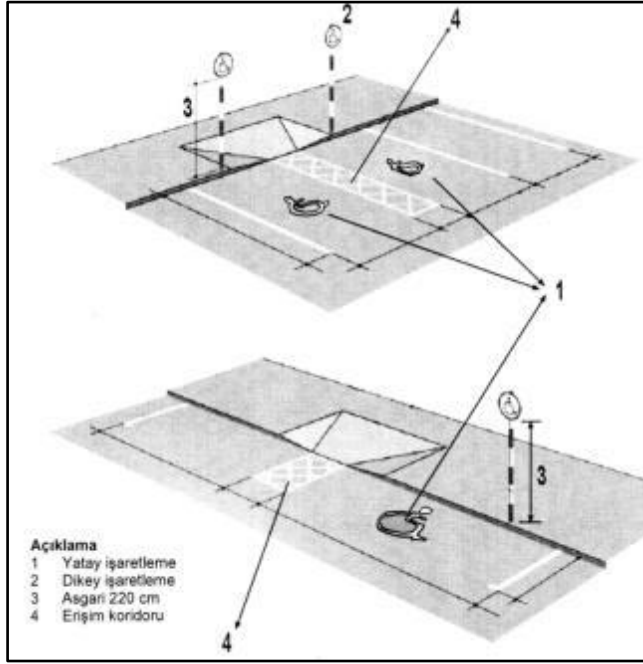
Şekil 4.35. Engelli araç otoparkı tasarımında gerekli mesafeler (BM, 2004)

* Mevcut otoparkların engelli araç kullanımına uygun hale getirilmesi de mümkündür. Bu amaçla herhangi bir otopark yeri babalar ile kapatılarak, diğer iki otopark için engelli manevra alanı ve erişim koridoru haline getirilir (Şekil 4.36).

Şekil 4.36. Mevcut otoparkların engelli kullanımına uygun hale getirilmesi.(TS 12576, şekil 55)

* Açık otoparklarda zeminde, kapalı otoparklarda zeminde, duvarda ve tavana asılı halde engelli park yeri işareti konulmalıdır. Engelli araç kullanıcılarını yönlendiren levhalar en az 220 cm yükseklikte olacak şekilde park alanının tamamına eksiksiz olarak yerleştirilmelidir (Şekil 4.37).

Şekil 4.37. Engelli araç otoparkı işaretlemeleri (TS 12576, şekil 53)

* Engelli otopark düzenlemeleri sadece park alanı içerisinde değil aynı zamanda sokak ve cadde üzerinde uygun yerlerde de düşünülerek engelli bireylerin ulaşım standartları yükseltilmelidir (Resim 4.6).

Resim 4.6. Belçika, Leuven kentinde sokak üzerinde engelli otoparkı (yazarın arşivinden)

4.2.5. Görme engelliler için hissedilebilir yüzey-Braille alfabeli harita uygulamaları

Görme engelli bireyler için çevrede yön bilgileri ve muhtemel tehlikelere karşı uyarıları belirterek, onlara rehberlik eden düzenlemelere hissedilebilir yüzey uygulamaları denilmektedir. Hissedilebilir yüzey uygulamaları; görme engelli bireylerin yanı sıra az görebilen kullanıcılar için de rehberlik etmektedir. Ayrıca bu uygulamalar sayesinde görme engelli bireyler yardım almadan kent içerisinde istedikleri noktaya kolaylıkla ulaşabilmekte ve yol güzergâhında karşılaşılabilecekleri muhtemel engel ve tehlikelere karşı bilgi sahibi olabilmektedirler.

Dünyada ilk defa 1965 yılında Japonya’da uygulanan hissedilebilir yüzeyler, ülkemizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın 2011 yılında Hissedilebilir Yüzey Çalıştayını değerlendirme raporlarında gündeme gelmiştir. Uygulama TS 12576 standardında ilk defa kabartmalı yüzey olarak tanımlanmıştır. 14 Haziran 2012 tarihinde TSE İnşaat İhtisas Grubu tarafından; TS ISO 23599 “*Görme Özürlü ve Az Görenler İçin Yardımcı Mamuller – Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri*” standardı hazırlanmıştır. Ayrıca daha sonra TS ISO 23599 standardının uygulamasına yönelik tamamlayıcı olarak TS 13536 standardı hazırlanmıştır. Ülkemizde uygulamasına oldukça geç başlanılmasına rağmen kentlerimizde hissedilebilir yüzey uygulamaları hızla artmakta ve yerel yönetimler konuya hassasiyetini artırmaktadır.

Hissedilebilir yüzey uygulama tipleri (TS ISO 23599 –TS 13536’ya göre düzenlenmiştir)

Hissedilebilir yüzey uygulamaları üç farklı tip üründen meydana gelmektedir;

1. Kılavuz İz (Kılavuz İz, takip izi, takip yüzeyi, kılavuz yüzey de denilmektedir)
2. Uyarıcı Yüzey (Uyarıcı iz, uyarı yüzeyi veya paralel diziliimli uyarıcı yüzey)
3. Eliptik Yüzey (Eliptik uyarıcı yüzey de denilmektedir)

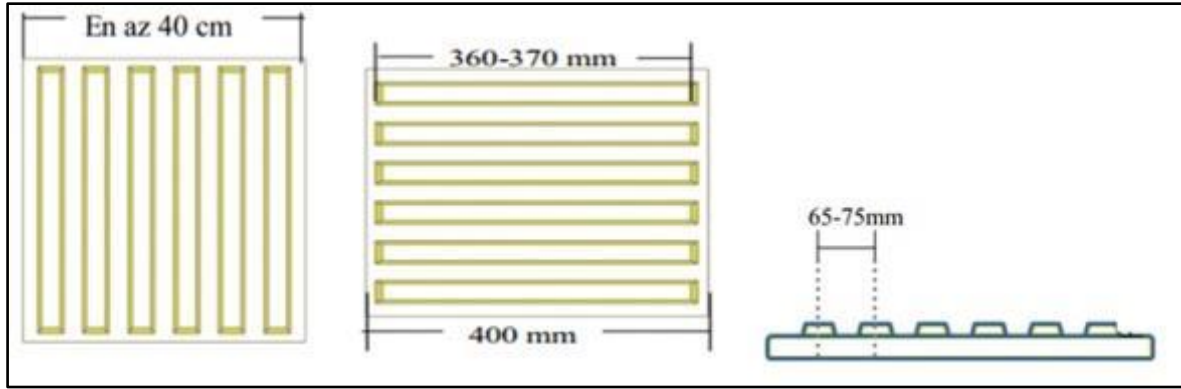
Kılavuz iz

Kılavuz iz, yürüyüş güzergâhını belirleyen ve en çok kullanılan tiptir. Kılavuz iz, engelli bireyler için önlerinde herhangi bir engel veya tehlike bulunmadığı, güvenle yollarına devam edebilecekleri anlamı taşımaktadır. Hem iç mekânda hem de dış mekânlarda kullanılmaktadır. Kılavuz iz, birbirine paralel dizilmiş çubuklardan meydana gelmektedir (Şekil 4.38).

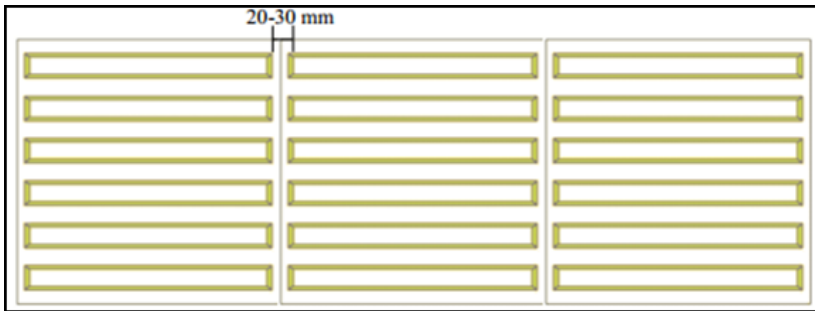
Şekil 4.38. Kılavuz iz (Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı II, 2011. sayfa 4)

* Yerel yönetim sorumluluğundaki kentlerin sokak trotuar düzenlemelerinde kılavuz iz en az 400 x 400 mm ölçülerinde kullanılmalıdır. 400 x 400 mm ölçülerinde üretilen kılavuz iz yüzeyinde, üst bölümleri düz ve yanları pahlandırılmış olmak üzere 6 adet sıralı çubuk bulunmalıdır. Paralel çubukların eksen aralıkları 65-75 mm ve çubukların sırt uzunluğu 360-370 mm aralığında olmalıdır (Şekil 4.39.).

Şekil 4.39. Kılavuz iz Ölçüleri (Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı II, 2011. sayfa 4)

* Kılavuz yüzeyler paralel çubuklar yürüyüş yönüyle aynı yönde olacak şekilde ve çubuklar arasında 20-30 mm drenaj mesafesi kalacak şekilde (Şekil 4.40.) uygulanmalıdır.

Şekil 4.40. Kılavuz iz uygulaması (Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı II, 2011. sayfa 4)

Kılavuz iz uygulaması termo plastik poliüretan, metal ve beton gibi farklı malzemelerden imal edilmiş şekilde yapılabilir (Resim 4.7, 4.8, 4.9.).

Resim 4.7. Sivas Belediyesi tarafından yapılan beton malzemeden kılavuz iz uygulaması (yazarın arşivinden)

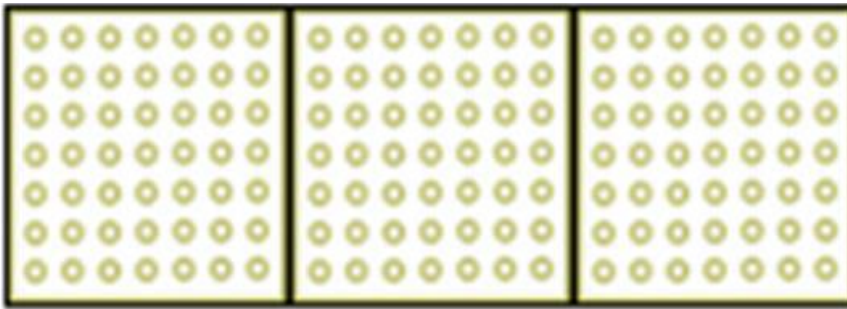
Resim 4.8. Alüminyum alaşımlı metal kılavuz iz örneği Leuven / Belçika (yazarın arşivinden)

Resim 4.9. Sivas Havaalanında termo plastik poliüretan malzemeden kılavuz iz uygulaması (yazarın arşivinden)

Uyarıcı yüzey

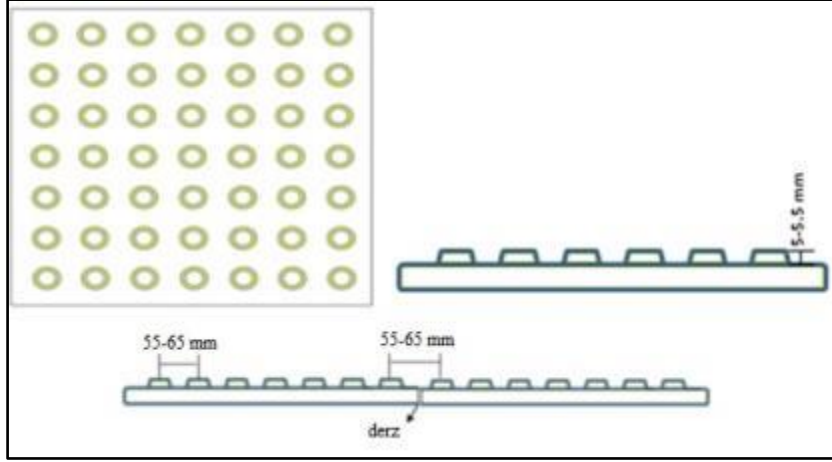
Uyarıcı yüzey görme engelli kullanıcılar için herhangi bir seviye farklılığının, yön değişiminin veya engelin uyarıcısı anlamındadır. Yaya geçidi, merdiven başlangıcı, kent mobilyası gibi seviye farkı ve engel oluşturan yerlerin başlangıç ve bitişlerinde uyarıcı yüzey uygulaması yapılarak, görme engelli bireylerin durması veya kontrollü yavaşlaması sağlanır. Uyarıcı yüzey kesik kubbe şeklinde kabartmalı yüzeylerden oluşmaktadır (Şekil 4.41).

Şekil 4.41. Uyarıcı yüzey (Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı II, 2011)

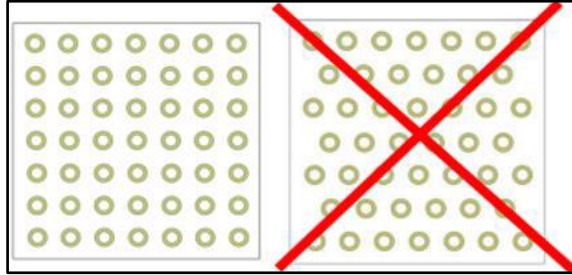
* Uyarıcı yüzey en az 400 x 400 mm ölçülerinde olmalıdır. Bazı durumlarda 600x600 mm’de üretilebilmektedir. 400 x 400 mm olarak ölçülendirilmiş uyarıcı yüzey

üzerinde 7 x 7 toplam 49 adet kesik koni bulunmalıdır. İki koni arası uzaklık derzler dâhil olmak üzere 55 – 65 mm olmalıdır. Konilerin yüksekliği 5-5,5 mm olmalıdır. (Şekil 4.42).

Şekil 4.42. Uyarıcı yüzey derz ve koni ölçüleri(Hissedilebilir Yüzey Çalıştay II, 2011)

* Uyarıcı yüzeyi oluşturan koniler paralel şekilde sıralanmalı, karmaşık şekilde düzenlenmemelidir (Şekil 4.43, Resim 4.10).

Şekil 4.43. Uyarıcı Yüzey koni dizilimi (Hissedilebilir Yüzey Çalıştay II, 2011)

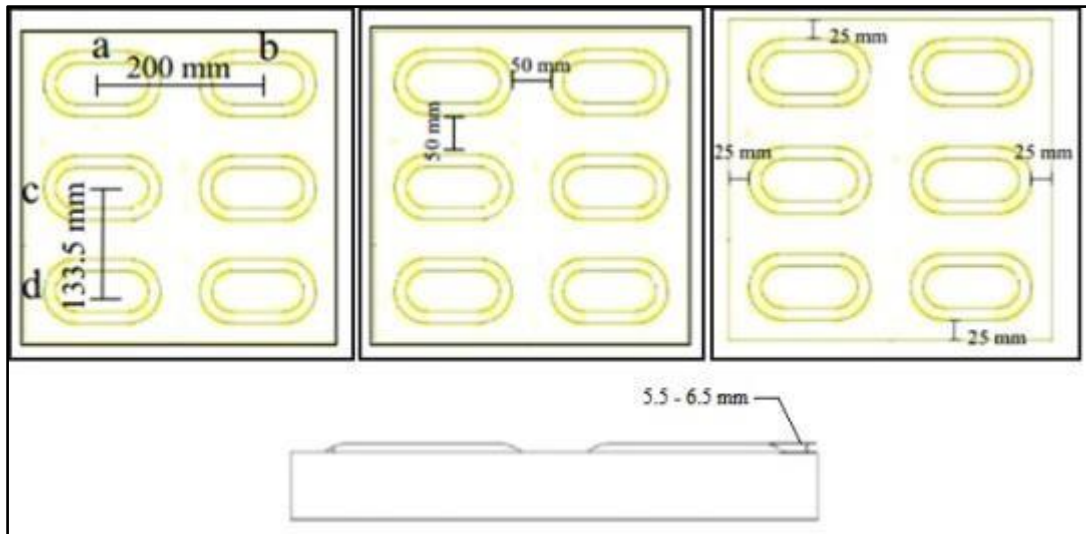
Resim 4.10. Farklı malzemelerden üretilmiş uyarıcı yüzey örnekleri (yazarın arşivinden)

Eliptik yüzey

Eliptik yüzey, görme engelli bireyler için hemzemin geçit ve raylı sistem peronlarında trene yaklaşım sınırı uyarısı olarak kullanılmaktadır. Eliptik yüzey; metro, tramvay ve tren istasyonları peronlarında uygulanmakta olup, engelli kullanıcıları kot farkının olduğu yerler hakkında bilgilendirmektedir. Eliptik yüzey, paralel dizilmiş ve elips formunda kabartılmış dokudan oluşmaktadır (Şekil 4.44).

* Eliptik yüzey 400 x 400 mm ve 600 x 600 mm ölçülerinde kullanılmaktadır. 400 x 400 mm ölçülerinde eliptik yüzey üzerinde, 6 adet elips formlu kubbe olmalıdır. Eliptik yüzeyde, elips formlu kubbeler paralel dizilmeli, eksenleri arası ölçüler 200 mm ve 133,5 mm olmalıdır. Kubbeler arası ölçüler 50 mm ve kubbelerin kenara olan uzaklığı 25 mm olmalıdır (Şekil 4.44.). Elipslerin zeminden yüksekliği 5,5 – 6,5 mm aralığında olmalıdır (Şekil 4.44).

* Eliptik yüzey, uygulanmasına en fazla titizlik gösterilmesi gereken hissedilebilir yüzey tipi konumundadır. Metro ve tramvay istasyonlarının genellikle erişilebilirlik standartlarına uygun halde tasarlanması, engelli bireylerin metro ve tramvay kullanımını artırmaktadır. Yoğun kullanıma maruz kalması muhtemel durumda olan eliptik yüzeylerin uygulamasında; seviye farkı oluşmaması, yüzeye tam yapışma sağlanması ve uygun mesafede yer alması hususlarına özen gösterilmelidir. Engelli kullanıcıların tren yoluna güvenli mesafede kalabilmesi noktasında uygulamalar düzenli periyotlarda kontrol edilmeli ve deforme olan malzemeler acilen yenilenmelidir (Resim 4.11).

Şekil 4.44. Eliptik yüzey ölçüleri (Hissedilebilir Yüzey Çalıştay II, 2011)

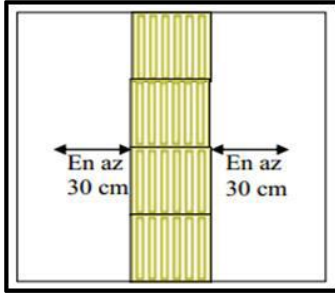
Resim 4.11. Tren yolu kenarında eliptik yüzey uygulaması
(www.hissedilebiliryurumeyuzeyi.com)

Hissedilebilir yüzeylerin uygulama şekilleri

Hissedilebilir yüzeylerin projelendirilmesi ve uygulaması sırasında dikkat edilmesi gereken en önemli nokta devamlılıktır. Hissedilebilir yüzey uygulamasının bazı noktalarda deformasyonu, kesintiye uğraması veya yanlış uygulanması engelli bireyler için erişilebilirliğin sağlanamamasına yol açmaktadır.

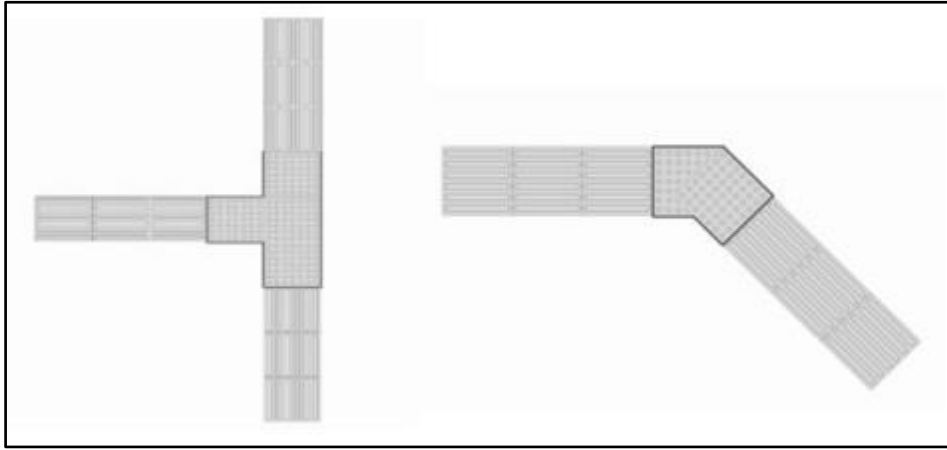
Hissedilebilir yüzeylerin görme engelli bireyler için ifade ettiği anlamları iyi bilerek, doğru yerlerde doğru tipte yüzey seçimi yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda sıklıkla karşılaşılan farklı durumlarda mimari düzenlemenin ve yüzey seçiminin nasıl olması gerektiği, farklı örneklerle aşağıdaki şekilde açıklanmıştır;

Tretuvar üzerinde en az 400x400 mm ölçülerinde kılavuz iz uygulaması tercih edilmeli, kılavuz iz yürüyüş yoluna paralel yerleştirilmeli ve her iki yanında en az 30 cm boşluk kalacak şekilde temiz açıklık bırakılmalıdır (Şekil 4.45).

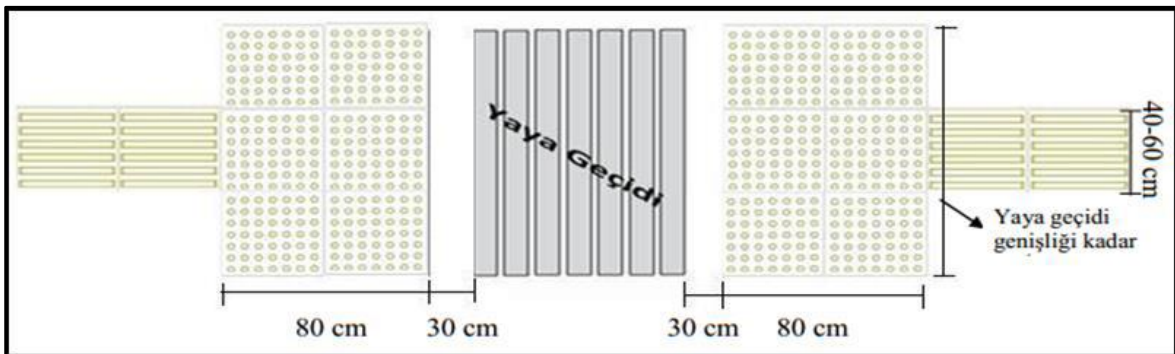
Şekil 4.45. Tretuvar üzerinde kılavuz iz uygulaması (HYÇ II, 2011)

Hissedilebilir yüzey uygulamalarında kılavuz iz, yön değişikliği sırasında sonlandırılarak, dönüş noktalarında uyarıcı yüzey konulmalıdır. Bu geçişler sürekliliğini korumalı ve mantıklı olarak tasarlanmalıdır (Şekil 4.46, Resim 4.12).

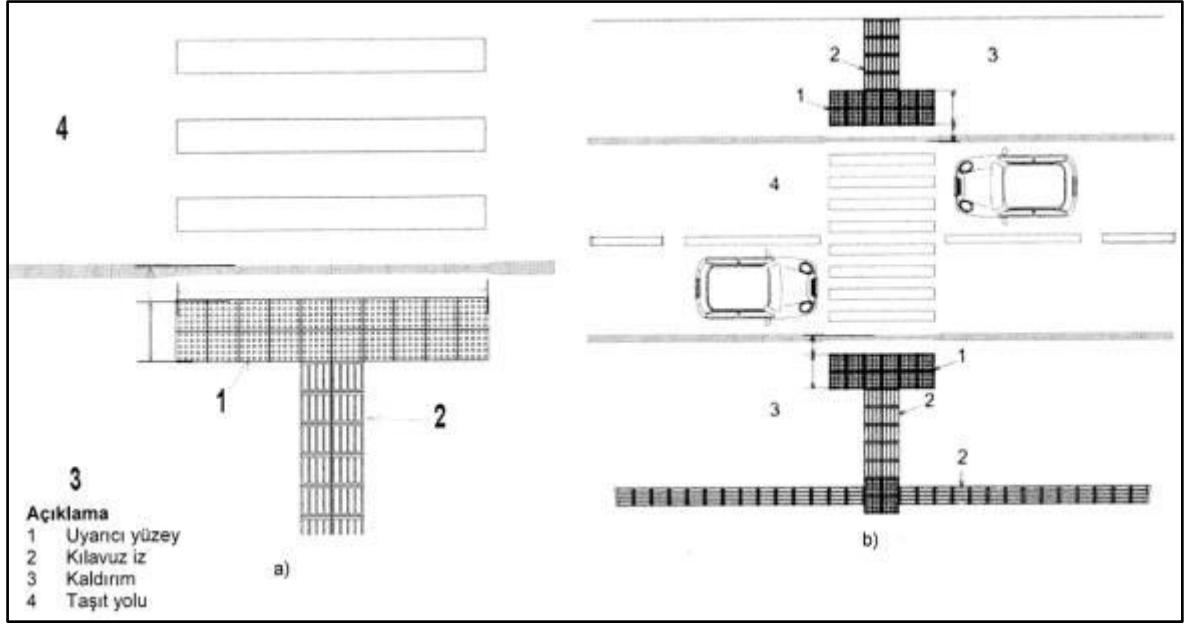

Şekil 4.46. Hissedilebilir yüzey uygulamalarında 90° ve 135° dönüşler (Yeğnidemir, 2013)

Yaya geçitlerinde karşılıklı olarak en az iki sıra 400 x 400 mm uyarıcı yüzey uygulaması yapılmalıdır. Kılavuz izler ile yaya geçidi arasında 30 cm boşluk bırakılmalıdır. Kılavuz izler yaya geçidi genişliği boyunca uygulanmalıdır (Şekil 4.47, 4.48).

Şekil 4.47. Yaya geçitlerinde hissedilebilir yüzey uygulamaları (HYÇ II, 2011)

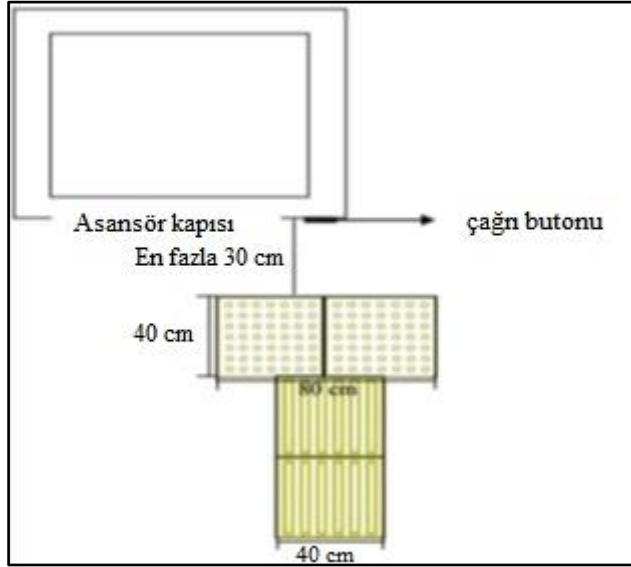

Şekil 4.48. Yaya geçitleri ve tretuvarda hissedilebilir yüzey uygulamaları (TS 12576, Şekil 35)

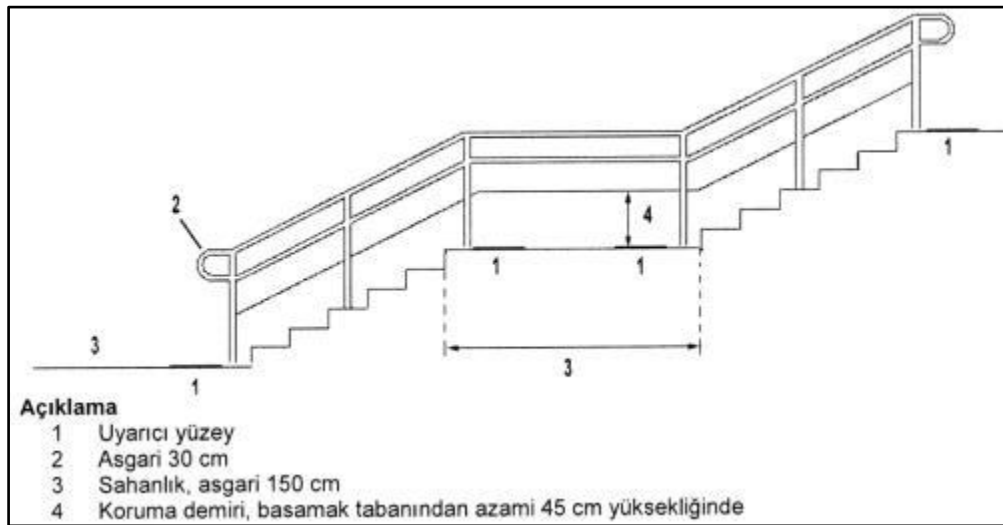
Resim 4.12. Sivas Belediyesi yaya geçidinde hissedilebilir yüzey uygulaması (yazarın arşivinden)

Asansör girişlerinde çağrı butonuna ulaşım sağlayacak şekilde en fazla 30 cm uzaklıkta, uyarıcı yüzey uygulaması yapılmalıdır. Kılavuz izler asansör önünde uyarıcı yüzeye bağlanarak asansör girişinde görme engelli bireylerin, sesli uyarıları alabileceği mesafede yavaşlamasını sağlayacak şekilde konumlandırılmalıdır (Şekil 4.49).

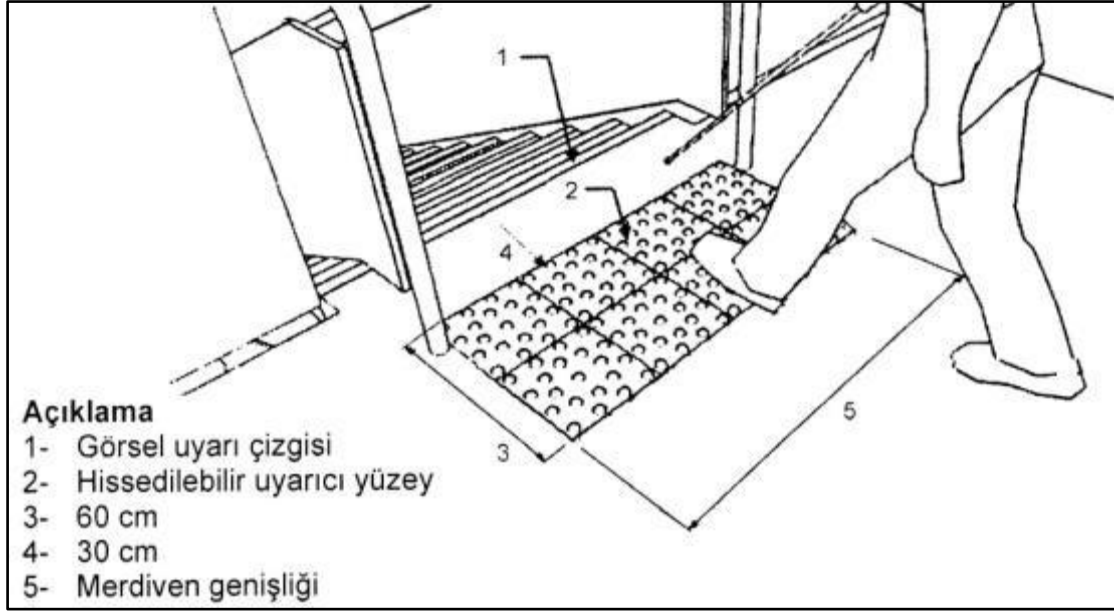

Şekil 4.49. Asansör önünde hissedilebilir yüzey uygulamaları (HYÇ II, 2011)

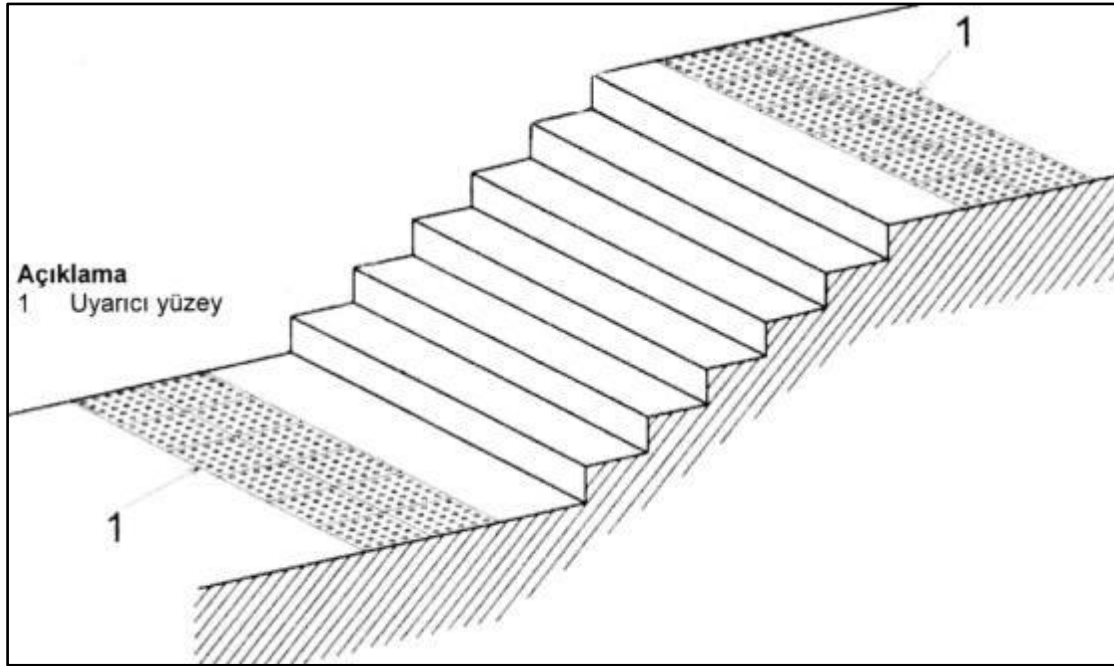
Merdiven başlangıç ve bitişlerinde uyarıcı yüzey uygulanarak seviye farkı uyarısı yapılması gerekmektedir. Uyarıcı yüzeyler en az 60 cm genişliğinde olmalıdır. Ara sahanlık olan bölümlerde sahanlık başlangıç ve bitişlerinde 60 cm genişliğinde uyarıcı yüzey uygulanmalıdır (Şekil 4.50, 4.51, 4.52).

Şekil 4.50. Merdivenlerde hissedilebilir yüzey uygulaması kesiti (TS 12576, Şekil 25)

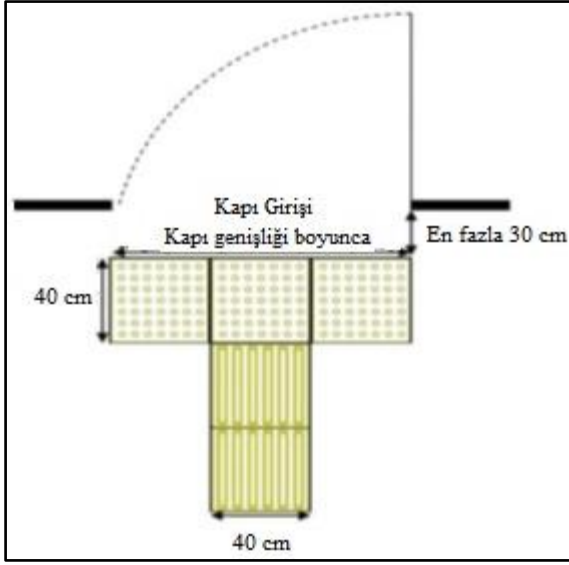

Şekil 4.51. Merdiven başlangıcında uyarıcı yüzey (TS 9111, Şekil 56)

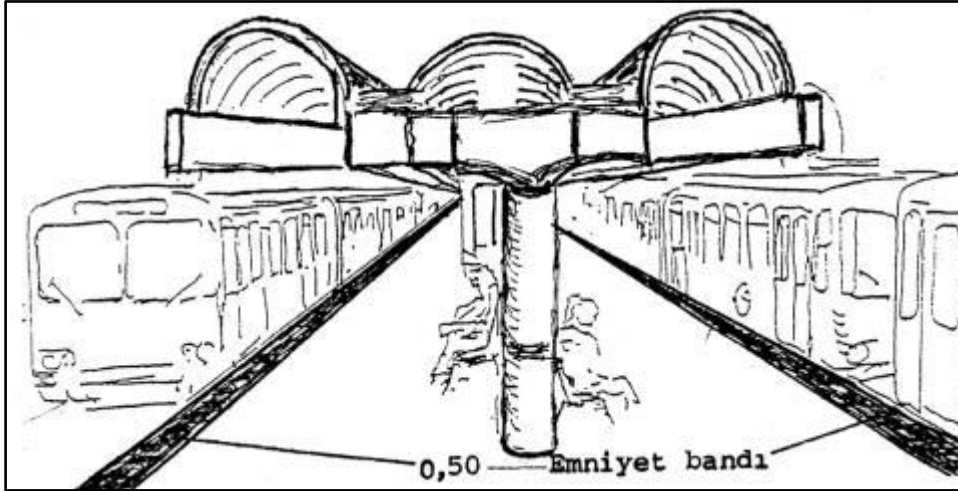
Şekil 4.52. Merdiven başlangıç ve bitiminde uyarıcı yüzey (TS 12576, Şekil 27-b)

Kapı girişlerinde kapı genişliği boyunca 400 x400 mm ölçüsünde uyarıcı yüzey, kapıdan en fazla 30 cm uzaklıkta uygulanmalıdır. Kılavuz yüzeyler kapı orta noktası aks hizasında uyarıcı yüzeylere bağlanmalıdır (Şekil 4.53).

Şekil 4.53. Kapı girişlerinde hissedilebilir yüzey uygulamaları (HYÇ II, 2011)

Metro, tramvay ve tren istasyonlarında peron bitiminden başlamak üzere en az 50 cm uyarı bandı yapılmalıdır (Şekil 4.54). Eliptik yüzey uygulamaları peronların raylı sistem yolu ile birleştiği bitim yerlerinde ve peron boyunca 600 mm genişliğinde uygulanmalıdır.

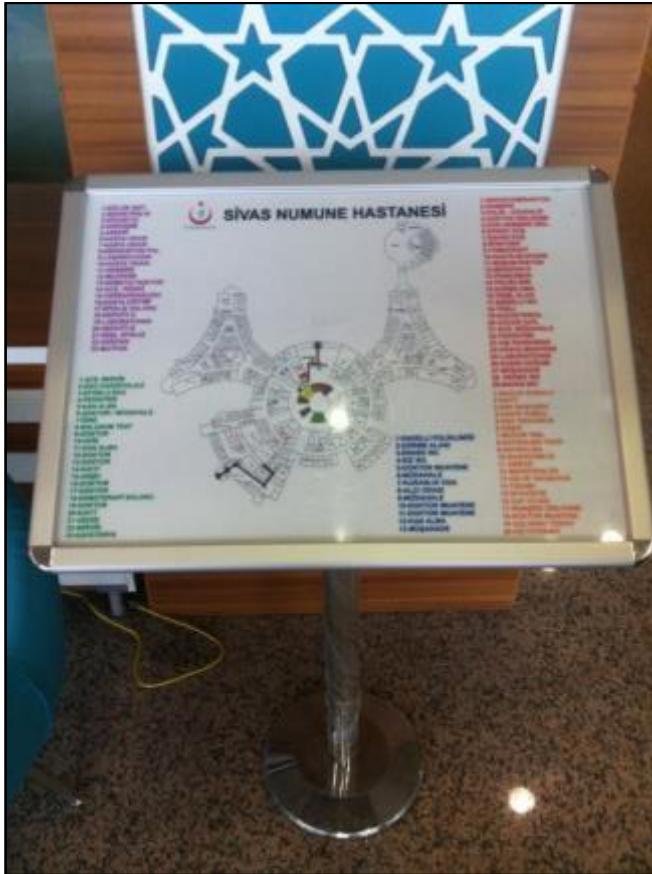
Şekil 4.54. Raylı sistem istasyonu peronlarında eliptik yüzey uygulaması (TS 12460, Şekil 42-b)

Braille alfabeli harita düzenlemesi

Hissedilebilir yüzey uygulamaları, Braille alfabeli harita ile birlikte yapılmadığında tek başına bir çözüm ifade etmemektedir. Braille alfabeli harita, görme engelli bireylerin mekânı algılaması ve gitmek istediği yere en kısa yoldan ulaşabilmesi için son derece önemli bir detay konumundadır. Kabartmalı ve Braille alfabeli haritalar pano şeklinde düzenlenerek bina girişlerinde kolay ulaşılabilen merkezi bir noktaya yerleştirilmelidir.

Braille alfabeli haritalar görme engelli bireylerin, hissedilebilir yüzey üzerinde deneme-yanılma yöntemi yerine, önceden harita üzerinde inceleme yaparak en kısa yoldan ilerleme yoluyla yönlerini bulmalarını sağlamaktadır (Resim 4.13, 4.14).

Braille alfabeli haritaların otogar, havalimanı, tren, metro ve tramvay istasyonları, okul, belediye binası, valilik binası, banka, hastane gibi önemli yapılarda bulundurulması gerekmektedir.

Resim 4.13. Sivas Numune hastanesinde Braille alfabeli kabartmalı harita örneği (yazarın arşivinden)

Resim 4.14. Sivas Havaalanında Braille alfabeli kabartmalı harita örneği (yazarın arşivinden)

Sivas Ölçeğinde Engelliler İçin Olumlu ve Olumsuz Mimari Düzenlemeler

Sivas Fidan Yazıcıoğlu Hanımlar Kültür Merkezi incelemesi

Sivas Fidan Yazıcıoğlu Hanımlar Kültür Merkezi, birçok farklı işlevi barındıran yapısı ile engelli bireylerin sosyalleşmesine katkı sunmakta olan önemli yapılardan birisidir.

Sivas il merkezinde yerel yönetim tarafından yapımı gerçekleştirilen kültür merkezi binasında, engelli bireyler için çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Bina girişinde engelli kullanıcılara özel 2 adet otopark yer almaktadır. Engelli araç kullanımı için ayrılan iki adet otopark standartlarına uymamakta ve bilinçsiz kullanıcılar tarafından işgal edilmektedir (Resim 4.15). Otopark alanında tekerlekli sandalye kullanıcısı için gerekli manevra alanının bulunmaması ve otopark alanının engelsiz araç kullanıcıları tarafından işgal edilmesi olumsuz durum olarak değerlendirilmektedir.

Resim 4.15. Hanımlar Kültür Merkezi otopark rneği (yazarın arşivinden)

Bina girişinde engelli otoparkına yakın noktada %6 eğime sahip engelli rampası ile yayaların binaya erişimi sağlanmakta olup, bu durum olumlu olarak değeriendirilmektedir (Resim 4.16).

Resim 4.16. Hanımlar Kültür Merkezi bina girişinde engelli rampası rneği (yazarın arşivinden)

Bina içerisinde iki adet asansöre de engelli erişimi mevcut durumda olmakla birlikte, her iki asansörde de kapı mesafesi tekerlekli sandalye geçişine uygun niteliktedir. Asansörlerin tekerlekli sandalyeli geçişine uygun olması olumlu bir durumken (Resim 4.17, 4.18), asansörlerin kontrol panosu ve bulunduğu konum görme engelli bireylerin kullanımına ve tekerlekli sandalyeli kullanıcının erişimine uygun değildir. Görme engelli kullanıcıların düşünülmemiş olması olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir (Resim 4.19, 4.20).

Resim 4.17. Hanımlar Kültür Merkezi tekerlekli sandalyeli kullanımı için uygun asansör örneği (yazarın arşivinden)

Resim 4.18. Hanımlar Kültür Merkezi uygun asansör örneği (yazarın arşivinden)

Resim 4.19. Hanımlar Kültür Merkezi uygun asansör kapı genişliği (yazarın arşivinden)

Resim 4.20. Hanımlar Kültür Merkezi erişim mesafesinde olmayan kontrol panosu (yazarın arşivinden)

Bina içerisinde mevcut kot farklılıkları, tekerlekli sandalyeli bireylerin yardım almadan erişim sağlayabileceği şekilde platformlar ile çözümlenmiş olup, bu durum engelli erişimi için olumlu bir çözümlerdir (Resim 4.21).

Resim 4.21. Hanımlar Kültür Merkezi engelli platformu örneği (yazarın arşivinden)

Bina içerisinde engelli kullanıcılar için özel WC tasarlanmıştır. Engelli WC bulunması, kapı yönünün dışa açılır halde doğru çözümlenmesi ve özel lavabo kullanılması olumlu durumlar olarak değerlendirilmektedir.

Fakat engelli WC tekerlekli sandalyeli kullanıcılar için erişilebilir durumda değildir. WC alanı girişinde bulunan mermer eşik uygulaması (Resim 4.22) ve WC girişinde bulunan kot farkı erişilebilirliği bozmaktadır (Resim 4.23).

WC girişlerinde bulunan kot farklılıkları ve eşik uygulamaları, sadece tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler için değil, aynı zamanda görme engelli ve diğer engel gruplarındaki bireyler için de tehlike arz ettiğinden tercih edilmemesi gerekmektedir.

Resim 4.22. Hanımlar Kültür Merkezi engelli WC  ncesi e ik  rne i (yazarın arşivinden)

Resim 4.23. Hanımlar Kültür Merkezi engelli WC girişinde kot farkı  rne i (yazarın arşivinden)

Ayrıca kamu kurumlarının büyük  o unlu unda karşılaşılan, engelli WC'lerin depo olarak kullanılması problemi kültür merkezinde de mevcuttur. Engelli WC'ler sürekli açık tutulmalı ve tekerlekli sandalye manevra alanı için içerisinde başka malzemeler bulundurulmamalıdır (Resim 4.24).

Resim 4.24. Depo olarak kullanılan engelli WC problemi örneği (yazarın arşivinden)

Resim 4.25. Bina içerisinde eksik olan hissedilebilir yüzey uygulaması (yazarın arşivinden)

Kültür merkezi içerisinde hissedilebilir yüzey uygulaması ve Braille alfabeli harita çözümlerine rastlanılmamaktadır. Engelli bireylerin de yoğun olarak kullandığı kültür merkezinde bu durum olumsuz olarak karşılanmaktadır (Resim 4.25)

Sivas Otobüs Terminali incelemesi

Sivas şehirlerarası otobüs terminali engelli kullanıcıların il dışına seyahatleri sırasında sıklıkla kullandıkları önemli binalardan birisidir. Sivas otobüs terminal binası girişinde bulunan rampaların tekerlekli sandalye kullanımına uygun olmadığı görülmektedir (Resim 4.26).

Resim 4.26. Sivas otobüs terminali girişinde rampa örneği (yazarın arşivinden)

Terminal binasında engelli bireylerin kullanımına sunulmuş özel bir WC mevcuttur. Fakat engelli WC konumu, ölçüleri ve seçilen aparatları ile standartlara uymamaktadır. Engelli WC ye erişimi sağlayan koridor üzerinde bir kolon yerleştirilerek geçiş kısıtlanmış (Resim 4.27) ve WC içerisinde manevra için gerekli olan 152,5 cm'lik daire alanı sağlanamamıştır.

Tekerlekli sandalyeli kullanıcı için uygun lavabo tipinin seçilmesi ve uygun yüksekliğe yerleştirilmesi olumlu olarak değerlendirilirken, seçilen batarya, ayna, klozet ve tutamaklar standartlara uymadığından olumsuz olarak değerlendirilmektedir (Resim 4.28)

Resim 4.27. Sivas otobüs terminalinde erişilemeyen engelli WC örneği (yazarın arşivinden)

Resim 4.28. Sivas otobüs terminali uygun olmayan batarya ve ayna seçimi (yazarın arşivinden)

Terminal binası tek katlı olarak projelendirildiğinden asansör çözümüne ihtiyaç duyulmamaktadır. Bina içerisinde bilet gişeleri, restoran, bekleme yerleri ve diğer işlemlere tekerlekli sandalyeli birey rahatlıkla ulaşabilmekte olup, bu durum olumlu olarak değerlendirilmektedir (Resim 4.29).

Resim 4.29. Tek katlı olarak çözümlenen Sivas terminal binası iç mekân görünümü (yazarın arşivinden)

Bina içerisinde ve çevresinde hissedilebilir yüzey uygulaması ve Braille alfabeli kabartmalı harita bulunmamaktadır. Görme engelli bireylerin bina içinde, peronlarda ve bina çevresinde erişilebilirliğinin sağlanamaması olumsuz durum olarak görülmektedir (Resim 4.30).

Resim 4.30. Sivas terminal binası peronlardan görünüm (yazarın arşivinden)

SONUÇ VE ÖNERİLER

İller Bankası A.Ş. 1933 yılından itibaren Türkiye'nin şehirleşmesi ve sürdürülebilir kalkınmasına destek olmayı amaç edinen, yerel yönetimleri güçlendirerek gerekli mali ve teknik desteği sağlamayı hedefleyen bir kurumdur. Yaşanabilir çevrenin ve marka şehirlerin oluşturulmasını ilke edinmiş bir kurum olarak, İller Bankası A.Ş. yaşadığımız çevrenin engelli bireylerin de özgür ve konforlu şekilde kullanımına uygun hale getirilmesi konusunda önemli sorumluluklar taşımaktadır. Nüfusun yaklaşık %12'sinin engelli bireylerden oluştuğu ülkemizde, İller Bankası; proje ve yapımını üstlendiği binalar, açık-kapalı alanlar ve çevre düzenlemeleri ile engelli bireyler için ulaşılabilir çevrenin oluşturulmasıyla doğrudan ilişkilidir. İmar planları hazırlayan, farklı fonksiyonlara sahip binaların proje ve uygulamalarını gerçekleştiren, kamusal açık alanlara ait düzenlemeleri hayata geçiren İller Bankası A.Ş. 5378 sayılı Engelliler Kanununun getirdiği görev ve sorumlulukları geniş perspektifte üstlenmiş durumdadır.

Tez çalışması kapsamında, 5378 sayılı Engelliler Kanununun kamu kurumlarının faaliyet alanında bulunan yapılarda zorunlu kıldığı mimari düzenlemeler incelenmiştir. Engelliler Kanununun sorumlu kıldığı kamu kuruluşlarından olan İller Bankası A.Ş.'nin faaliyet alanında bulunan yapılarda, gerekli mimari düzenlemeler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Aynı zamanda İller Bankasının çözüm ortağı konumunda bulunan yerel yönetimlerin konu ile ilgili farkındalığının sorgulanması amacıyla küçük çaplı iki adet anket çalışması düzenlenmiştir. Sivas ve Tokat illerine bağlı 20 farklı yerel yönetimde istihdam edilen teknik personeller üzerinde yapılan anketler sonucunda, yerel yönetimlerin konu ile ilgili farkındalığının yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmiştir. Anket katılımcılarının %55'lik kısmının Türkiye'de (Şekil 3.5) ve %30'unun yaşadığı il-ilçede (Şekil 3.6) yaşamını sürdüren engelli insan sayısı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %50'lik kısmı 5378 sayılı Engelliler Kanunu hakkında (Şekil 3.8) ve %55'lik kısmı da ilgili kanunun kamu kurumlarını ilgilendiren yasal zorunlulukları hakkında (Şekil 3.9) az ya da çok az seviyede bilgiye sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Engelliler için mimari düzenlemelerin ele alındığı TS 9111, TS 12460 ve TS 12576 standartları hakkında da katılımcıların %45'lik kısmının (Şekil 3.10) az ya da çok az bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

5378 sayılı Kanun her ne kadar erişilebilirliğin sağlanması adına mimari düzenlemeleri zorunlu kılıyor olsa da, mevzuatta belirtilen düzenlemelerin uygulamada karşılığı görülememektedir. Engelli bireylerin sosyal yaşama katılımını sağlayacak olan mimari düzenlemeler, İller Bankası A.Ş. ve yerel yönetimlerin faaliyet alanında bulunan bina ve açık alan düzenlemeleriyle büyük ölçüde kesişmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin farkındalığı ve konu ile ilgili doğru çözümleri hayata geçirmesi hayati önem taşımaktadır. Engelli bireylerin yaşadığımız çevrede yardım almadan, konforlu şekilde kamu kullanımına sunulan yapılara erişim sağlayabilmesi, etik gerekliliğin yanında yasal güvence altında bulunan ve sorumlularınca yerine getirilmesi gereken bir zorunluluktur. 2005 yılında yürürlüğe giren Engelli yasasının kamu kurumlarına mimari düzenlemelerin eksiksiz olarak yapılması için tanıdığı süre, 2018 yılı sonu itibariyle tamamlanacaktır. Bu önemli duruma rağmen, yapılan anketlerden de (Şekil 3.16, 3.17, 3.18) anlaşıldığı üzere, ülkemizde birçok kamu kurumunun idari binaları halen engelli erişilebilirliğini sağlayamamaktadır. Mağduriyet yaşayan engelli vatandaşların, sorumlu olan bütün kamu kuruluşları gibi İller Bankası A.Ş. ve yerel yönetimler hakkında da maddi-manevi tazminat davaları açması muhtemel durumdadır. Çalışma kapsamında erişilebilirliğin sağlanması için, hem etik gerekliliği yerine getirerek engelli bireylerin yaşam standardını yükseltecek, hem de İller Bankasını olumsuz sonuçlardan koruyabilecek mimari düzenlemelerin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili teknik bilgi ve veriler ortaya konulmuştur.

Çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda ve anketlerden elde edilen sonuçlar neticesinde, engelli erişilebilirliğini sağlayacak mimari düzenlemelerin nasıl yapılması gerektiğini ortaya koyan özet bir çalışmanın gerekliliği tespit edilmiştir. Engelliler için gerekli mimari düzenlemeler, Türk Standartları Enstitüsü tarafından hazırlanan standartlarda ayrıntı olarak ele alınmış olmasına rağmen, kamu kuruluşlarının yerine getirmesi gereken düzenlemeleri ele alan özet çalışmanın daha etkin sonuçlar verebileceği düşünülmüştür. Başbakanlık tarafından 2010 yılında yerel yönetimler için mimari düzenlemeler el kitabı hazırlanmış, fakat bu tarihten sonra Kasım 2011 yılında TS 9111 ve Haziran 2012’de TS 12576 standartları güncellenmiştir. Ayrıca yerel yönetimlerde çalışan teknik personellerin bu el kitabı ile ilgili bilinç düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Teknik personellerin mesleki etik gereği konu ile ilgili daha fazla hassasiyete sahip olmaları ve araştırmacı tutum sergilemeleri beklenirken, anketlerin çalışma grubunda bulunan teknik personellerin engellilerce erişilemeyen projeleri hayata geçirmekte oldukları tespit edilmiştir.

İller Bankası hizmet yöntemleri incelendiğinde, engelli mimari düzenlemelerine tam kontrollük yöntemi ile gerçekleştirilen işlerde daha fazla dikkat edildiği görülmüştür. Proje ve uygulaması Banka tarafından gerçekleştirilen işlerde, standartlara uygun engelli mimari çözümlerinin etkin biçimde hayata geçirildiği tespit edilmiştir. Müşterek kontrollük yöntemi ile gerçekleştirilen işlerde, projesi Banka tarafından hazırlanan işlerin uygulaması esnasında, yerel yönetimlerin engelli çözümlerini eksiksiz olarak uygulaması teşvik edilmektedir. İzleme yöntemi ile gerçekleştirilen işlerde ise projesi ilgili yerel yönetim tarafından hazırlanan işlerde, engelli çözümlerine hassasiyetin azaldığı ve uygulama sırasında bazı yanlışlıkların yaşandığı tespit edilmiştir. Bankanın sadece finansal destek sağlayarak teknik, mali ve hukuki sorumluluğu ilgili idareye ait olmak üzere hakediş ödemelerini vize ettiği işlerde, engelli mimari çözümlerine olan hassasiyetin, tam kontrollük işlerine göre daha düşük seviyede olduğu görülmektedir.

2010 yılı sonrasında konu ile ilgili dünya literatüründe de farklı yaklaşımlar ve hassasiyetler geliştirilmiştir. Örneğin “özürlü” kelimesi yerine “engelli” kelimesinin kullanılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca 2010 yılında yayınlanan çalışmalarda engelli bireylere özel ayrı WC, asansör gibi çözümler önerilirken, günümüzde “herkes için tasarım” felsefesi ön plana çıkmaktadır. Evrensel tasarım ilkeleri artık engelli bireyler için pozitif de olsa ayrımcılık yerine, mimari düzenlemelerin herkes için kullanılabilir olmasını önermektedir. Yapılan bir düzenlemenin engelli bireylere özel değil, engelli-engelsiz herkesin kullanabileceği ergonomiye sahip olması gereği vurgulanmıştır. Çalışma kapsamında bu hassasiyetler dikkate alınarak ve güncel TSE standartları doğrultusunda tasarım önerileri hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan mimari düzenlemeler konunun tasnif şekli ile farklılaşmış ve bir kamu binasında bulunması gereken engelli düzenlemeleri beş başlık altında özetlenmiştir. Engelli bireylerin rahatlıkla kullanabileceği standartlara uygun WC çözümleri, asansör ve platform çözümleri, rampa ve korkuluk düzenlemeleri, otopark düzenlemeleri ile hissedilebilir yüzey uygulamaları kapsamlı olarak ele alınmıştır. Konu başlıklarının belirlenmesinde ülkemizde çoğunlukla hassasiyet gösterilmeyen ve yanlış projelendirilen detaylar etkili olmuştur. 5378 sayılı kanunun zorunlu kıldığı halde, anketlerle tespit edildiği üzere; yerel yönetimlerin kamu binalarında eksik olan ve yerel yönetimlerde istihdam edilen teknik personellerin de hakkında teknik bilgilendirme ihtiyacı hissettiği mimari düzenlemeler seçilmiştir.

İller Bankası ve yerel yönetimlerde istihdam edilen teknik personeller için, proje ve yapım aşamasında binalarda engelli erişilebilirliğini sağlayabilecek kapsamda mimari düzenlemeleri; görsel, akılda kalıcı ve özet şekilde sunabilecek bir çalışma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Tez çalışmasının bu ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte olması ve İller Bankası A.Ş. ile yerel yönetimlerde görev yapan teknik personeller için doğru çözümleri içeren etkin kaynak olması amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular ve sonuçlarından yola çıkarak, İller Bankası A.Ş. faaliyet alanında bulunan yapılarda engelli düzenlemeleri hususunda getirilen öneriler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;

5378 sayılı Engelliler Kanunu kapsamında tekerlekli sandalyeli ya da görme engelli bir kullanıcının hiçbir yardım almadan İller Bankası envanterinde bulunan bütün bina ve açık alanlarda erişilebilirliğinin sağlanması yolunda gerekli düzenlemeler eksiksiz olarak yapılmalı, standartlara uymayan çözümler revize edilerek, düzenlemeler yasal süre içerisinde tamamlanmalıdır.

5378 sayılı Engelliler Kanununun zorunlu kıldığı mimari düzenlemelerin standartlara uygun şekilde ve zamanında hayata geçirilme durumu etkin şekilde denetlenmeli, hassasiyet gösteren yerel yönetimler ve bütün kuruluşlar teşvik edilirken, duyarsız kurumlara yaptırımlar uygulanmalıdır.

İller Bankasında istihdam edilen teknik personellerin 5378 sayılı Engelliler Kanunu kapsamında yapılması gereken mimari düzenlemeler hakkında bilgilendirilmesini sağlayacak etkinlikler düzenlenmeli, ulusal ve uluslararası konferans, sempozyum ve çalıştay gibi etkinliklere katılımları teşvik edilmelidir.

Projesi İller Bankası tarafından hazırlanan, müşterek denetim yolu ve tam kontrollük yolu ile hayata geçirilen işlerde proje aşamasında engelli çözümleri açısından ilgili standartlara uygun, eksiksiz projelerin üretilmesi sağlanmalı ve uygulama aşamasında engelli çözümleri eksiksiz olarak yerine getirilmelidir. İzleme yolu ile gerçekleştirilen işlerde yerel yönetimlerce hazırlanan projelerde standartlara uygun engelli çözümleri olmaması durumunda, doğru çözümleri içerecek şekilde proje ve uygulama revizyonu tavsiye edilmelidir.

Özellikle ilçe ve belde gibi teknik kapasitesi düşük olan yerel yönetimlerde istihdam edilen teknik personellerin, engellilerin yaşam standartlarını yükseltecek mimari

düzenlemelerin nasıl yapılması gerektiği konusunda kısa sürede teknik olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. Konu ile ilgili yasal mevzuata ve TSE standartlarına hâkim teknik personeller yetiştirilmelidir. İller Bankası A.Ş. düzenleyeceği etkinliklerle yerel yönetimlere bu hizmeti sağlamada öncü olmalıdır.

İller Bankası A.Ş. yerel yönetimleri engelli bireylerin de kullanımına olanak sağlayan toplu taşıma araçlarının alınması ve gerekli altyapının kurulması noktasında teşvik edici olmalıdır. Özel aparatlar taşıyan araçların alımında kredi oranlarının daha cazip hale getirilerek, eşit ulaşım hakkına hassasiyeti özendirici tutum sergilenmelidir.

Finansmanı hibe olarak İller Bankası A.Ş. yıllık karının %51'lik kısmından karşılanmakta olan kırsal projelerde, engelli mimari çözümlerine özen gösteren idarelere öncelik verilmelidir. Ayrıca 2023 marka kentler vizyonu kapsamında mevcut durumda %100 hibe olarak finansmanı karşılanmakta olan peyzaj, rekreasyon ve yeşil alan düzenlemesi projelerinde engelli çözümlerine eksiksiz olarak dikkat edilmeli ve uygulama aşamasında yerel yönetimlerin konu ile ilgili hassasiyetini teşvik edici tedbirler alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- ADA, Americans with Disabilities Act, Accessibility Guidelines for Buildings and Facilities.
- Akçalı, Ş. (2015). *Görme Engellilere Yönelik Tasarlanan Mekânların Erişilebilirlik Standartları Kapsamında İrdelenmesi: Görme Engelli Kütüphaneleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 52-57.
- Aköz, E. (2001). *Özürlü Kişilere Uyarlanmış Yapı* (Birinci Baskı), İstanbul: Cem Ofset, 32-40.
- American Disability Act (ADA) (2010). Americans with disabilities act accessibility guidelines, Washington: U.S. Architectural and Transportation Barriers Compliance Board.
- Arıcı, S. (2010). *Bedensel Engellilerin Turizm Sektöründen Beklentilerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 20-24.
- Artar, Y. ve Karabacakoğlu, Ç. (2003). Özürülerin Toplumsal Gelişimine Yönelik Proje Ortez ve Tekerlekli Sandalyenin Üretimi, *Milli Prodüktivite Merkezi Dergisi*, 7-21.
- Aysoy, M. (2004). *Avrupa Birliği Sürecinde Özürlüler Politikası* (Birinci Baskı), Ankara: Açık Kitapları, 69-73.
- Aytaç, S. (2005). İstihdam ve Koruma Alanı Yaratmak Üzere Özürlüler İçin Sosyal Yaşam Merkezi Projesi, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 49 (1), 125-158.
- Bekiroğlu, M. S. (1998). *Peyzaj Düzenlemelerinde Özürlülerin Kullanımlarıyla İlgili Sorunların Saptanması*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 32-34.
- Belir, Ö. (2009). *Mimari Erişilebilirlik Kılavuzu*, (Birinci Baskı), İstanbul: Özürlüler Vakfı Yayınları, 6-13.
- Bilir, Ş. (1986). Özürlü Olma Ne Demektir? Özürlü Çocukların Eğitimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 27.
- Birleşmiş Milletler (BM) (2004). Accessibility for the disabled a design manual for a barrier free environment, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Division for Social and Development.
- Braddock, D. ve Parish, S. L. (2001). *An Institutional History Of Disability*, (1. Baskı), New York: Sage Press, 11-68.
- Burcu, E. (1999). Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe-Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 83-103.

- Burcu, E. (2006). Özürlülük Kimliği ve Etkilemenin Kişisel ve Sosyal Söylemleri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 61-83.
- Çağlar, D. (1982). *Ortopedik Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri* (İkinci Baskı), Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:115, 41-42.
- Devlet Denetleme Kurumu (DDK) (2009). *2009/5 sayılı Denetleme Raporu*. Ankara: Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Enç, M., Çağlar, D., ve Özsoy, Y., (1975). Özel Eğitime Giriş, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, 49 (1), 15-16.
- Eryılmaz, B. (2000). *Kamu Yönetimi* (Birinci Baskı), İstanbul: Erkan Matbaacılık, 82-85.
- Fleischer, D. Z. ve Zames, F. (2001). *The Disability Rights Movement: From Charity To Confrontation*. (3. Baskı), Philadelphia: Temple University Press, 78-95.
- Goldsmith, S. (1976). Desinging For The Disabled Problems Of Conflicting Criteia, *MA (Contab) Riba Publicotions Limited London*, 70-75.
- Goldsmith, S. (1997). *Desinging For The Disabled. The New Paradigm (1.baskı)*, Oxford: Architectural Press, 85-89.
- Gökmen, F. (2007). Türkiye’de Özürlü Haklarının Gelişimi, *Öz-Veri Dergisi*, 4 (2), 12-42.
- Görmez, K. (2000). Demokratikleşme Açısından Merkezi Yönetim - Yerel Yönetim İlişkileri, *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 17-23.
- Gülmez, M. (2001). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi: Egemenlik İnsanındır* (Birinci Baskı), Ankara: Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 211-212.
- Gümüş, D. Ç. (2009). İngiltere, Japonya ve Türkiye’de Özürlülük Ve Erişilebilirlik. *Mimarlık Dergisi*, 347 (2), 55-68.
- Güngör, C. (2007). Alışveriş Merkezlerinin Engelliler İçin Erişilebilirlik Standartları Kapsamında İrdelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 95-131.
- Görsel: World Health Organisation (2001). *İnternational Classification of Functioning Disability and Health*. WHO: Geneva
- İller Bankası (1994). *Kuruluşundan Bugüne İller Bankası 1933 - 1993* (Birinci Baskı), Ankara: İller Bankası Vakıf Matbaası, 85-96.
- İller Bankası A.Ş. (2015) 2015 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara.
- İnternet: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, kurum hakkında. (2016).URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Feyh.aile.gov.tr%2Fkurumsa1%2Fkurum-hakkinda&date=2016-11-13>, Son Erişim Tarihi: 13.11.2016.

İnternet: Engelli wc kapısı iç yüzey için uygun panik barı. Arkitera.com. 2016-11-13.URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.arkitera.com%2Furun%2F249%2Fomni-panik-bar-mekanizma-ve-yangin-kapisi-aksesuarlari&date=2016-11-13>, Son Erişim Tarihi: 13.11.2016.

İnternet: Engelli wc için uygun tutunma barları. Trforumlar.com. 2016-11-13.URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.trforumlar.com%2Fengelsiz-yasam%2F3266-engelsiz-yasam-hayati-kolaylastiracak-banyo-tasarimlari.html&date=2016-11-13>, Son Erişim Tarihi: 13.11.2016.

İnternet: İnternational Labor Organisation (2008). ILO Disability Programme.URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.ilo.org%2Fpublic%2Fenglish%2Femployment%2Fskills%2Fdisability%2Filoprog.htm&date=2016-11-13>, Son Erişim Tarihi: 13.11.2016.

İnternet: Kanun 2709 (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.mevzuat.gov.tr%2FMetin.aspx%3FMezuatKod%3D1.5.2709%26sourceXmlSearch%3D%26MezuatIliski%3D0&date=2016-11-13>, Son Erişim Tarihi: 13.11.2016.

İnternet: World Health Organisation (1998). Fifty Facts From The World Health Report.URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.who.int%2Fwhr%2F1998%2Fmedia_centre%2F50facts%2Fen%2F&date=2016-11-13, Son Erişim Tarihi: 13.11.2016.

Kaplan, H., Yüksel, Ü., Gültekin, B., Güngör, C., Karasu, N., ve Çavuş, M. (2010). *Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı* (Birinci Baskı), İstanbul: Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, 2-7.

Kaya, Ç. (2006). *Ortopedik Özürlülerin Günlük Yaşam Aktivitelerindeki Bağımsızlıklarının Yaşam Kalitesine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 7-12.

Keskin, N. (2011). *Engellilere Yönelik İzmir İli Bornova İlçesi Örneğinde Kentsel Yeşil Alan Standartlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 1-2.

Küçükcarca, N. (1997, 18-20 Eylül). *Zihinsel Özürlülük ve Cinsel Yaşam*, Sosyal Hizmetler Sempozyumunda sunuldu, HÜSHYO, Ankara.

Mutluer, S. Y. (1997). *Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Özürlüler İçin Uygun Konut Tasarımı ve Çevre Düzenlemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 18-19.

Mutluoğlu, L. (2003). *Türkiye’de özürlülerin çiraklık eğitim sisteminden yararlanmaları konusunda mesleki eğitim merkezleri, meslek odaları ve özürlülere yönelik faaliyette bulunan sivil toplum örgütleri yöneticilerinin görüş, beklenti ve önerilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 49-53.

- Müftüoğlu, U. (2006). *Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Engellilerin Kentsel Mekânları Kullanım Olanaklarının Trabzon Kent Merkezi Örneği Üzerinde İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1-2.
- Mülayim, A. (2009). *Bedensel Özürlüler İçin Mimari Mekân Tasarımı*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 5-12.
- Oral, A. (1998, 28-30 Mart). *Özürlüler İçin Sıhhi Tesisat Tasarımlarının Ergonomik Açıdan Değerlendirilmesi*, GAP II. Mühendislik Kongresinde sunuldu, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Öner, Ş. (1997). Türkiye’de Merkezi Yönetim İle Belediyeler Arasındaki İlişkilerin Yasal-Siyasal ve Ekonomik Analizi, *Türk İdare Dergisi*, yıl 69 sayı 414, 56-58.
- Özcan, Y. (2008). *Engelli Standartlarının Adana Kenti Açık ve Yeşil Alanlarında Analizi ve Uygulama Önerileri*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 1-2.
- Özçelik, İ. (1982). Görme Özürlülerin Psiko-Sosyal Gelişmelerinin Değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 33-34.
- Özsoy, Y. (1971). *Konuşma Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları* (İkinci Baskı), Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş., 61-64.
- Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (1999, 1.Özürlüler Şurası). *Çağdaş toplum, çağdaş yaşa ve özürlüler komisyon raporları ve genel kurul görüşmeleri*, Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.
- Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2009, 4.Özürlüler Şurası). *İstihdam komisyon raporları ve genel kurul görüşmeleri*, Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.
- Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2010). *Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat*, Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Polat, E. (1998). *Özürlüler İçin Tasarımda Erişilebilirlik Ve Yaşanabilir Yaya Mekânları Ankara-Kızılay Merkez Yaya Bölgesi Sakarya Caddesi Yaya Mekânı Örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 19-20.
- Raschko, B. (1991). *Housing Interiors For The Disabled And Elderly*, New York: Van Nostrand Reinhold, 34-35.
- Shakespeare, T. ve Watson, N. (1997). *Defending The Social Model* (1. Baskı), Leeds: The Disability Press, 293-300.
- Şeker, M. (2011). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçeyi İzleme Raporu* (Birinci Baskı), İstanbul: Tesev Yayınları, 104-106.

- Tipi, B.Ç. (1998) *Engelliler İçin Mimari Düzenlemeler* (Birinci Baskı), İstanbul: Ağaç Yayınları, 27-28.
- Toronto Erişilebilirlik Standartları (2010). *Accessibility design guideline*. Toronto: City of Toronto
- TS 9111 (Kasım 2011). *Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gerekleri*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- TS 12576 (Haziran 2012). *Şehir İçi Yollar – Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- TS 12460 (Haziran 2012). *Şehir İçi Yollar – Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- Tuncer, A. (2011). *Huzurevlerinde Yaşlı ve Engelli Bireylerin(Tekerlekli Sandalyeli Kullanıcıları) Yaşamsal Kalitesinin İrdelenmesi, Sorunların Tespiti ve Çözüm Önerileri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 3-4.
- TÜSİAD (1997). *Yerel Yönetimler Yasa Taslağı*, Yayın No. TUSIAD-T/97-207, İstanbul.
- Ulusoy, A. (2006). *Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında Eğitim Yapılarında Engellilerin Kullanımına Yönelik Mimari Düzenlemeler*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 52-57.
- Whyte, S. R. ve İngstad, B. (1995). Disability and Culture: An Overview, *Disability In Local And Global Worlds University of California Press* , 159-173.
- Wood, J. W. (2002). *Adapting Instruciton to accommodate stdents in inclusive settings* (4. Baskı), New Jersey: Prentice Hall, 156-158.
- Yeğnidemir, H. Ç. (2013). *Engelsiz Havalimanı Projesi ve Havalimanı Terminal Binalarının Engelliler Açısından Örneklerle İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 14-15.
- 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, R.G. 04.03.2005 – 25745, Md.6

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÇELİMLİ, Mehmet Akif
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 07.05.1987-Sivas
Medeni hali : Evli
Telefon : (0554) 327 34 16
Faks : (0346) 227 63 06
e-mail : acelimli@ilbank.gov.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi/ Tezli Mimarlık	Haziran / 2016
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi/ Tezsiz İşletme	Nisan / 2016
Lisans	Anadolu Üniversitesi/ Mimarlık	Haziran / 2010
Lise	Sivas Cumhuriyet Anadolu Lisesi	Haziran / 2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
(2010-2011)	Çebi İnşaat A.Ş.-Ankara	Şantiye Şefi/Mimar
(2011-2013)	TCDD	Mimar
(2013-	İller Bankası A.Ş.	Tek. Uzm. Yrd./Mimar

Yabancı Dil

İngilizce iyi düzeyde

Hobiler

Yüzme, Futbol, Kayak, Snowboard, Trekking.

İLBANK
TÜRKİYE'NİN YAPICI GÜCÜ